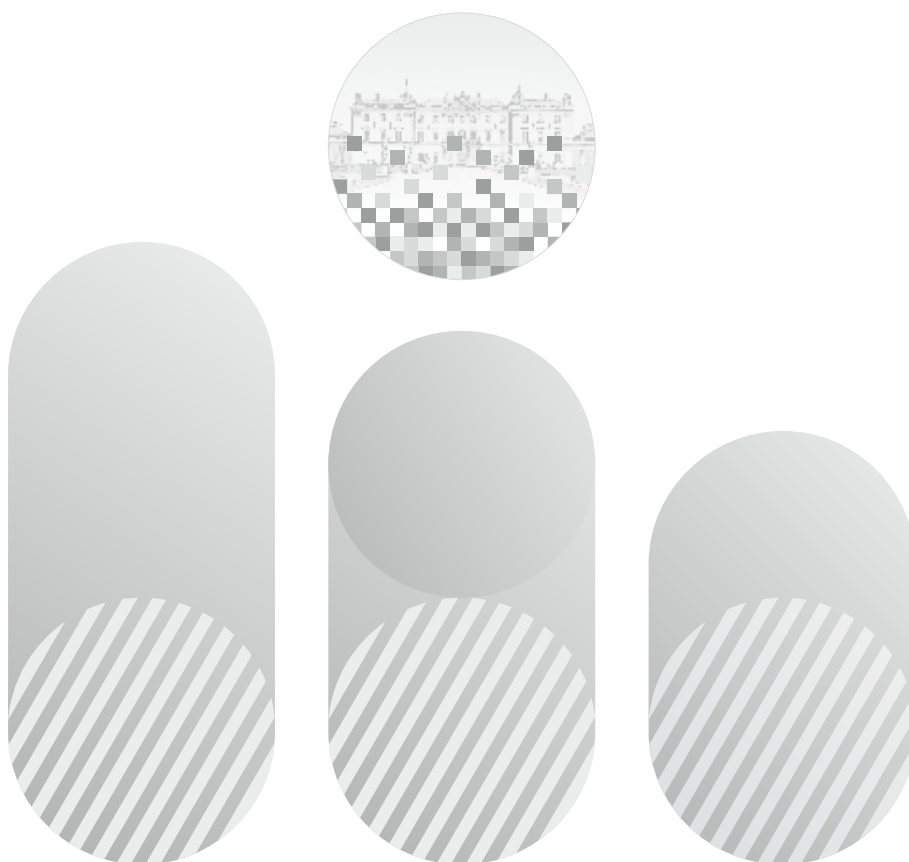

Białostocki Obszar Funkcjonalny w latach 2014–2016

Białystok 2018

Białystok Functional Area in 2014–2016

Białostocki Obszar Funkcjonalny w latach 2014–2016

Białystok Functional Area in 2014–2016

Urząd Statystyczny w Białymstoku Statistical Office in Białystok

Białystok 2018

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Białymstoku przy udziale Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
Statistical Office in Białystok with the participation of the Association of Białystok Functional Area

pod kierunkiem

supervised by

Ewy Kamińskiej-Gawryluk

Zespół autorski

Editorial team

Anna Godlewska, Renata Łapińska, Anna Rogalewska, Anna Szeszko, Izabella Szpaczko, dr Dorota Wyszowska

– Urząd Statystyczny w Białymstoku

Statistical Office in Białystok

dr Anna Augustyn, dr Dorota Mierzyńska, dr Dorota Perło, Katarzyna Poskrobko

– Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Association of Białystok Functional Area

Prace redakcyjne

Editorial work

Monika Kowalewicz, Dorota Żochowska

Tłumaczenie

Translation

Kinga Justyna Karwowska, Monika Kowalewicz

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Monika Kowalewicz, Dorota Żochowska

ISBN 978-83-89643-68-1

Publikacja dostępna na stronie

Publications available on website

bialystok.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office — please indicate the source

Druk

Printing

Zakład Poligraficzny ARES s.c. Białystok

Przedmowa

Przekazujemy Państwu publikację, która została przygotowana we współpracy Urzędu Statystycznego w Białymstoku ze Stowarzyszeniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Jest ona odpowiedzią na zapotrzebowanie na odpowiednio opracowane i zestawione informacje statystyczne dotyczące miasta Białegostoku i 9 sąsiadujących z nim gmin, tworzących Białostocki Obszar Funkcjonalny.

We Wstępie do publikacji, opracowanym przez przedstawicieli Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, zamieszczono informacje na temat genezy i działalności Stowarzyszenia oraz projektów realizowanych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Pozostałe części opracowania, przygotowane przez pracowników Urzędu Statystycznego w Białymstoku, zawierają przede wszystkim dane statystyczne dotyczące Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zaprezentowane w formie komentarza analitycznego (którego uzupełnieniem są mapy i wykresy) oraz tablic. Dane dla Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zostały przedstawione na tle województwa podlaskiego oraz w podziale na gminy, ze szczególnym uwzględnieniem miasta Białegostoku. Dotyczą one głównie 2016 r., ale najważniejsze spośród nich zaprezentowano również w odniesieniu do lat 2014 i 2015. W publikacji zamieszczono także tablicę, w której przedstawiono Białostocki Obszar Funkcjonalny na tle pozostałych miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w kraju w 2016 r.

Ponadto opracowanie zawiera Aneks, w którym zaprezentowano wskaźniki wykorzystywane do monitorowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego dotyczące lat 2014–2016.

Przekazując Państwu niniejsze opracowanie, mamy nadzieję, że będzie ono źródłem przydatnych informacji dla osób i instytucji zainteresowanych prezentowaną w nim tematyką.

Prezes Zarządu
Stowarzyszenia Białostockiego
Obszaru Funkcjonalnego
Prezydent
Miasta Białegostoku

Tadeusz Truskolaska

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Białymstoku

Ewa Kamińska-Sawyluk

Preface

We are pleased to present you a publication which was prepared as a cooperation of the Statistical Office in Białystok with the Association of Białystok Functional Area. It is a response to a demand of properly prepared and compiled statistical elaboration on Białystok and 9 neighbouring gminas comprising Białystok Functional Area.

The Introduction to the publication, prepared by the representatives of the Association of Białystok Functional Area, contains information on the origins and activities of the Association and projects carried out within Białystok Functional Area.

The remaining parts of the elaboration, prepared by the employees of the Statistical Office in Białystok, contain mainly statistical data relating to Białystok Functional Area presented in a form of analytical comments (accompanied by maps and graphs) as well as tables. Data for Białystok Functional Area are presented against the background of Podlaskie voivodship and in division by gminas, with special attention paid to Białystok city. Data concern mainly 2016, however, the most important of them are presented also in relation to 2014 and to 2015. The publication also comprises a table in which Białystok Functional Area is shown against other functional urban voivodship areas in 2016.

Additionally, the publication contains an Annex which presents indices used to monitor the level of socio-economic development of Białystok Functional Area for the years 2014-2016.

As we introduce you to this publication, we hope that it will be a source of useful information for individuals and institutions interested in issues presented herein.

President of the Management Board
of the Association of Białystok
Functional Area
President of the City of Białystok

Tadeusz Truskolaska

Director
Statistical Office
in Białystok

Ewa Kamińska-Sawyluk

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
<i>Preface</i>	<i>4</i>
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty	13
<i>Symbols. Major abbreviations</i>	
Wstęp	16
<i>Introduction</i>	
1. Geneza i działalność Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego	16
<i>1. Genesis and activity of the Association of Białystok Functional Area</i>	
2. Projekty realizowane na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach ZIT z RPOWP 2014–2020	19
<i>2. Projects implemented in the area of Białystok Functional Area as part of ITI from RPOWP 2014–2020</i>	
3. Projekty realizowane przez Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego poza instrumentem ZIT	24
<i>3. Projects implemented by the Association of Białystok Functional Area excluding the ITI instrument</i>	
Synteza	28
<i>Executive summary</i>	<i>31</i>
Rozdział 1. Stan i ochrona środowiska, leśnictwo	34
<i>Chapter 1. Environmental protection, forestry</i>	
1.1 Stan i ochrona środowiska	34
<i>1.1 Environmental protection</i>	
1.2 Leśnictwo	38
<i>1.2 Forestry</i>	
Rozdział 2. Ludność	39
<i>Chapter 2. Population</i>	
2.1 Stan i struktura ludności	39
<i>2.1 Size and structure of population</i>	
2.2 Ruch naturalny ludności	41
<i>2.2 Vital statistics of population</i>	
2.3 Migracje na pobyt stały	42
<i>2.3 Migration of population for permanent residence</i>	
2.4 Prognoza ludności	43
<i>2.4 Population projection</i>	
Rozdział 3. Rynek pracy	44
<i>Chapter 3. Labour market</i>	
3.1 Pracujący	44
<i>3.1 Employed persons</i>	
3.2 Bezrobocie rejestrowane	45
<i>3.2 Registered unemployment</i>	
Rozdział 4. Infrastruktura komunalna i mieszkania	47
<i>Chapter 4. Municipal infrastructure and dwellings</i>	
4.1 Infrastruktura komunalna	47
<i>4.1 Municipal infrastructure</i>	

4.2 Zasoby mieszkaniowe	51
4.2 Dwellings stocks	
4.3 Mieszkania oddane do użytkowania	53
4.3 Dwellings completed	
Rozdział 5. Edukacja i wychowanie	55
Chapter 5. Education	
Rozdział 6. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	58
Chapter 6. Health care and social welfare	
6.1 Ochrona zdrowia	58
6.1 Health care	
6.2 Pomoc społeczna	60
6.2 Social welfare	
6.3 Świadczenia rodzinne	61
6.3 Family benefits	
Rozdział 7. Kultura. Turystyka. Sport	62
Chapter 7. Culture. Tourism. Sport	
Rozdział 8. Transport	64
Chapter 8. Transport	
Rozdział 9. Handel	66
Chapter 9. Trade	
Rozdział 10. Finanse publiczne	67
Chapter 10. Public finance	
Rozdział 11. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	70
Chapter 11. Entities of the national economy in the REGON register	
Tablice	71
Tables	
Uwagi ogólne	133
General notes	142
Aneks	151
Appendix	

Spis tablic

List of tables

Tablica I. Białostocki Obszar Funkcjonalny na tle pozostałych miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w 2016 r.	72
Table I. Białystok Functional Area against the background of other urban functional areas of voivodship centres in 2016	
Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym	74
Table II. Major data on Białystok Functional Area	

1. Stan i ochrona środowiska, leśnictwo	86
1. <i>Environmental protection, forestry</i>	
Tablica 1. Powierzchnia geodezyjna i kierunki jej wykorzystania w 2016 r.	86
Table 1. <i>Geodesic area and directions of its use in 2016</i>	
Tablica 2. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 r.	87
Table 2. <i>Water consumption for needs of the national economy and population in 2016</i>	
Tablica 3. Ścieki przemysłowe i komunalne oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2016 r.	88
Table 3. <i>Industrial and municipal wastewater and population connected to wastewater treatment plants in 2016</i>	
Tablica 4. Oczyszczalnie ścieków w 2016 r.	89
Table 4. <i>Wastewater treatment plants in 2016</i>	
Tablica 5. Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w 2016 r.	89
Table 5. <i>Emission and reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality in 2016</i>	
Tablica 6. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody w 2016 r.	90
Table 6. <i>Area of special nature value under legal protection and monuments of nature in 2016</i>	
Tablica 7. Odpady wytworzone w 2016 r.	91
Table 7. <i>Waste generated in 2016</i>	
Tablica 8. Powierzchnia gruntów leśnych i lesistość w 2016 r.	92
Table 8. <i>Forest land and forest cover in 2016</i>	
Tablica 9. Powierzchnia lasów w 2016 r.	93
Table 9. <i>Forest area in 2016</i>	
2. Ludność	94
2. <i>Population</i>	
Tablica 10. Ludność w 2016 r.	94
Table 10. <i>Population in 2016</i>	
Tablica 11. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2016 r.	94
Table 11. <i>Working and non-working age population in 2016</i>	
Tablica 12. Ludność według biologicznych i edukacyjnych grup wieku w 2016 r.	95
Table 12. <i>Population by biological and educational age groups in 2016</i>	
Tablica 13. Ruch naturalny ludności w 2016 r.	96
Table 13. <i>Vital statistics in 2016</i>	
Tablica 14. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2016 r.	96
Table 14. <i>Internal and international migration of population for permanent residence in 2016</i>	
Tablica 15. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województwa obecnego i poprzedniego miejsca zamieszkania w 2016 r.	97
Table 15. <i>Internal migration of population for permanent residence by voivodship of present and previous place of residence in 2016</i>	
Tablica 16. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci w 2016 r.	98
Table 16. <i>Internal migration of population for permanent residence by sex in 2016</i>	
Tablica 17. Prognoza ludności gmin do 2030 r.	98
Table 17. <i>Population projection for gminas until 2030</i>	

3. Rynek pracy	99
3. Labour market	
Tablica 18. Pracujący w 2016 r.	99
Table 18. Employed persons in 2016	
Tablica 19. Bezrobotni zarejestrowani w 2016 r.	100
Table 19. Registered unemployed persons in 2016	
4. Infrastruktura komunalna i mieszkania	101
4. Municipal infrastructure and dwellings	
Tablica 20. Wodociągi i kanalizacja w 2016 r.	101
Table 20. Water supply and sewage system in 2016	
Tablica 21. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2016 r.	101
Table 21. Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households in 2016	
Tablica 22. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w 2016 r.	102
Table 22. Population using water supply, sewage and gas supply systems in 2016	
Tablica 23. Odpady komunalne zmieszane i czynne składowiska kontrolowane w 2016 r.	103
Table 23. Municipal waste mixed and controlled landfill areas in operation in 2016	
Tablica 24. Nieczystości ciekłe w 2016 r.	103
Table 24. Liquid waste in 2016	
Tablica 25. Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej w 2016 r.	104
Table 25. Generally accessible and estate area green belts in 2016	
Tablica 26. Zasoby mieszkaniowe w 2016 r.	105
Table 26. Dwelling stocks in 2016	
Tablica 27. Mieszkania w zasobach mieszkaniowych według wyposażenia w instalacje w 2016 r.	105
Table 27. Dwellings in dwelling stock by fitting with installations in 2016	
Tablica 28. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.	106
Table 28. Dwellings completed in 2016	
5. Edukacja i wychowanie	107
5. Education	
Tablica 29. Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2016/17	107
Table 29. Pre-primary education in the 2016/17 school year	
Tablica 30. Szkoły podstawowe i gimnazja dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17	108
Table 30. Primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year	
Tablica 31. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży oraz szkoły policealne w roku szkolnym 2016/17 ...	108
Table 31. Upper secondary schools for youth and post-secondary schools in the 2016/17 school year	
Tablica 32. Uczący się języków obcych w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17	109
Table 32. Pupils and students studying foreign languages in primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year	
Tablica 33. Uczący się języków obcych w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży oraz policealnych w roku szkolnym 2016/17	111
Table 33. Pupils and students studying foreign languages in upper secondary schools for youth as well as post-secondary schools in 2016/17 school year	

Tablica 34. Szkoły wyższe w roku akademickim 2016/17	112
<i>Table 34. Higher education institutions in the 2016/17 academic year</i>	
Tablica 35. Absolwenci szkół wyższych w roku akademickim 2015/16	112
<i>Table 35. Graduates of higher education in the 2015/16 academic year</i>	
6. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	113
6. <i>Health care and social welfare</i>	
Tablica 36. Wybrane dane z zakresu ochrony zdrowia w 2016 r.	113
<i>Table 36. Selected data concerning health care in 2016</i>	
Tablica 37. Żłobki i kluby dziecięce w 2016 r.	114
<i>Table 37. Nurseries and children's clubs in 2016</i>	
Tablica 38. Pomoc społeczna stacjonarna w 2016 r.	114
<i>Table 38. Stationary social welfare in 2016</i>	
Tablica 39. Środowiskowa pomoc społeczna w 2016 r.	115
<i>Table 39. Social assistance at domicile in 2016</i>	
Tablica 40. Świadczenia rodzinne w 2016 r.	115
<i>Table 40. Family benefits in 2016</i>	
7. Kultura. Turystyka. Sport	116
7. <i>Culture. Tourism. Sport</i>	
Tablica 41. Biblioteki publiczne (z filiami) w 2016 r.	116
<i>Table 41. Public libraries (with branches) in 2016</i>	
Tablica 42. Muzea w 2016 r.	116
<i>Table 42. Museums in 2016</i>	
Tablica 43. Galerie sztuki, teatry i instytucje muzyczne w 2016 r.	117
<i>Table 43. Art galleries, theatres and music institutions in 2016</i>	
Tablica 44. Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice w 2016 r.	117
<i>Table 44. Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres in 2016</i>	
Tablica 45. Kina stałe w 2016 r.	118
<i>Table 45. Fixed cinemas in 2016</i>	
Tablica 46. Baza noclegowa turystyki w 2016 r.	119
<i>Table 46. Tourist accommodation establishments in 2016</i>	
Tablica 47. Kluby sportowe w 2016 r.	119
<i>Table 47. Sports clubs in 2016</i>	
8. Transport	121
8. <i>Transport</i>	
Tablica 48. Drogi publiczne gminne, ścieżki rowerowe i bus-pasy w 2016 r.	121
<i>Table 48. Public communal roads, bicycle paths and bus lanes in 2016</i>	
Tablica 49. Wypadki drogowe i ich ofiary w 2016 r.	121
<i>Table 49. Road accidents and their casualties in 2016</i>	
Tablica 50. Komunikacja miejska w 2016 r.	122
<i>Table 50. Urban transport in 2016</i>	

9. Handel	123
9. Trade	
Tablica 51. Sklepy według wybranych form organizacyjnych w 2016 r.	123
Table 51. Shops by organizational form in 2016	
Tablica 52. Targowiska (stałe i sezonowe) w 2016 r.	123
Table 52. Marketplaces (permanent and seasonal) in 2016	
10. Finanse publiczne	124
10. Public finance	
Tablica 53. Dochody gmin i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	124
Table 53. Revenue of gminas and cities with powiat status by type in 2016	
Tablica 54. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.	126
Table 54. Expenditure of gminas and cities with powiat status by type in 2016	
Tablica 55. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.	127
Table 55. Expenditure of gminas and cities with powiat status by division in 2016	
Tablica 56. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.	128
Table 56. Revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2016	
11. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	129
11. Entities of the national economy in the REGON register	
Tablica 57. Podmioty gospodarki narodowej w 2016 r.	129
Table 57. Entities of the national economy in 2016	
Tablica 58. Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji w 2016 r.	130
Table 58. Entities of the national economy by selected sections in 2016	
Tablica 59. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane według wybranych sekcji w 2016 r.	131
Table 59. Entities of the national economy newly registered by selected sections in 2016	
Tablica 60. Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane według wybranych sekcji w 2016 r.	132
Table 60. Entities of the national economy removed by selected sections in 2016	

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1. Kierunki wykorzystania powierzchni w 2016 r.	34
Chart 1. Directions of land use in 2016	
Wykres 2. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2016 r.	36
Chart 2. Emission of air pollutants from plants of significant nuisance in 2016	
Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 ludności	41
Chart 3. Natural increase per 1000 population	
Wykres 4. Struktura pracujących według grup sekcji w 2016 r.	45
Chart 4. Structure of employed persons by section groups in 2016	
Wykres 5. Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	55
Chart 5. Children in nursery schools per 100 places	

Wykres 6.	Struktura uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży i szkół policealnych w roku szkolnym 2016/17	56
Chart 6.	<i>Structure of students of upper secondary schools for youth and post-secondary schools in 2016/17 school year</i>	
Wykres 7.	Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	60
Chart 7.	<i>Places in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3</i>	
Wykres 8.	Wypadki drogowe na 100 tys. ludności	64
Chart 8.	<i>Road accidents per 100 thous. population</i>	
Wykres 9.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z rejestru REGON w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym	70
Chart 9.	<i>Entities of the national economy newly registered and removed from the REGON register in Białystok Functional Area</i>	

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem w 2016 r.	35
Map 1.	<i>Population connected to wastewater treatment plants in % of total population in 2016</i>	
Mapa 2.	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogólnej w 2016 r.	37
Map 2.	<i>Area of special nature value under legal protection in % of total area in 2016</i>	
Mapa 3.	Lesistość w 2016 r.	38
Map 3.	<i>Forest cover in 2016</i>	
Mapa 4.	Ludność na 1 km ² w 2016 r.	39
Map 4.	<i>Population per 1 km² in 2016</i>	
Mapa 5.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2016 r.	40
Map 5.	<i>Non-working age population per 100 persons of working age in 2016</i>	
Mapa 6.	Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r.	42
Map 6.	<i>Natural increase per 1000 population in 2016</i>	
Mapa 7.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2016 r.	43
Map 7.	<i>Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2016</i>	
Mapa 8.	Pracujący w 2016 r.	44
Map 8.	<i>Employed persons in 2016</i>	
Mapa 9.	Bezrobotni zarejestrowani w 2016 r.	46
Map 9.	<i>Registered unemployed persons in 2016</i>	
Mapa 10.	Gęstość sieci wodociągowej i ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2016 r.	47
Map 10.	<i>Density of water supply network and population using water supply network in 2016</i>	
Mapa 11.	Gęstość sieci kanalizacyjnej i ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2016 r.	48
Map 11.	<i>Density of the sewage network and population using the sewage network in 2016</i>	
Mapa 12.	Gęstość sieci gazowej rozdzielczej i ludność korzystająca z sieci gazowej w 2016 r.	50
Map 12.	<i>Density of distribution gas supply network and population using gas supply network in 2016</i>	
Mapa 13.	Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań w zasobach mieszkaniowych w 2016 r.	52
Map 13.	<i>Dwellings by fitting with installations in 2016 in % of total dwellings in dwelling stocks in 2016</i>	

CONTENTS

Mapa 14.	Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.	53
Map 14.	<i>Dwellings completed in 2016</i>	
Mapa 15.	Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2016 r.	58
Map 15.	<i>Out-patients health care in 2016</i>	
Mapa 16.	Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2016 r.	59
Map 16.	<i>Population per 1 public pharmacy and pharmaceutical outlet in 2016</i>	
Mapa 17.	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w % ludności ogółem w 2016 r.	61
Map 17.	<i>Persons benefiting from social assistance at domicile in % of total population in 2016</i>	
Mapa 18.	Biblioteki publiczne (z filiami) w 2016 r.	62
Map 18.	<i>Public libraries (with branches) in 2016</i>	
Mapa 19.	Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności w 2016 r.	63
Map 19.	<i>Bed places in tourist accommodation establishments per 10 thous. population in 2016</i>	
Mapa 20.	Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. ludności w 2016 r.	65
Map 20.	<i>Length of bicycle paths per 10 thous. population in 2016</i>	
Mapa 21.	Dochody gmin na 1 mieszkańca w 2016 r.	67
Map 21.	<i>Revenue of gminas per capita in 2016</i>	
Mapa 22.	Wydatki gmin na 1 mieszkańca w 2016 r.	68
Map 22.	<i>Expenditure of gminas per capita in 2016</i>	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło <i>magnitude zero</i>
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 <i>magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit</i>
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 <i>magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit</i>
Kropka (.)	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych <i>data not available or not reliable</i>
Znak x	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe <i>not applicable</i>
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji <i>categories of applied classification are presented in abbreviated form</i>
Znak #	oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej <i>data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Public Statistics</i>
„W tym” "Of which"	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy <i>indicates that not all elements of the sum are given</i>
Comma (,)	<i>used in figures represents the decimal point</i>

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Complete name
PKB GDP	Produkt Krajowy Brutto <i>Gross Domestic Product</i>
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności <i>Polish Classification of Activities</i>
NACE	<i>Statistical Classification of Economic Activities in the European Community</i>
Dz. U.	Dziennik Ustaw
UE EU	Unia Europejska <i>European Union</i>
zł zl	złoty <i>zloty</i>

SYMBOLS. MAJOR ABBREVIATIONS

Skrót <i>Abbreviation</i>	Pełna nazwa <i>Complete name</i>
szt. <i>pcs</i>	sztuka <i>piece, unit</i>
tys. <i>thous.</i>	tysiąc <i>thousand</i>
mln	milion <i>million</i>
kg	kilogram <i>kilogram</i>
t	tona <i>tonne</i>
km	kilometr <i>kilometre</i>
m ²	metr kwadratowy <i>square metre</i>
km ²	kilometr kwadratowy <i>square kilometre</i>
m ³	metr sześcienny <i>cubic metre</i>
dam ³	dekametr sześcienny <i>cubic decametre</i>
hm ³	hektometr sześcienny <i>cubic hectometre</i>
r.	rok
cd. <i>cont.</i>	ciąg dalszy <i>continued</i>
dok. <i>cont.</i>	dokończenie <i>continued</i>
itp. <i>etc.</i>	i tym podobne <i>and the like</i>
M.	miasto na prawach powiatu <i>city with powiat status</i>
m.in. <i>i.a.</i>	między innymi <i>among others</i>
np. <i>e.g.</i>	na przykład <i>for example</i>
Nr <i>No.</i>	Numer <i>Number</i>
p. proc.	punkt procentowy
poz.	pozycja

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH. WAŻNIEJSZE SKRÓTY

Skrót <i>Abbreviation</i>	Pełna nazwa <i>Complete name</i>
<i>Rev.</i>	<i>revision</i>
str.	strona
tabl.	tablica <i>table</i>
tj. <i>i.e.</i>	to jest <i>that is</i>
tzw.	tak zwany
sekcje PKD <i>sections of the NACE</i>	
handel; naprawa pojazdów samochodowych <i>trade; repair of motor vehicles</i>	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle <i>wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
zakwaterowanie i gastronomia <i>accommodation and catering</i>	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi <i>accommodation and food service activities</i>
obsługa rynku nieruchomości	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Wstęp

Introduction

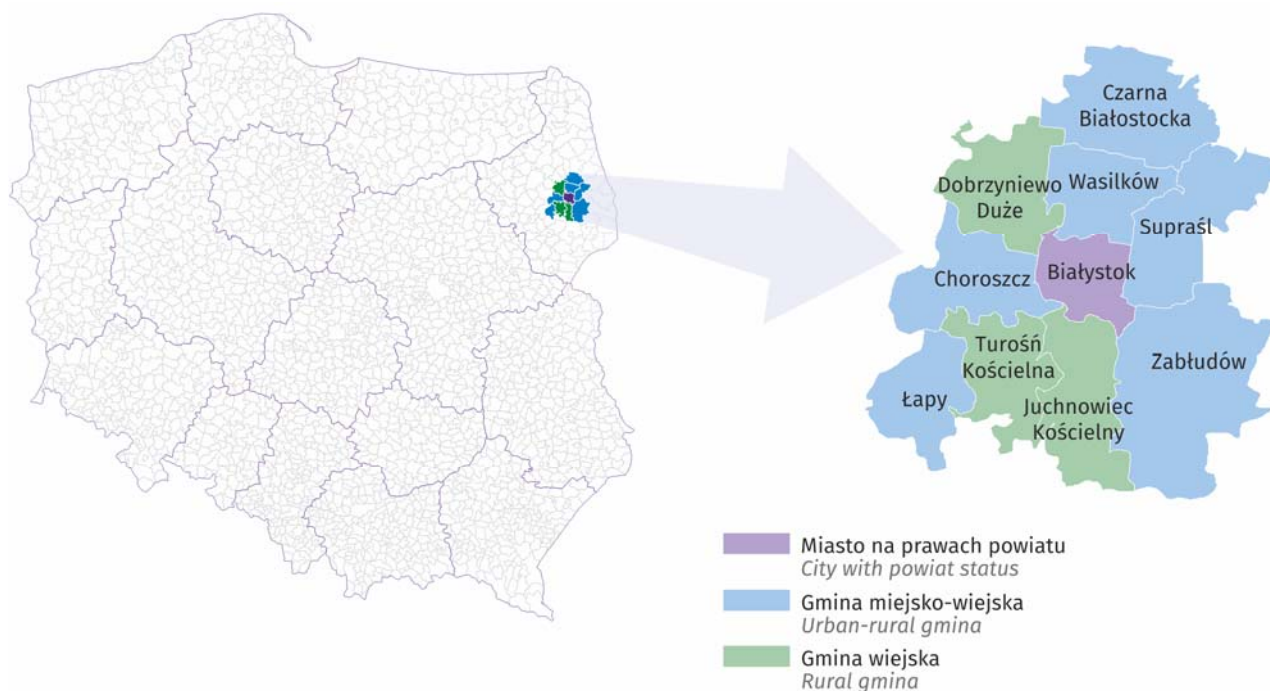
1. Geneza i działalność Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

1. Genesis and activity of the Association of Białystok Functional Area

Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF) tworzą: miasto Białystok – stolica województwa podlaskiego oraz 9 gmin należących do powiatu białostockiego: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków i Zabłudów. W końcu 2016 r. na terenie BOF mieszkało ponad 416 tys. ludności, czyli 35,1% mieszkańców województwa podlaskiego, co plasuje ten obszar na 11. miejscu wśród 17 miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w Polsce. BOF położony jest w północno-wschodniej części kraju na obszarze 1728 km², stanowiącym 8,6% powierzchni województwa podlaskiego. Białostocki Obszar Funkcjonalny zlokalizowany jest w centralnej części województwa podlaskiego i graniczy z powiatami: sokólskim, monieckim, wysokomazowieckim, bielskim i hajnowskim.

Białostocki Obszar Funkcjonalny

Białystok Functional Area

Źródło: opracowanie własne Stowarzyszenia BOF.
Source: own elaboration of the Association of BFA.

Od września do października 2013 r. wszystkie gminy BOF podjęły uchwały w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie stowarzyszenia pod nazwą Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (Stowarzyszenie BOF). Spotkanie założycielskie Stowarzyszenia BOF odbyło się 6 grudnia 2013 r. Wniosek o rejestrację Stowarzyszenia BOF w Krajowym Rejestrze Sądowym został złożony 19 grudnia 2013 r. Stowarzyszenie BOF zostało zarejestrowane 13 stycznia 2014 r.

Szczegółowe cele działalności Stowarzyszenia zostały określone w obecnie obowiązującym Statucie Stowarzyszenia BOF przyjętym Uchwałą nr 8/2016 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia BOF z 24 listopada 2016 r. Cele zgodne ze Statutem to:

BIAŁOSTOCKI
OBSZAR
FUNKcjONALNY

1. Przyjęcie i realizacja wspólnej dla obszaru funkcjonalnego *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*, dalej zwaną Strategią ZIT.
2. Pozyskiwanie środków zewnętrznych, tj. funduszy krajowych i zagranicznych, w tym funduszy Unii Europejskiej, na realizację wspólnych zadań.
3. Współdziałanie w celu efektywnego wykorzystania środków finansowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego (RPOWP) na lata 2014–2020, a w szczególności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.
4. Inicjowanie i wspomaganie współpracy między członkami Stowarzyszenia w zakresie przygotowania oraz realizacji projektów i przedsięwzięć finansowanych w ramach środków, o których mowa w punktach 2 i 3.
5. Koordynacja działań związanych z realizacją wspólnych przedsięwzięć rozwojowych finansowanych ze środków, o których mowa w punktach 2 i 3.
6. Upowszechnianie idei samorządności lokalnej i regionalnej oraz wspieranie jej rozwoju.
7. Ochrona wspólnych interesów członków Stowarzyszenia.
8. Wspomaganie członków w realizacji zadań własnych i zleconych.
9. Pełnienie funkcji Instytucji Pośredniczącej w związku z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020 (RPOWP 2014–2020) oraz wdrażania *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014–2020*.
10. Integrowanie członków Stowarzyszenia w sprawach z zakresu turystyki.
11. Promocja turystyczna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.
12. Rozwój informacji turystycznej dotyczącej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.
13. Koordynacja działalności turystycznej, w tym informacji turystycznej oraz działań proturystycznych członków Stowarzyszenia.
14. Inicjowanie, opiniowanie i wspieranie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.
15. Współpraca z regionalnymi, krajowymi i międzynarodowymi organizacjami mającymi na celu wspieranie rozwoju i promocję turystyki.
16. Prowadzenie badań oraz analiz w zakresie turystyki związanej z Białostockim Obszarem Funkcjonalnym.

Stowarzyszenie BOF na mocy *Porozumienia w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań dotyczących realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020 (RPOWP 2014–2020) oraz wdrażania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014–2020* z 20 lipca 2015 r. zmienionego Anekssem nr 1 z 13 kwietnia 2016 r., Anekssem nr 2 z 28 listopada 2016 r. oraz Anekssem nr 3 z 23 lutego 2017 r. pełni rolę Instytucji Pośredniczącej (IP) w odniesieniu do zadań związanych z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego Uchwałą nr 2/2016 z 12 lutego 2016 r. przyjęło *Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014–2020 (wersja 3)*, która została pozytywnie zaopiniowana przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego (IZ RPOWP) na lata 2014–2020 Uchwałą nr 119/1414/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z 23 lutego 2016 r., a przez Ministra Rozwoju Opinią z 3 marca 2016 r. W RPOWP 2014–2020 w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych na realizację *Strategii ZIT BOF* przeznaczono 76,0 mln euro (6,26% alokacji RPOWP), przy czym alokacja Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) wynosi 67,2 mln euro (7,70% alokacji RPOWP z EFRR) i alokacja Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) wynosi 8,8 mln euro (2,58% alokacji RPOWP z EFS).

INTRODUCTION

Alokacja środków na ZIT z EFRR i EFS w ramach RPOWP na lata 2014–2020
Allocation of funds for ITI from ERDF and ESF under RPOWP for 2014–2020

Fundusz <i>Fund</i>	Oś priorytetowa <i>Priority axis</i>	Cel tematyczny <i>Thematic objective</i>	Priorytet inwestycyjny <i>Priority for investment</i>	Poddziałanie RPOWP <i>Subaction RPOWP</i>	Szacunkowa alokacja w tys. euro <i>Estimated allocation in thous. euros</i>
EFRR <i>ERDF</i>	I	CT 3	PI 3a	1.4.2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej BOF <i>1.4.2. Increasing the investment attractiveness of BFA</i>	12146,1
EFRR <i>ERDF</i>	IV	CT 7	PI 7b	4.1.2. Dostępność terenów inwestycyjnych w BOF <i>4.1.2. Availability of investment areas in BFA</i>	1570,2
EFRR <i>ERDF</i>	V	CT 4	PI 4e	5.4.2. Strategie niskoemisyjne BOF <i>5.4.2. Low-carbon strategies of BFA</i>	27972,3
EFS <i>ESF</i>	VII	CT 9	PI 9iv	7.2.2. Rozwój usług społecznych w ramach BOF <i>7.2.2. Development of social services within BFA</i>	2990,0
EFRR <i>ERDF</i>	VIII	CT 9	PI 9a	8.4.2. Infrastruktura usług socjalnych w obszarze BOF <i>8.4.2. Infrastructure of social services in the area of BFA</i>	2776,4
EFS <i>ESF</i>	III	CT 10	PI 10i	3.1.3. Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w ramach BOF <i>3.1.3. Ensuring equal access to high quality pre-primary education within BFA</i>	1554,9
EFS <i>ESF</i>	III	CT 10	PI 10iv	3.3.2. Stworzenie Centrum Kompetencji BOF <i>3.3.2. Creating Competence Centre of BFA</i>	4271,4
EFRR <i>ERDF</i>	VIII	CT 10	PI 10a	8.2.2. Infrastruktura edukacyjna na obszarze BOF <i>8.2.2. Educational infrastructure in the area of BFA</i>	22718,9
Razem EFRR + EFS <i>Total ERDF + ESF</i>					76000,0

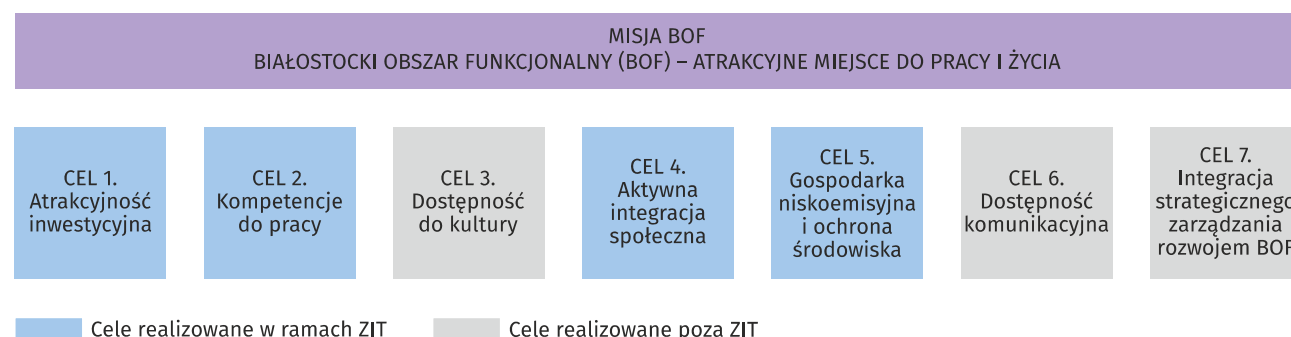
Źródło: *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014–2020 (wersja 3)*, Białostocki Obszar Funkcjonalny, Białystok 2016, str. 288.
Source: Strategy of Integrated Territorial Investments of Białystok Functional Area for 2014–2020 (version 3), Białystok Functional Area, Białystok 2016, page 288.

2. Projekty realizowane na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020

2. *Projects implemented in the area of Białystok Functional Area as part of Integrated Territorial Investments from Regional Operational Programme of Podlaskie Voivodship for the years 2014–2020*

W ramach alokacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT BOF) do 31 grudnia 2017 r. podpisano 28 umów o dofinansowanie projektów konkursowych i pozakonkursowych na kwotę dofinansowania ze środków UE wynoszącą 232280,7 tys. zł, co stanowi 73,1% całkowitej alokacji ZIT. Natomiast wkład UE w wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność wynosił 6824,5 tys. zł, co stanowi 2,1% całkowitej alokacji ZIT. Wśród podpisanych umów, 19 umów o dofinansowanie dotyczy projektów pozakonkursowych (wszystkich zidentyfikowanych przez IZ RPOWP) na kwotę dofinansowania ze środków UE wynoszącą 189419,9 tys. zł, a 9 umów o dofinansowanie projektów konkursowych na kwotę dofinansowania ze środków UE wynoszącą 42860,8 tys. zł.

W 2017 r. wszystkie konkursy ogłaszane przez IP ZIT BOF wraz z IZ RPOWP były przeprowadzone w formule konkursów na projekty zintegrowane (dwufunduszowe) – ubiegające się o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Konkurs zintegrowany składa się z dwóch etapów: I etapu (etapu preselekcji), w ramach którego składany jest uproszczony wniosek o dofinansowanie projektu zintegrowanego oraz II etapu, w którym składane są dwa pełne wnioski o dofinansowanie właściwe dla EFRR i EFS.

Projekty realizowane w ramach ZIT mają przyczynić się do osiągnięcia określonych w Strategii ZIT BOF na lata 2014–2020 siedmiu celów rozwojowych. W ramach czterech z nich, wymienionych w dalszej części opracowania, są podejmowane działania finansowane w formule ZIT.

Cel 1. Atrakcyjność inwestycyjna

Goal 1. Investment attractiveness

Na obszarze BOF cztery gminy realizują projekty pozakonkursowe w zakresie podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej BOF. W gminach: Łapy, Supraśl i Zabłudów w ramach projektów zintegrowanych zaplanowano stworzenie korzystnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej (uzbrojenie ok. 20 ha terenów inwestycyjnych) i poprawę dostępności komunikacyjnej do tych terenów (budowa lub przebudowa 3,9 km dróg zapewniających dostęp do terenów inwestycyjnych). W Białymstoku przewidziano w projekcie kompleksowe przygotowanie ok. 47 ha terenów pod inwestycje. Głównym celem projektów jest poprawa warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej na terenach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Cel 2. Kompetencje do pracy

Goal 2. Competences to work

W 2017 r. w ramach projektu EFS utworzono Centrum Kompetencji BOF – innowacyjne w skali regionu, kraju i Europy przedsięwzięcie, którego zadaniem jest koordynacja procesu modernizacji i dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnych rynków pracy na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Do zadań Centrum Kompetencji BOF należy m.in.: prowadzenie cyklicznych badań popytu na kompetencje w 600 firmach działających na terenie BOF w celu zidentyfikowania luk kompetencyjnych. Będzie to podstawą do dostosowania kształcenia w szkołach zawodowych na terenie BOF i systemu szkolnictwa zawodowego do potrzeb pracodawców, opracowywania i aktualizowania rekomendacji, katalogów nowych kierunków nauczania, stworzenia innowacyjnego w skali kraju systemu walidacji i certyfikacji umiejętności zawodowych, opracowania poradnika metodycznego doradztwa kompetencji oraz nowoczesnych pakietów edukacyjnych w formie programów i e-zasobów, stworzenia Laboratorium Kompetencji, tj. miejsca, w którym będzie prowadzona ocena predyspozycji zawodowych na poziomie kompetencji metodą próbkowania pracy. Kolejnym elementem komplementarnego podejścia do rozwoju szkolnictwa zawodowego jest realizacja inwestycji w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego, zintegrowanych z kompleksowymi programami rozwojowymi placówek kształcenia zawodowego, które uwzględniają sytuację na regionalnym i lokalnych rynkach pracy. W procedurze konkursowej wybrano do realizacji następujące projekty zintegrowane (EFRR+EFS):

1. *Gastronomik Białystok. Przepis na sukces!* realizowany w Zespole Szkół Gastronomicznych w Białymstoku.
2. *Wiemy więcej – budujemy więcej* realizowany w Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku.
3. *Kompleksowa inwestycja w kształcenie zawodowe – projekt zintegrowany Powiatu Białostockiego* realizowany w Zespole Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach oraz Centrum Kształcenia Praktycznego w Łapach.

W 2017 r. rozpoczęto również działania w celu zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej wszystkim dzieciom na terenie BOF. Projekty dotyczące edukacji przedszkolnej wpłyną na zwiększenie dostępności do różnych form wychowania przedszkolnego oraz zapewnią wysoką jakość kształcenia, z uwzględnieniem kształtowania postaw kreatywnych i przedsiębiorczych, co przyczyni się do objęcia edukacją przedszkolną jak największego odsetka dzieci. Rozwój wychowania przedszkolnego warunkowany jest również rozwojem infrastruktury przedszkolnej obejmującym przede wszystkim adaptację oraz modernizację istniejących obiektów, a budowę nowych obiektów jedynie w przypadku udokumentowania braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków. W procedurze konkursowej wybrano do realizacji następujące projekty zintegrowane (EFRR+EFS):

1. *Przyjaciele dzieci – nowe przedszkole w Grabówce* realizowany przez gminę Supraśl.
2. *Bajkowe przedszkole – atrakcyjne dla wszystkich dzieci* realizowany przez gminę Juchnowiec Kościelny.

Uzupełnieniem powyższych działań jest stworzenie Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku – ośrodka popularyzującego naukę i innowacje, umożliwiającego rozwój myśli technicznej oraz świadczenie usług dydaktycznych wykorzystujących nowoczesne technologie. Centrum nauki będzie stanowić wyjątkowe miejsce spotkań dzieci, młodzieży i dorosłych, inspirujące do odkrywania i zrozumienia świata poprzez samodzielne eksperymentowanie. Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku ma się przyczynić do wzmocnienia atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego poprzez rozwijanie pasji i zainteresowań dzieci oraz ich motywacji do kształcenia się przez całe życie.

Cel 4. Aktywna integracja społeczna

Goal 4. Active social integration

Zapewnienie większej spójności społecznej na obszarze BOF ma pozytywny wpływ na rozwój ekonomiczny. Fundacja Dialog, jako Lider, rozpoczęła w 2017 r. realizację projektu konkursowego EFS *Razem możemy więcej – lokalny program wsparcia rodzin*. Projekt zakłada wdrożenie na terenie sześciu gmin BOF – Białystok, Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl oraz Zabłudów – spójnego, kompleksowego, środowiskowego

systemu usług wspierania rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze, korzystających z pomocy społecznej. Projekt zakłada organizację na poziomie lokalnym wsparcia dla rodzin poprzez Mobilne Punkty Wsparcia, Akademię dla Rodziców, a także rozwój placówek wsparcia dziennego i rozwój wolontariatu.

Cel 5. Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska

Goal 5. Low-carbon economy and environmental protection

Wybór wszystkich projektów w ramach Celu 5. Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska dokonywany był w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad *Strategią ZIT BOF* zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego.

7 listopada 2017 r. podpisano umowę na realizację projektu pozakonkursowego *Projekt partnerski: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF*. Projekt jest realizowany na terenie Miasta Białegostoku oraz gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów. Głównym celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój przyjaznych środowisku systemów transportu zbiorowego oraz rowerowego na terenie BOF. Projekt obejmuje swoim zakresem: zakup niskoemisyjnego taboru na potrzeby transportu miejskiego, wyposażenie dróg i ulic w infrastrukturę służącą obsłudze transportu miejskiego (zatoki, pętle autobusowe) oraz pasażerów (przystanki, wiaty autobusowe), budowę dróg rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz budowę i przebudowę dróg gminnych i powiatowych, które pozwolą na poprawę stanu infrastruktury transportu miejskiego i utworzenie nowych połączeń komunikacji miejskiej (zwiększenie zasięgu funkcjonowania Białostockiej Komunikacji Miejskiej).

Uzupełnieniem działań w *Projekcie partnerskim: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF* jest inwestycja odnosząca się do utworzenia centrum przesiadkowego w Łapach. W ramach projektu *Utworzenie centrum przesiadkowego w Łapach (dworzec i teren PKS)* zostanie utworzony intermodalny pasażerski terminal przesiadkowy transportu zbiorowego w Łapach. Działania w projekcie obejmą zagospodarowanie terenu byłego dworca PKP i PKS, co przyczyni się do zintegrowania i utworzenia warunków do funkcjonowania komplementarnych rodzajów transportu (kolejowego i drogowego, w tym rowerowego).

Przedmiotem projektów *Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Czarna Białostocka* oraz *Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Zabłudów*, których wykonanie zakończono w 2017 r., były prace polegające na modernizacji oświetlenia ulicznego, wymianie istniejących wyeksploatowanych opraw oświetleniowych sodowych i rtęciowych na oprawy typu LED, przy jednoczesnym zastosowaniu inteligentnych systemów sterowania oświetleniem ulicznym. Projekty te przyczynią się do znacznego zmniejszenia zużycia energii, a co za tym idzie do ograniczenia emisji CO₂ do atmosfery, jak i uzyskania dodatkowych korzyści wynikających ze stopniowego wycofywania szkodliwych dla środowiska technologii, obniżania kosztów utrzymania oraz zwiększania kontroli nad funkcjonowaniem i niezawodnością systemu oświetlenia.

W siedmiu gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego – Białystok, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna oraz Wasilków – realizowane są projekty dotyczące modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej. W projektach zakłada się:

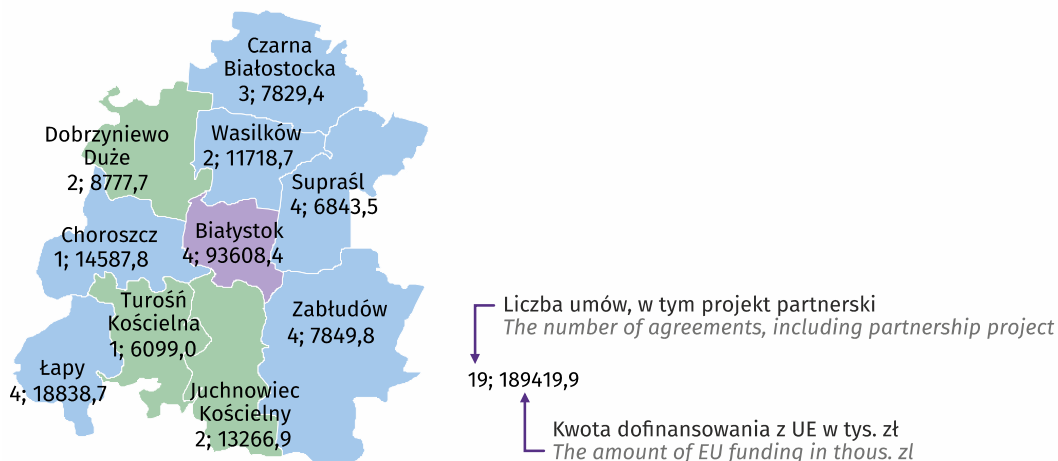
- modernizację indywidualnych źródeł ciepła, tj. likwidację indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych, zastąpienie ich źródłami o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, z wyłączeniem montażu pieców węglowych,
- budowę mikroinstalacji prosumenckich wykorzystujących odnawialne źródła energii w gospodarstwach indywidualnych na terenie danej gminy, w szczególności zakup i montaż instalacji solarnych, zakup i instalację ogniw fotowoltaicznych do produkcji energii elektrycznej, instalację kolektorów słonecznych dla uzyskania ciepłej wody użytkowej, celem zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Projekty dotyczące modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej obejmą 1560 indywidualnych gospodarstw domowych z obszaru BOF i przyczynią się do szacowanego rocznego spadku emisji gazów cieplarnianych, wynoszącego 5121 ton równoważnika CO₂. W wyniku realizacji projektów nastąpi zatem poprawa

jakości stanu środowiska naturalnego na terenie BOF, w szczególności poprawa jakości powietrza atmosferycznego poprzez ograniczenie emisji szkodliwych pyłów i gazów (w tym CO₂) pochodzących z domowych pieców grzewczych, w ramach tzw. niskiej emisji.

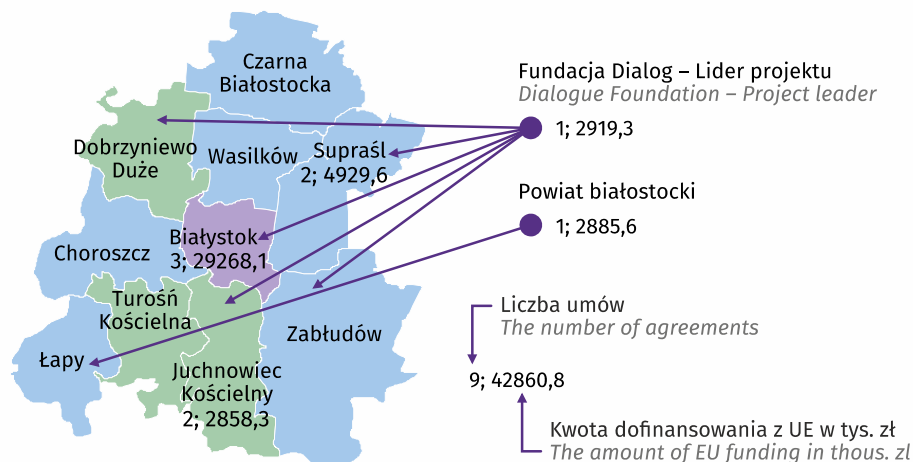
Informacje o liczbie umów o dofinansowanie w ramach ZIT z RPOWP podpisanych do 31 grudnia 2017 r. i wartości dofinansowania z UE z podziałem na gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w trybie pozakonkursowym przedstawia mapa 2., a w trybie konkursowym – mapa 3.

Umowy z naborów w trybie pozakonkursowym w ramach ZIT BOF (Stan w dniu 31 XII 2017 r.)
Contracts for calls in non-competitive mode under ITI BFA (As of 31 Dec 2017)

Źródło: opracowanie własne Stowarzyszenia BOF na podstawie danych z SL2014, data dostępu 2 stycznia 2018 r.
 Source: own elaboration of the Association of BFA on the basis of SL2014 data, access date 2 January 2018.

Umowy z naborów w trybie konkursowym w ramach ZIT BOF (Stan w dniu 31 XII 2017 r.)
Contracts for calls in competitive mode under ITI BFA (As of 31 Dec 2017)

Źródło: opracowanie własne Stowarzyszenia BOF na podstawie danych z SL2014, data dostępu 2 stycznia 2018 r.
 Source: own elaboration of the Association of Białostocki Functional Area on the basis of SL2014 data, access date 2 January 2018.

W *Strategii ZIT BOF* zostały wskazane również projekty komplementarne w trybie pozakonkursowym. Na etapie opiniowania *Strategii ZIT BOF* zostały zidentyfikowane przez Instytucję Zarządzającą Programem Operacyjnym Polska Wschodnia trzy projekty, natomiast przez Instytucję Zarządzającą Programem Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko – dwa projekty. Do 31 grudnia 2017 r. podpisano umowy o dofinansowanie wszystkich projektów komplementarnych do *Strategii ZIT BOF*.

W ramach krajowego Programu Operacyjnego Polska Wschodnia (POPW) projekty zakładają rozbudowę zrównoważonego systemu transportowego w Białymstoku oraz poprawę mobilności mieszkańców Białegostoku i tym samym jego obszaru funkcjonalnego. Projektami komplementarnymi do *Strategii ZIT BOF* z POPW 2014–2020 są:

1. *Intermodalny węzeł komunikacyjny w Białymstoku (centrum przesiadkowe wraz z korytarzami publicznego transportu zbiorowego)*. Zakres projektu obejmuje budowę centrum przesiadkowego w Białymstoku w okolicy dworców PKP i PKS, budowę/przebudowę układu drogowego wokół centrum (przebudowa ul. Św. Rocha, przebudowa ul. Bohaterów Monte Cassino, budowa „Nowej Łomżyńskiej”, przebudowa ul. Mikołaja Kopernika, przebudowa ul. Łomżyńskiej, budowa ul. Młynowej) oraz zakup 20 szt. niskoemisyjnego taboru.
2. *Poprawa dostępności centrum Białegostoku dla komunikacji miejskiej*. Projekt obejmuje budowę ul. Sitarskiej, przebudowę ul. 1000-lecia Państwa Polskiego, przebudowę ul. Jurowieckiej w Białymstoku, zakup niskoemisyjnego taboru, system informacyjny dla przewozu osób niepełnosprawnych, kampanię promocyjną komunikacji miejskiej oraz poniesienie kosztów związanych z wykupem gruntów, nadzorem inżynierskim oraz promocją projektu.
3. *Rozwój infrastruktury transportu miejskiego w Białymstoku*. Projekt obejmuje budowę ulicy łączącej ul. Elewatorską z miejscowością Porosły (w granicach miasta); budowę wlotu drogi z Hryniewicz do ul. K. Ciołkowskiego; budowę ul. Gminnej; przebudowę ul. Produkcyjnej; przebudowę ul. Klepackiej wraz z budową tunelu; przebudowę ul. K. Pułaskiego (od przejazdu kolejowego do granicy miasta); przebudowę ul. A. Mickiewicza. Działaniom infrastrukturalnym będzie towarzyszył zakup niskoemisyjnego taboru oraz budowa infrastruktury na potrzeby pasażerów komunikacji miejskiej, w tym: rozbudowa systemu dynamicznej informacji pasażerskiej, zakup biletomatów stacjonarnych i w autobusach, wymiana systemu karty miejskiej, utworzenie P&R na ul. Kawaleryjskiej, wprowadzenie nowoczesnego systemu kontroli biletowej i windykcji oraz modernizacja systemu poboru opłat.

Realizacja powyższych projektów przyczyni do podniesienia jakości i konkurencyjności transportu miejskiego w stosunku do transportu indywidualnego, co z kolei przełoży się na zwiększenie udziału efektywnego i przyjaznego środowiska publicznego transportu zbiorowego w obsłudze Białegostoku i obszaru funkcjonalnego.

W ramach krajowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko są to następujące projekty:

1. *Przebudowa sieci ciepłowniczej w Białymstoku w celu zmniejszenia strat energii – etap II*. Projekt obejmuje przebudowę i modernizację 27 odcinków sieci wchodzących w skład systemu ciepłowniczego miasta Białegostoku o łącznej długości ok. 23,4 km. Projekt przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej, jak również poprawy jakości powietrza, poprzez zmniejszenie awaryjności systemu, a tym samym ograniczenia strat ciepła i spadku zużycia wody, co prowadzić będzie do ograniczenia poziomu kosztów eksploatacyjnych.
2. *Budowa sieci ciepłowniczych w celu podłączenia nowych odbiorców oraz zwiększenia produkcji ciepła w kogeneracji*. Projekt polega na wybudowaniu elementów infrastruktury ciepłowniczej umożliwiających podłączenie do miejskiego systemu ciepłowniczego nowych odbiorców i stworzenie możliwości zasilania nowych obszarów na terenie miasta Białegostoku. Projekt przyczyni się do zwiększenia udziału ciepła wytworzonego w kogeneracji i umożliwi tym samym wzrost ilości wytworzonej energii elektrycznej w skojarzeniu, a w efekcie do poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji pyłowo-gazowych.

3. Projekty realizowane przez Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego poza instrumentem Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

3. Projects implemented by the Association of Białystok Functional Area excluding the Integrated Territorial Investments instrument

Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2017 r. rozpoczęło uczestnictwo w partnerskim projekcie pt. *Dobry Zawód – Fajne Życie – popularyzacja kształcenia zawodowego w województwie podlaskim*, który realizowany jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020, Oś Priorytetowa III – *Kompetencje i kwalifikacje*, Działanie 3.1.

– *Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki*, Poddziałanie 3.3.1. – *Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki*.

DOBRY ZAWÓD – FAJNE ŻYCIE

Głównym celem Projektu jest popularyzacja kształcenia zawodowego, zarówno wśród młodzieży szkół gimnazjalnych, jak i ich rodziców, którzy odgrywają kluczową rolę w planowaniu ścieżki edukacji swoich dzieci. Zadaniem Projektu jest ukazanie walorów i możliwości oraz korzyści, jakie mogą osiągnąć młodzi ludzie wybierając dalszą edukację prowadzącą do uzyskania uprawnień do pracy w określonym zawodzie i na konkretnym stanowisku. Projekt jest realizowany na terenie województwa podlaskiego w okresie od 15 kwietnia 2017 r. do 14 kwietnia 2019 r., wdrażany w partnerstwie: Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr (Lider), Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Miasto Suwałki, Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku, Łomżyńskie Forum Samorządowe, Miasto Bielsk Podlaski, Suwalski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Suwałkach.

Główni beneficjenci projektu to: 145 szkół gimnazjalnych, 60 szkół kształcenia zawodowego, 6 tys. uczniów szkół gimnazjalnych z terenu woj. podlaskiego oraz ich rodzice.

Działania podejmowane w ramach projektu kierowane do szkół gimnazjalnych:

- udział szkolnej kadry nauczycielskiej w seminariach poświęconych problematyce kształcenia zawodowego,
- udział szkolnej kadry odpowiedzialnej za doradztwo zawodowe w spotkaniach poświęconych tematyce powiązań profili nauczania szkół kształcenia zawodowego oraz zawodów przez nie oferowanych z rzeczywistymi potrzebami rynku pracy,
- doradztwo edukacyjno-zawodowe indywidualne oraz grupowe dedykowane uczniom. Prowadzone przez doradców kariery z zastosowaniem nowej, popytowej metodologii doradczej oraz z wykorzystaniem innowacyjnych metod przekazywania informacji o zawodach. W efekcie, każdy uczeń uzyska Indywidualny Plan Działania (IPD), który będzie uwzględniał element popytu na kwalifikacje w kontekście stanowisk i warunków pracy lokalnych przedsiębiorców,
- spotkania mentoringowe dla uczniów i ich rodziców. Mentorami są osoby, które odniosły sukces zawodowy, piastują wysokie stanowiska w różnych organizacjach i są specjalistami w danej branży zawodowej. Spotkania mają na celu wzbudzenie motywacji wśród młodzieży do aktywnego planowania własnej ścieżki rozwoju, poprzez ukazanie im historii sukcesu osób, które zrealizowały własne cele zawodowe, a także skorzystanie z ich doświadczenia,
- udział uczniów w wizytach studyjnych w przedsiębiorstwach, będących liderami branż charakterystycznych dla danego subregionu, połączonych z wizytami w szkołach kształcenia zawodowego, gdzie odbywa się nauka zawodu na tych właśnie kierunkach,
- wsparcie dedykowane rodzicom uczniów polegające na spotkaniach z doradcami zawodowymi i kadrą szkół zawodowych. Celem spotkań jest zwrócenie uwagi na rolę i zadania rodziców w procesie wyboru przyszłego zawodu przez ich dziecko, ze wskazaniem możliwych dróg i sposobów wsparcia w wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej,
- udział uczniów w konkursach dedykowanych różnym zawodom, w których mogą wygrać atrakcyjne nagrody,

- udział uczniów w targach edukacyjno-zawodowych będących okazją do zapoznania się z aktualną ofertą edukacyjną szkół kształcenia zawodowego,
- udział w organizowanych eventach promocyjnych dedykowanych poszczególnym branżom i zawodom.

Działania podejmowane w ramach projektu kierowane do szkół zawodowych:

- prezentacja oferty edukacyjnej szkoły na specjalnej platformie internetowej, umożliwiającej komunikację w formie elektronicznej. Zamieszczona tam m.in. interaktywna mapa pozwala na szybkie zapoznanie się z lokalizacją szkoły oraz jej pełną ofertą edukacyjną. Informacje o szkole pojawiające się na portalu są równoległe zamieszczane na fanpage Projektu (Facebook),
- szeroko zakrojona promocja medialna oferty edukacyjnej szkoły i związanej z nią branży zawodowej w regionalnej telewizji, radiu, prasie oraz mediach społecznościowych,
- wsparcie merytoryczne w zakresie prowadzenia profesjonalnych działań marketingowych ukierunkowanych na efektywne pozyskiwanie absolwentów szkół gimnazjalnych. Wsparcie poprzedzają badania jakościowe mające na celu zdiagnozowanie potrzeb danej placówki,
- wsparcie w zakresie prowadzenia działań promocyjnych i rekrutacyjnych, w tym dla dziesięciu szkół, wybranych w trakcie realizacji Projektu, są opracowywane indywidualne pakiety promocyjne, zawierające m.in. księgę identyfikacji wizualnej, szkolne materiały promocyjne, grafiki, zdjęcia, filmy i spoty reklamowe,
- udział wybranej kadry szkolnej w warsztatach z zakresu programowania rozwoju szkoły, kształtowania jej pozytywnego wizerunku oraz planowania promocji szkoły/branży zawodowej, komunikacji interpersonalnej oraz metodyki współpracy szkoły z otoczeniem,
- wsparcie szkoły w obszarze budowania pozytywnych relacji oraz współpracy z otoczeniem. Kadra pedagogiczna szkoły jest szkolona w zakresie tworzenia relacji z otoczeniem z wykorzystaniem narzędzia „mapa potencjałów instytucji” oraz kanałów i form komunikacji. Efektem tego działania jest powołanie do życia subregionalnej „Koalicji na rzecz kształcenia zawodowego”,
- prezentacja szkoły na targach edukacyjno-zawodowych wraz z przygotowaniem profesjonalnego zestawu wystawienniczego (na własność szkoły),
- udział w organizowanych eventach promocyjnych dedykowanych poszczególnym branżom i zawodom.

Dobry Zawód – Fajne Życie – popularyzacja kształcenia zawodowego w województwie podlaskim, to obecnie największy projekt w województwie podlaskim, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, wspierający rozwój efektywnego i wydajnego szkolnictwa zawodowego.

Zakończenie projektu zaplanowano na 14 kwietnia 2019 r.

Od listopada 2017 r. Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest członkiem *Partnerskiej Inicjatywy Miast (PIM)* w sieci dotyczącej jakości powietrza.

PIM to program wymiany i promocji wiedzy pomiędzy miastami oraz innymi podmiotami zaangażowanymi w kształtowanie i realizację polityki miejskiej. Jego celem strategicznym jest poprawa warunków rozwojowych oraz wspomaganie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju polskich miast. Członkami sieci dotyczącej jakości powietrza są: Nowy Sącz (Lider) oraz Bojanowo, Kudowa Zdrój, Nowa Ruda, Opalenica, Pszczyna, Rawicz, Stowarzyszenie BOF, Toruń, Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu, a także Żmigród. Głównymi zadaniami sieci jest powołanie Lokalnych Partnerstw (LP), opracowanie Miejskich Inicjatyw Działania (MID) w poszczególnych miastach oraz opracowanie Planu Ulepszeń dla całej sieci.

PARTNERSKA
INICJATYWA MIAST

Określono następujące Strategiczne cele i priorytety dla sieci dotyczącej jakości powietrza:

- identyfikacja kluczowych źródeł emisji,
- tworzenie systemów zarządzania emisjami na poziomie samorządowym,
- tworzenie programów wymiany urządzeń grzewczych na mniej emisyjne,

- tworzenie stref małej emisji (tzw. LEZ),
- bezwzględna likwidacja możliwości spalania odpadów komunalnych w gospodarstwach domowych,
- edukacja,
- tworzenie mechanizmów prawnych i organizacyjnych wykorzystania infrastruktury przy drogach ekspresowych na potrzeby transportu zeroemisyjnego.

W 2017 r. Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego podjęło działania prowadzące do powołania Lokalnego Partnerstwa PIM (LP PIM).

Planuje się, że LP PIM zajmie się jednym z celów Strategii ZIT BOF na lata 2014–2020 w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska, tworząc w tym obszarze Miejską Inicjatywę Działań (MID). Obecnie w ramach Strategii ZIT BOF realizowane lub planowane są projekty, których celem jest głównie rozwój niskoemisyjnego publicznego transportu zbiorowego i transportu rowerowego w obsłudze mieszkańców BOF oraz ograniczenie emisji szkodliwych pyłów i gazów pochodzących z domowych pieców grzewczych w ramach tzw. niskiej emisji. Zanieczyszczenia pochodzenia komunikacyjnego oraz przede wszystkim emisja powierzchniowa pochodząca z niskiej, rozproszonej emisji komunalno-bytowej opartej o paliwa stałe, powoduje, że w obszarze BOF występują stężenia przewyższające standardy jakości powietrza wymagane prawem krajowym i unijnym. Interwencja w tych obszarach powinna skutkować poprawą stanu środowiska, w tym przede wszystkim poprawą stanu jakości powietrza w skali lokalnej, dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi, takich jak PM10 oraz PM2,5 oraz B(a)P. Miejska Inicjatywa Działań będzie uzupełnieniem i rozszerzeniem zagadnień w istniejącej Strategii ZIT BOF w zakresie poprawy jakości powietrza w BOF.

W ramach prac sieci dotyczącej jakości powietrza odbywają się cykliczne spotkania członków sieci, na których omawiane są postępy prac. Zaplanowanych zostało łącznie 6 spotkań. Dodatkowo zakłada się zagraniczną wizytę studyjną.

Zakończenie prac sieci zaplanowano na drugi kwartał 2019 r.

W latach 2016–2017 Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego brało udział w *Sieci Wdrażania Re-Generation* w ramach programu *URBACT III*, w skład której wchodziły następujące miasta:

- San Lazzaro di Savena – Włochy,
- Camara Municipal de Loures – Portugalia,
- Clermont Communauté – Francja,
- Kalmar – Szwecja,
- Vilnius – Litwa,
- Ercolano – Włochy,
- Białostocki Obszar Funkcjonalny – Polska.

Głównym celem Sieci było rozwijanie zdolności europejskich miast do implementacji zintegrowanych strategii zrównoważonego rozwoju miejskiego. Projekt Re-Generation realizowany był w ramach Celu tematycznego 6. – *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami*. Koncentrował się wokół następujących zagadnień:

- zmniejszenie zużycia gruntów, efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych (*reducing land consumption and an efficient use of natural resources*),
- planowanie międzypokoleniowego włączenia różnych aktorów społecznych (*intergenerational planning*),
- innowacyjne formy finansowania (*innovative financing*).

Stowarzyszenie BOF po konsultacji z Ekspertem URBACT oraz mając na uwadze cele wdrażanej *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014–2020* podjęło decyzję, że w ramach udziału w Sieci Re-Generation skoncentruje się na działaniach odnoszących się do planowania międzypokoleniowego włączenia różnych aktorów społecznych w procesy rozwojowe. Wynikało to z faktu, że jednym z celów wdrażanej przez Stowarzyszenie BOF Strategii ZIT BOF jest rozwój kompetencji mieszkańców, tak aby stale

odpowiadały one potrzebom istniejących i powstających miejsc pracy oraz następował wzrost zatrudnienia i dochodów mieszkańców. W ramach tego celu realizowany będzie zidentyfikowany w Strategii ZIT BOF projekt pozakonkursowy pt. *Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku*. Jego głównym celem będzie wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, poprzez utworzenie w Białymstoku ośrodka popularyzującego naukę i innowacje, umożliwiającego rozwój myśli technicznej oraz świadczenie usług dydaktycznych wykorzystujących nowoczesne technologie.

Mając na uwadze powyższe oraz problematykę międzypokoleniowego włączenia społecznego w kontekście realizacji misji Laboratorium, zrealizowane zostały następujące działania w ramach udziału w Sieci RE-Generation:

- opracowanie scenariusza programu szkoleniowego popularyzującego naukę i innowacje, skierowanego zarówno do dzieci i młodzieży, jak i do ich rodziców/dziadków/opiekunów prawnych,
- organizacja dziewięćdziesięciminutowych pilotażowych atrakcyjnych warsztatów popularyzujących naukę (scenariusz obejmował doświadczenia fizyczne i chemiczne) z udziałem dzieci i ich opiekunów w każdej z dziesięciu gmin BOF. Poprzez naukę w wielopokoleniowych zespołach (dzieci–rodzice/dziadkowie) możliwe było osiągnięcie efektu synergii i uzyskanie „wartości dodanej”, która wynika z połączenia wiedzy, umiejętności, starań i doświadczenia osób w różnych kategoriach wiekowych.

Warsztaty cieszyły się dużym zainteresowaniem zarówno dzieci, jak i dorosłych. W opinii osób w nich uczestniczących powinno ich być więcej w przyszłości. Dlatego też powyższe warsztaty wpisane zostaną do stałej oferty edukacyjnej Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy.

Zakończenie prac Sieci Wdrażania Re-Generation w ramach programu URBACT III nastąpiło w kwietniu 2017 r.

Synteza

Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF), położony w województwie podlaskim, tworzy miasto Białystok i 9 otaczających je gmin. Zajmuje **powierzchnię** 1728,2 km², tj. 8,6% ogólnej powierzchni województwa. Na początku 2016 r. użytki rolne zajmowały 50,5% ogólnej powierzchni BOF, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 38,0%, a grunty zabudowane i zurbanizowane – 7,6%.

W 2016 r. w gminach BOF na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zużyto 21,2 hm³ wody, co stanowiło 24,2% ogólnego **zużycia wody** w województwie podlaskim. Było ono nieco niższe niż w poprzednich dwóch latach.

W analizowanym roku na obszarze BOF do wód lub do ziemi odprowadzono 16,2 hm³ **ścieków przemysłowych i komunalnych** wymagających oczyszczenia, co stanowiło 40,1% ogółu takich ścieków w województwie. Ich ilość zwiększyła się o 2,2% w odniesieniu do 2014 r. Podobnie jak w poprzednich kilku latach, ścieki te w całości zostały poddane oczyszczaniu.

W gminach BOF udział **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** wśród ludności ogółem w końcu 2016 r. wyniósł 89,7% i był o 22,1 p. proc. wyższy niż w województwie podlaskim. Wskaźnik ten utrzymał się na poziomie zbliżonym do notowanego w poprzednich dwóch latach.

W 2016 r. na terenie BOF wyemitowano z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza 0,2 tys. t **zanieczyszczeń pyłowych** i 907,5 tys. t **zanieczyszczeń gazowych**, co stanowiło odpowiednio 19,9% i 41,1% ogólnej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w województwie podlaskim. Ilość wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych na terenie gmin BOF wzrosła o 16,5% w porównaniu z 2014 r. W przypadku zanieczyszczeń gazowych sytuacja kształtowała się odmiennie. Ich emisja na obszarze BOF zmniejszyła się o 4,4% w stosunku do zanotowanej dwa lata wcześniej.

W końcu omawianego roku **powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 52,3 tys. ha, co stanowiło 30,3% jego powierzchni ogólnej (w województwie – odpowiednio 31,6%). W porównaniu z zanotowaną w poprzednich dwóch latach zwiększyła się ona o 0,8%.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w analizowanym roku wytworzono 124,6 tys. t **odpadów** (z wyłączeniem odpadów komunalnych), co oznacza, że ich udział w odpadach wytworzonych w województwie podlaskim wyniósł 18,8%. Ilość odpadów wytworzonych na terenie BOF wzrosła o 3,7% w odniesieniu do 2014 r.

Wartość **nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska** w 2016 r. na obszarze BOF wyniosła 59,8 mln zł i stanowiła 53,1% ogółu tego rodzaju nakładów w województwie podlaskim. Były one zdecydowanie niższe niż dwa lata wcześniej (o 76,1%). **Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej** na terenie BOF w omawianym roku wyniosły 17,3 mln zł, a ich udział w tego rodzaju nakładach w województwie podlaskim ukształtował się na poziomie 70,5%. Były one o 20,5% wyższe w stosunku do zanotowanych w 2014 r.

W końcu 2016 r. **lasy** w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zajmowały obszar 63,1 tys. ha i stanowiły 10,1% ich ogólnej powierzchni w województwie podlaskim. Wskaźnik lesistości w BOF w analizowanym okresie wyniósł 36,5%, podczas gdy w Podlaskiem ukształtował się na poziomie 30,8%.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w końcu 2016 r. mieszkało 416,2 tys. osób, tj. o 2,9 tys. osób więcej niż dwa lata wcześniej. **Ludność** BOF w analizowanym okresie stanowiła 35,1% ogółu mieszkańców województwa podlaskiego. Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2014–2016, można zauważyć, iż sukcesywnie zmniejsza się udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców BOF, a zwiększa się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym.

W 2016 r., podobnie jak rok i dwa lata wcześniej, na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zanotowano dodatni **przyrost naturalny**. Różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych i zgonów była wyższa niż w poprzednich dwóch latach i wyniosła 783. **Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych** na pobyt stały było również do-

datnie i ukształtowało się na poziomie 1052, tj. wyższym niż w 2014 r. Na terenie BOF występuje odwrotna tendencja niż w województwie podlaskim, gdzie od kilku lat notowany jest ujemny przyrost naturalny, a od wielu lat – ujemne ogólne saldo migracji na pobyt stały.

W końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego **pracowało** (poza podmiotami gospodarczymi o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie) 102,5 tys. osób, tj. o 4,5% więcej niż w analogicznym okresie 2014 r. Osoby pracujące stanowiły 46,4% ogólnej liczby pracujących w omawianej grupie podmiotów w województwie podlaskim.

W końcu analizowanego roku liczba **bezrobotnych zarejestrowanych** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 16,2 tys. i była o 23,0% niższa od zanotowanej dwa lata wcześniej. Osoby bezrobotne na terenie BOF stanowiły 33,4% bezrobotnych ogółem zarejestrowanych w województwie podlaskim.

W końcu 2016 r. w gminach należących do BOF z **sieci wodociągowej** korzystało 95,3% (w województwie – 90,6%) ogółu ludności, z **sieci kanalizacyjnej** – 87,1% (w województwie – 64,1%), z **gazu sieciowego** – 71,0% (w województwie – 28,3%). Wraz z rozwojem infrastruktury wzrosła w porównaniu z 2014 r. liczba ludności BOF korzystającej z wyżej wymienionych sieci odpowiednio o: 0,8%, 1,4% i 0,2%.

W omawianym okresie zdecydowana większość lokali mieszkalnych w gminach BOF była wyposażona w **instalacje techniczno-sanitarne**, takie jak: wodociąg – 97,9% ogólnej liczby mieszkań na terenie BOF (w województwie – 93,1%), ustęp spłukiwany – 96,0% (w województwie – 88,6%), łazienkę – 94,7% (w województwie – 86,6%), centralne ogrzewanie – 90,7% (w województwie – 78,6%) oraz gaz z sieci – 72,9% (w województwie – 31,2%). Sytuacja w tym zakresie w ostatnich latach uległa poprawie.

W 2016 r. na terenie BOF oddano do użytkowania 2637 mieszkań, tj. o 260 (o 10,9%) więcej niż dwa lata wcześniej. Stanowiły one 56,1% ogółu **mieszkań oddanych do użytkowania** w województwie podlaskim w omawianym roku.

Wychowaniem przedszkolnym w gminach BOF we wrześniu 2016 r. objęto 15,2 tys. dzieci, tj. o 7,6% więcej niż przed dwoma laty. Do placówek zlokalizowanych na tym obszarze uczęszczało 41,5% ogółu dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim.

We wrześniu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego funkcjonowało 57 **ponadgimnazjalnych szkół dla młodzieży**, w których kształciło się łącznie 15,5 tys. uczniów. W porównaniu z analogicznym okresem 2014 r. przybyła 1 placówka, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się o 3,4%. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych BOF stanowili 41,5% ogółu uczniów na tym etapie kształcenia w województwie podlaskim.

W końcu listopada 2016 r. w **szkołach wyższych** na obszarze BOF kształciło się 29,1 tys. studentów (łącznie z cudzoziemcami), tj. o 10,8% mniej niż dwa lata wcześniej. Stanowili oni 84,9% ogółu studentów w województwie podlaskim.

W zakresie **ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** (w przychodniach i w ramach praktyk lekarskich) w ciągu 2016 r. na terenie BOF udzielono łącznie 4,8 mln porad lekarskich i stomatologicznych (tj. 47,1% ogółu takich porad udzielonych w województwie podlaskim), czyli o 5,7% więcej niż w 2014 r.

W końcu grudnia 2016 r. na terenie BOF działało 40 **placówek opieki nad dzieckiem do 3 lat**, co stanowiło ponad połowę (56,3%) wszystkich takich placówek funkcjonujących w województwie podlaskim. Ich liczba wzrosła o 37,9% w odniesieniu do stanu sprzed dwóch lat. W analizowanym okresie żłobki i kluby dziecięce zlokalizowane na terenie BOF posiadały łącznie 1,8 tys. miejsc, tj. o 30,7% więcej niż dwa lata wcześniej. W ciągu 2016 r. przebywało w nich 2,5 tys. dzieci (tj. 65,1% ogółu dzieci w województwie uczęszczających do tego typu placówek), co oznacza wzrost o 19,4% w porównaniu z 2014 r.

W końcu 2016 r. w **domach i zakładach stacjonarnej pomocy społecznej** zlokalizowanych na obszarze BOF przebywało 1,4 tys. mieszkańców (w województwie podlaskim – 3,2 tys.), tj. o 2,5% mniej w odniesieniu do stanu sprzed dwóch lat.

W 2016 r. ze **świadczeń środowiskowej pomocy społecznej** na terenie BOF skorzystało 23,6 tys. osób, tj. 5,7% ogólnej liczby ludności zamieszkałej na tym obszarze i 24,2% ogółu osób korzystających z takich świadczeń w województwie podlaskim. Oznacza to, że w odniesieniu do 2014 r. liczba korzystających z tego typu świadczeń w BOF zmniejszyła się o 16,4%.

W 2016 r. w **turystycznych obiektach noclegowych** zatrzymało się 299,4 tys. turystów, a ich udział w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w województwie podlaskim wyniósł 45,1%. Liczba korzystających z tych obiektów wzrosła o 0,3% w porównaniu z zanotowaną w 2014 r. Turyści zagraniczni stanowili 34,5% ogółu turystów korzystających z bazy noclegowej na terenie BOF.

Według stanu w końcu 2016 r., długość **dróg publicznych gminnych** w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym wyniosła 1085,3 km i stanowiła 6,6% ogólnej długości takich dróg w województwie podlaskim. Dróg o nawierzchni twardej było 590,3 km, z czego 78,9% miało nawierzchnię ulepszoną. W odniesieniu do stanu sprzed dwóch lat długość dróg publicznych gminnych o nawierzchni twardej zwiększyła się o 18,5%.

W omawianym okresie łączna długość **ścieżek rowerowych** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 149,2 km i stanowiła 32,1% ogółu ścieżek rowerowych w województwie podlaskim. Długość dróg dla rowerów na terenie gmin należących do BOF wzrosła o 9,9 km w odniesieniu do zanotowanej dwa lata wcześniej.

Według danych Zarządu Białostockiej Komunikacji Miejskiej Urzędu Miejskiego w Białymstoku, w 2016 r. **komunikacją miejską** przewożono mieszkańców 7 gmin z terenu Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, obsługując 43 linie autobusowe. Ogólna długość linii autobusowych w gminach BOF wyniosła 591 km, czyli o 4 km mniej niż w 2014 r. Liczba pasażerów przewiezionych taborem komunikacji miejskiej ukształtowała się na poziomie 101,7 mln, tj. zbliżonym do zanotowanego w poprzednich dwóch latach.

W końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego funkcjonowało się 87 **supermarketów**, 6 **hipermarketów** oraz 1 **dom towarowy** i 1 **dom handlowy**. W odniesieniu do analogicznego okresu 2014 r. liczba hipermarketów i domów towarowych nie uległa zmianie. Zmniejszyła się natomiast liczba domów handlowych (o 3), a zwiększyła się liczba supermarketów (o 5).

W omawianym okresie na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 13 **targowisk stałych** i stanowiły one 16,0% wszystkich targowisk stałych działających na terenie województwa podlaskiego. Ich liczba wzrosła o 1 w stosunku do zanotowanej dwa lata wcześniej. Uzupełnieniem stałej sieci targowiskowej były **targowiska sezonowe**, których w tym czasie w gminach BOF funkcjonowało 58. Stanowiły one 51,8% ogólnej liczby takich targowisk znajdujących się w województwie podlaskim. W odniesieniu do stanu w końcu 2014 r. ich liczba zmniejszyła się o 6,5%.

W 2016 r. **dochody gmin** (łącznie z miastem na prawach powiatu) Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przypadające na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 4778 zł, tj. o 4,7% niższym niż dwa lata wcześniej. W odniesieniu do dochodów na 1 mieszkańca wszystkich gmin i miast na prawach powiatu województwa podlaskiego były one wyższe o 466 zł, tj. o 10,8%. Jednocześnie **wydatki gmin** (łącznie z miastem na prawach powiatu) BOF w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4606 zł i były o 3,6% wyższe niż w 2014 r. Przekroczyły one wydatki przypadające na 1 mieszkańca wszystkich gmin i miast na prawach powiatu w województwie o 450 zł, tj. o 10,8%.

Według danych rejestru REGON, w końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 45,9 tys. **podmiotów gospodarki narodowej** (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie) i stanowiły one 46,0% ogólnej liczby podmiotów w województwie podlaskim. W porównaniu ze stanem w końcu 2014 r. liczba podmiotów na terenie BOF zwiększyła się o 3,6%. W ciągu całego 2016 r. w gminach BOF zarejestrowano 3,9 tys. nowych podmiotów gospodarki narodowej (tj. o 7,8% mniej niż dwa lata wcześniej), natomiast działalność zlikwidowało 3,3 tys. podmiotów (tj. o 4,8% więcej niż w 2014 r.). Stanowiły one odpowiednio 48,5% i 45,7% ogółu takich podmiotów w Podlaskiem.

Executive summary

Białystok Functional Area (BFA), located in Podlaskie Voivodship, comprises Białystok city and 9 neighbouring gminas. Its **area** is 1728.2 km², i.e. 8.6% of total area of Voivodship. At the beginning of 2016 agricultural land constituted 50.5% of total area of BFA, forest land as well as wooded and bushy area – 38.0%, while built and urbanized area – 7.6%.

In 2016 BFA gminas used 21.2 hm³ of water for the needs of national economy and population, which was 24.2% of the total **consumption of water** in Podlaskie Voivodship. It was slightly lower than in previous two years.

Within the analysed year in BFA wastewater discharged into the waters or the ground amounted to 16.2 hm³ of **industrial and municipal wastewater** for treatment, which comprised 40.1% of the total of such wastewater in Voivodship. Its amount has grown by 2.2% in relation to 2014. Just like in several previous years all this wastewater was treated.

At the end of 2016 in BFA gminas the rate of **population using wastewater treatment plants** in total population was 89.7% and it was by 22.1 pp. higher than in Podlaskie Voivodship. This rate was similar to the rate observed in the previous two years.

In 2016 within BFA, plants of significant nuisance to air purity emitted 0.2 thous. t **particulates** and 907.5 thous. t of **gaseous pollution**, which was respectively 19.9% and 41.1% of the total emission of particulate and gaseous pollution in Podlaskie Voivodship. The amount of emitted particulates within BFA has increased by 16.5% in relation to 2014. In the case of gaseous pollution the situation was different – its emission within BFA was by 4.4% lower than two years previously.

At the end of the analysed year the **area of special nature value under legal protection** within Białystok Functional Area amounted to 52.3 thous. ha, which was 30.3% of BFA total area, and 31.6% of the Voivodship area. In comparison with two previous years it increased by 0.8%.

In the analysed year, in Białystok Functional Area, there was 124.6 thous. t of **waste** (excluding municipal waste) produced, which means that its share in waste produced in Podlaskie Voivodship amounted to 18.8%. Waste produced in BFA increased by 3.7% in relation to 2014.

Outlays on fixed assets in environmental protection in 2016 within BFA were 59.8 mln zł and constituted 53.1% of the total of such outlays in Podlaskie Voivodship. These outlays were significantly lower, namely by 76.1%, than two years previously. **Outlays on fixed assets in water management** within BFA in a given year were 17.3 mln zł, and their share in the total of such outlays in Podlaskie Voivodship amounted to 70.5%. They were by 20.5% higher than the ones noted in 2014.

At the end of 2016 **forests** in Białystok Functional Area comprised 63.1 thous. ha and this was 10.1% of their total area in Podlaskie Voivodship. Forest cover indicator in BFA in the given period was 36.5%, whereas in Podlaskie Voivodship – 30.8%.

At the end of 2016 in the BFA there were 416.2 thous. residents, i.e. 2.9 thous. persons more than two years previously. BFA **population** in a given period constituted 35.1% of the total of Podlaskie Voivodship residents. Analysing the structure of population by economic groups of age in the years 2014–2016, it can be noticed that the share of population at working age in the total BFA residents is gradually diminishing, and the share of post-working age population is increasing.

In 2016, just like two years previously, in Białystok Functional Area a positive **natural increase** was noted. The difference between the number of live births and deaths was higher than in previous two years and amounted to 783. **Internal and international net migration** for permanent residence was also positive and amounted to 1052, which means that it was higher than in 2014. In the case of internal and international net migration for permanent residence BFA shows a reverse tendency in comparison with Podlaskie Voivodship, where there has been a negative natural increase for the last few years, and for many years – a negative total net migration for permanent residence.

At the end of 2016 in Bialystok Functional Area there were 102.5 thous. **employed** persons (excluding entities employing up to 9 persons or private farms in agriculture), i.e. 4.5% more than in the analogous period in 2014. Employed persons comprised 46.4% of the total employed in a given group of entities in Podlaskie Voivodship.

At the end of the analysed year the number of **registered unemployed persons** in Bialystok Functional Area was 16.2 thous. and was by 23.0% lower than two years previously. Unemployed persons in BFA comprised 33.4% of total unemployed persons registered in Podlaskie Voivodship.

At the end of 2016 in gminas belonging to BFA 95.3% of total population used **water supply** (in the voivodship – 90.6%), 87.1% – **sewage** (in the voivodship – 64.1%), 71.0% – **gas supply** (in the voivodship – 28.3%). As infrastructure was developing, the number of BFA population using abovementioned systems grew in comparison with 2014 by 0.8%, 1.4% and 0.2% respectively.

In a given period a vast majority of residential buildings in BFA gminas was fitted with **technical and sanitary installations**, such as: water supply – 97.9% of the total number of BFA dwellings (in the voivodship – 93.1%), flushed lavatory – 96.0% (in the voivodship – 88.6%), bathroom – 94.7% (in the voivodship – 86.6%), central heating – 90.7% (in the voivodship – 78.6%) as well as gas from a gas supply system – 72.9% (in the voivodship – 31.2%). Within last years the situation has improved.

In 2016 in BFA there were 2637 completed dwellings, i.e. 260 (10.9%) more than two years previously. They constituted 56.1% of the total **dwellings completed** in Podlaskie Voivodship in a given year.

In **pre-primary education** in BFA gminas in September 2016 there were 15.2 thous. children, i.e. 7.6% more than two years previously. Establishments located in this area hosted 41.5% of the total of children under pre-primary education in Podlaskie Voivodship.

In September 2016 in Bialystok Functional Area there were 57 functioning **upper secondary schools for youth**, where in total 15.5 thous. students were in education. In comparison with the analogous period of 2014, there was one establishment more, whereas the number of students decreased by 3.4%. Upper secondary school students of BFA comprised 41.5% of the total of students at this level of education in Podlaskie Voivodship.

At the end of November 2016 there were 29.1 thous. students (including foreigners) in **higher education institutions** in BFA, which was 10.8% less than two years previously. They comprised 84.9% of total of students in Podlaskie Voivodship.

During 2016 r. in BFA, **out-patients health care** (out-patients departments and medical practices) provided 4.8 mln medical and dental consultations (i.e. 47.1% of the total of such consultations provided in Podlaskie Voivodship), namely 5.7% more than in 2014.

At the end of December 2016 in BFA there were 40 **establishments having the care of children under the age of 3**, which comprised over half (namely 56.3%) of all these establishments functioning in Podlaskie Voivodship. Their number grew by 37.9% in relation to their number two years previously. In the analysed period nurseries and children's clubs located in BFA had in total 1.8 thous. places, i.e. 30.7% more than two years previously. Within 2016 there were 2.5 thous. children (i.e. 65.1% of the total of children in the voivodship attending this type of establishments), which was an increase by 19.4% in relation to 2014.

At the end of 2016 there were 1.4 thous. residents (in Podlaskie Voivodship – 3.2 thous.) in **stationary homes and facilities of social welfare** located in BFA, i.e. 2.5% less than two years previously.

In 2016 in BFA **social assistance at domicile** was rendered to 23.6 thous. of population, i.e. to 5.7% of the total of population living within this area and to 24.2% of total of population receiving this assistance in Podlaskie Voivodship, which means that in relation to 2014 the number of persons making use of this assistance in BFA decreased by 16.4%.

In 2016, 299.4 thous. tourists made use of **tourist accommodation establishments**, and their share in the total of tourists accommodated in Podlaskie Voivodship was 45.1%. The number of the accommodated in these establishments grew by 0.3% in comparison with their number in 2014. Foreign tourists constituted 34.5% of the total of tourists accommodated in accommodation establishments in BFA.

As at the end of 2016, the length of **public communal roads** in Białystok Functional Area amounted to 1085.3 km and constituted 6.6% of the total length of these roads in Podlaskie Voivodship. Roads on hard surface comprised 590.3 km, of which 78.9% had improved surface. In relation to the state that was noted two years before, the length of public communal roads on hard surface grew by 18.5%.

Within the analysed period the total length of **bicycle paths** in Białystok Functional Area was 149.2 km, which was 32.1% of the total of bicycle paths in Podlaskie Voivodship. The length of bicycle tracks in the area of gminas belonging to BFA increased by 9.9 km in relation to the one noted two years previously.

According to data from the Białystok Urban Public Transport Authority of Białystok City Council, in 2016, **urban transport** was provided to residents of 7 gminas of Białystok Functional Area with 43 bus lines. Total length of bus lines in BFA gminas amounted to 591 km, which was 4 km less than in 2014. The number of passengers transported by urban road transport was 101.7 mln and it was similar to the number noted in the previous two years.

At the end of 2016 there were 87 functioning **supermarkets**, 6 **hypermarkets**, 1 **department store** and 1 **trade store** in the Białystok Functional Area. In relation to the analogous period of 2014 the number of hypermarkets and department stores remained the same. The number of trade stores, however, diminished by 3 and the number of supermarkets has grown by 5.

In the given period in Białystok Functional Area there were 13 registered **permanent marketplaces** and they constituted 16.0% of all permanent marketplaces functioning in Podlaskie Voivodship. Their number grew by 1 in comparison with the number noted two years previously. **Seasonal marketplaces**, 58 functioning at this time in BFA, constituted a supplement to permanent marketplace network. They constituted 51.8% of the total number of seasonal marketplaces in Podlaskie Voivodship. Their number fell by 6.5% in relation to their number at the end of 2014.

In 2016 BFA **gmina revenues** (including cities with powiat status) per capita amounted to 4778 zł, i.e. by 4.7% lower than two years before. In relation to revenues per capita of all gminas and cities with powiat status of Podlaskie Voivodship they were higher by 466 zł (i.e. by 10.8%). At the same time BFA **gmina expenditures** (including cities with powiat status) per capita were 4606 zł and they were by 3.6% higher than in 2014. They exceeded expenditure per capita of all gminas and cities with powiat status in the voivodship by 450 zł, i.e. by 10.8%.

According to REGON register data, at the end of 2016 there were registered 45.9 thous. **entities of national economy** (excluding persons tending private farms in agriculture), they comprised 46.0% of the total number of entities in Podlaskie Voivodship. In comparison with their number at the end of 2014, the number of BFA entities grew by 3.6%. During the entire 2016 there were 3.9 thous. new entities of national economy registered in Białystok Functional Area (which is 7.8% less than two years before), while 3.3 thous. of entities liquidated their activity (i.e. 4.8% more than in 2014). Respectively, they comprised 48.5% and 45.7% of the total of such entities in Podlaskie Voivodship.

Rozdział 1. Stan i ochrona środowiska, leśnictwo

Chapter 1. Environmental protection, forestry

1.1 Stan i ochrona środowiska

1.1 Environmental protection

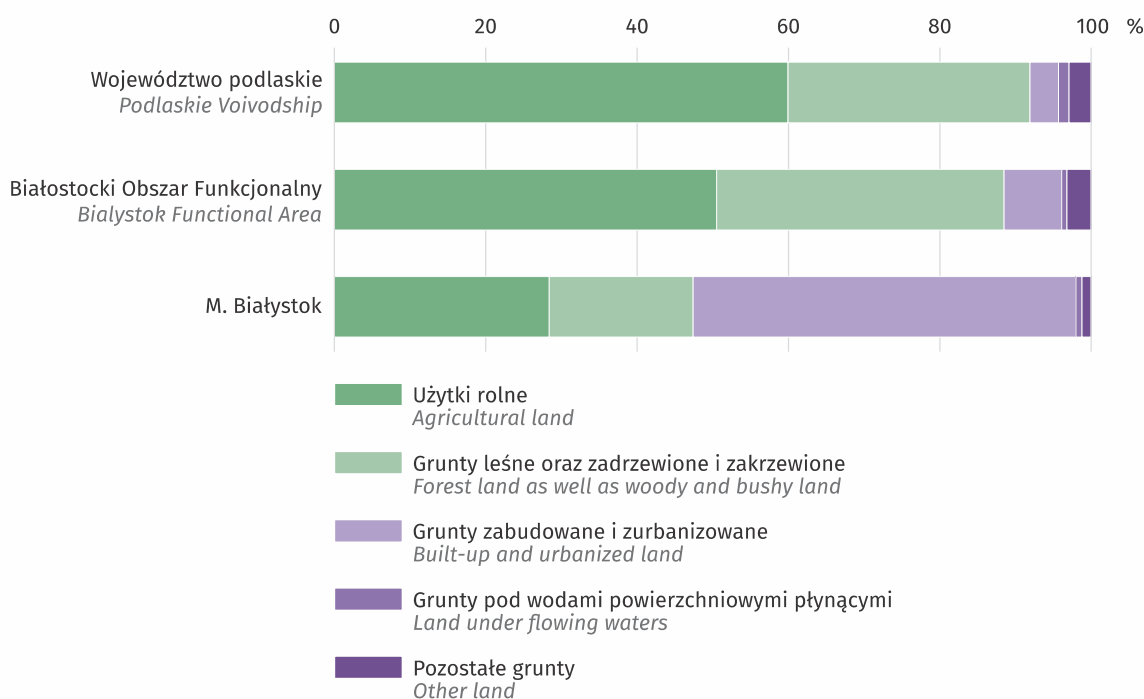
Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF), położony w województwie podlaskim, tworzy miasto Białystok i 9 otaczających je gmin. Zajmuje **powierzchnię** 1728,2 km², tj. 8,6% ogólnej powierzchni województwa. Największą pod względem powierzchni gminą jest Zabłudów, a jej udział w ogólnej powierzchni BOF wynosi 19,7%. Najmniejszy odsetek powierzchni ogólnej BOF (5,9%) przypada na miasto Białystok.

Wykres 1. Kierunki wykorzystania powierzchni w 2016 r.

Stan w dniu 1 I

Chart 1. Directions of land use in 2016

As of 1 Jan

Według ewidencji geodezyjnej, na początku 2016 r. użytki rolne zajmowały 50,5% powierzchni BOF, a leśne – 38,0%. Największy udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej zanotowano w gminach Juchnowiec Kościelny (75,7%) i Turośń Kościelna (64,1%), a użytków leśnych – w Czarnej Białostockiej (76,8%) i Supraślu (69,8%). Dość duży odsetek (7,6%) powierzchni ogólnej BOF stanowiły także grunty zabudowane i zurbanizowane, przy czym najwyższy wystąpił w Białymstoku (50,6%), a najniższy w gminie Czarna Białostocka (2,9%).

W 2016 r. w gminach BOF na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zużyto 21,2 hm³ wody, co stanowiło 24,2% ogólnego **zużycia wody** w województwie podlaskim. Było ono niższe niż w roku poprzednim i 2014 r. odpowiednio o 0,9% i 0,3%. W 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego najwięcej wody zużyto na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej – 78,3% ogółu (w województwie podlaskim – 54,6%), a w dalszej kolejności na potrzeby rolnictwa i leśnictwa – 12,0% (w województwie podlaskim – 30,4%) oraz przemysłu – 9,6%

(w województwie podlaskim – 15,1%). Odmienną strukturę zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności odnotowano w gminie Supraśl, w której najwięcej wody wykorzystano w rolnictwie i leśnictwie (83,6% zużycia ogółem).

W 2016 r. na obszarze BOF do wód lub do ziemi odprowadzono 16,2 hm³ **ścieków przemysłowych i komunalnych** wymagających oczyszczenia, co stanowiło 40,1% ogółu takich ścieków w województwie. Ich ilość zwiększyła się zarówno w ujęciu rocznym, jak i w odniesieniu do 2014 r. odpowiednio o 1,8% i 2,2%. W porównaniu z 2015 r. największy wzrost wystąpił w gminie Supraśl (o 32,6%), a spadek – w gminie Łapy (o 3,4%), natomiast w relacji do 2014 r. odnotowano wzrost ilości ścieków we wszystkich gminach BOF, a największy – w gminie Juchnowiec Kościelny (o 25,2%). Podobnie jak w poprzednich kilku latach, ścieki te na terenie BOF były w całości poddane oczyszczaniu.

W końcu 2016 r. w obrębie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działało 12 **oczyszczalni ścieków** (w województwie podlaskim – 148), z tego 11 komunalnych i 1 przemysłowa. Ich liczba w latach 2014–2016 nie uległa zmianie. W gminach BOF udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wśród ludności ogółem w 2016 r. wyniósł 89,7% i był o 22,1 p. proc. wyższy niż w województwie podlaskim. W poprzednich dwóch latach wskaźnik ten utrzymywał się na zbliżonym poziomie. Największy odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków odnotowano w mieście Białystok (99,0%) i gminie Łapy (91,5%), zaś najmniejszy – w gminach Turośń Kościelna (26,2%) i Zabłudów (31,1%).

**Mapa 1. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

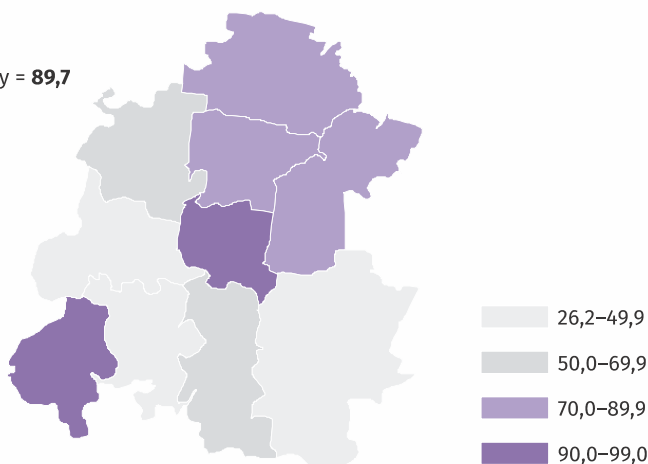
*Map 1. Population connected to wastewater treatment plants in % of total population in 2016
As of 31 Dec*

Województwo podlaskie = **67,6**

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **89,7**

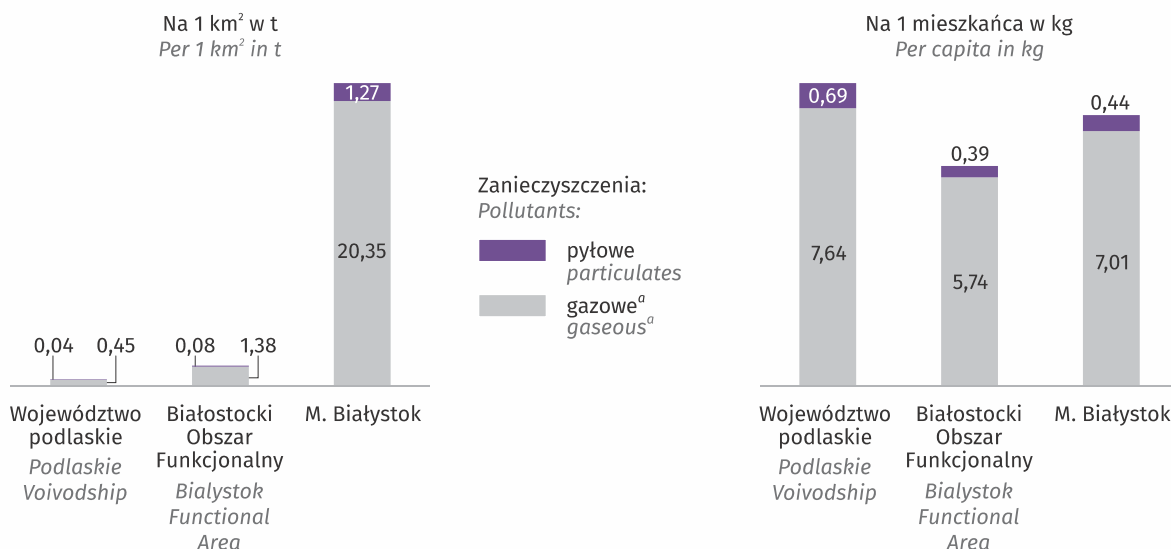
Białystok Functional Area

W 2016 r. na obszarze BOF wyemitowano z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza 0,2 tys. t **zanieczyszczeń pyłowych** i 907,5 tys. t **zanieczyszczeń gazowych**, co stanowiło odpowiednio 19,9% i 41,1% ogólnej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w województwie podlaskim. Ilość wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych na terenie gmin BOF wzrosła w ujęciu rocznym o 0,6% i w porównaniu z 2014 r. o 16,5%, pomimo spadku odnotowanego w województwie podlaskim. W przypadku zanieczyszczeń gazowych sytuacja kształtowała się odmiennie. Ich emisja na obszarze BOF w 2016 r. zmniejszyła się w stosunku do zanotowanej w poprzednich dwóch latach odpowiednio o 5,2% i 4,4%, podczas gdy w Podlaskiem nastąpił jej wzrost odpowiednio o 11,6% i 9,6%.

Wśród gmin wchodzących w skład BOF, największą emisją zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych we wszystkich analizowanych latach charakteryzowało się miasto Białystok. W 2016 r. emisja tych rodzajów zanieczyszczeń ukształtowała się tu odpowiednio na poziomie 0,1 tys. t i 869,6 tys. t, co oznacza, że była ona niższa niż w 2015 r. odpowiednio o 1,5% i 5,6%. W relacji do 2014 r. ilość wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych wzrosła o 15,0%, a gazowych zmniejszyła się o 4,4%.

Wykres 2. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2016 r.
 Chart 2. Emission of air pollutants from plants of significant nuisance in 2016

^a Bez dwutlenku węgla.
 a Excluding carbon dioxide.

Na terenie BOF w 2016 r. spośród zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza, zdecydowana większość, tj. 99,5% (w województwie podlaskim – 99,1%) została zatrzymana w urządzeniach do ich redukcji. W przypadku zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) wskaźnik ten wyniósł 18,8% (w województwie podlaskim – 8,3%).

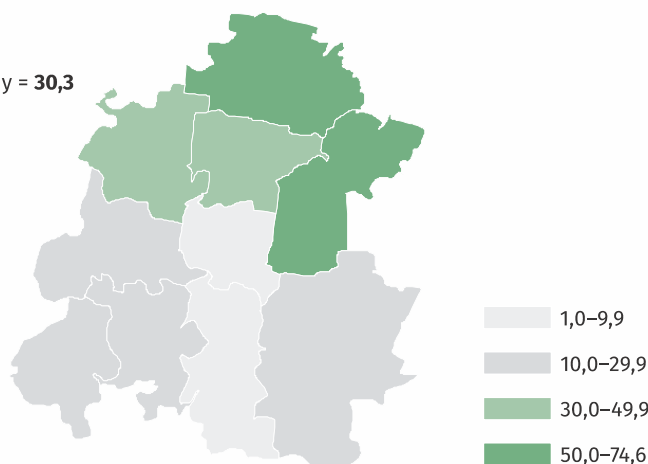
W końcu 2016 r. **powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 52,3 tys. ha (w województwie podlaskim – 638,8 tys. ha), co stanowiło 30,3% powierzchni ogólnej BOF (w województwie – 31,6%). W porównaniu z 2015 r. i 2014 r. wzrosła ona o 0,8%. Spośród gmin BOF najwyższy udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w powierzchni ogólnej miały gminy Czarna Białostocka (74,6%) oraz Supraśl (66,7%), natomiast najniższy – miasto Białystok (1,0%) oraz gmina Juchnowiec Kościelny (9,9%).

Mapa 2. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona^a w % powierzchni ogólnej w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 2. Area of special nature value under legal protection^a in % of total area in 2016 As of 31 Dec

Województwo podlaskie = **31,6**
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **30,3**
Białostok Functional Area

*a Dane nie uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000.
a Data do not include information concerning the areas of Nature 2000 network.*

Najwyższą pozycję wśród prawnie chronionych form ochrony przyrody zajmują parki narodowe. W końcu 2016 r. zajmowały one powierzchnię 5,7 tys. ha, co stanowiło 3,3% ogólnej powierzchni BOF. Ponadto, wśród prawnie chronionych obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych zanotowano: rezerwy przyrody zajmujące powierzchnię 2,1 tys. ha, parki krajobrazowe – 33,4 tys. ha, obszary chronionego krajobrazu – 11,1 tys. ha oraz pomniki przyrody – 110 szt.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2016 r. wytworzono 124,6 tys. t **odpadów** (z wyłączeniem odpadów komunalnych), co oznacza, że ich udział w odpadach wytworzonych w województwie podlaskim wyniósł 18,8%. Ilość odpadów wytworzonych na terenie BOF wzrosła o 10,1% w ujęciu rocznym i o 3,7% w odniesieniu do 2014 r., podczas gdy w skali województwa zanotowano jej spadek odpowiednio o 24,0% i 47,7%.

Wartość **nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska** w 2016 r. na obszarze BOF wyniosła 59,8 mln zł i stanowiła 53,1% ogółu tego rodzaju nakładów w województwie podlaskim. Były one zdecydowanie niższe niż rok i dwa lata wcześniej (odpowiednio o 73,7% i 76,1%). Znaczący spadek wartości inwestycji w stosunku do lat poprzednich wynika przede wszystkim z zakończenia w 2015 r. wielu dużych i kosztownych inwestycji, finansowanych z kończącej się perspektywy unijnej na lata 2007–2013. Jednocześnie środki z nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020 nie zostały jeszcze w pełni zainwestowane.

W strukturze nakładów na ochronę środowiska w 2016 r. dominowały nakłady na gospodarkę odpadami, ochronę i przywrócenie wartości użytkowej gleb oraz ochronę wód podziemnych i powierzchniowych (47,1% ogółu) oraz na gospodarkę ściekową i ochronę wód (40,1%).

Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej na terenie BOF wyniosły 17,3 mln zł, a ich udział w tego rodzaju nakładach w województwie podlaskim ukształtował się na poziomie 70,5%. Były one wyższe w stosunku do zanotowanych w roku poprzednim – o 53,4% i 2014 – o 20,5%.

1.2 Leśnictwo

1.2 Forestry

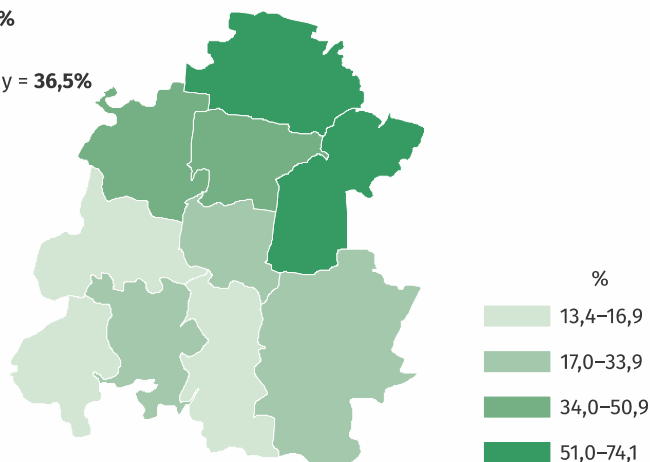
W końcu 2016 r. lasy w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zajmowały obszar 63,1 tys. ha i stanowiły 10,1% ich ogólnej powierzchni w województwie podlaskim. W porównaniu z 2015 r. i 2014 r. ich powierzchnia nie uległa znaczącej zmianie. W strukturze własnościowej przeważały lasy publiczne (46,8 tys. ha), a ich udział w ogólnej powierzchni lasów BOF ukształtował się na poziomie 74,2%.

Mapa 3. Lesistość w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 3. Forest cover in 2016
As of 31 Dec

Województwo podlaskie = **30,8%**
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **36,5%**
Białystok Functional Area

W omawianym okresie wskaźnik lesistości w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym wyniósł 36,5%, podczas gdy w województwie podlaskim – 30,8%. Wśród gmin BOF wskaźnik ten był bardzo zróżnicowany. Najwyższy wystąpił w gminach Czarna Białostocka – 74,1% i Supraśl – 67,5%, natomiast najniższy w gminach Łapy – 13,4% i Juchnowiec Kościelny – 15,8%.

Rozdział 2. Ludność

Chapter 2. Population

2.1 Stan i struktura ludności

2.1 Size and structure of population

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w końcu 2016 r. mieszkało 416,2 tys. osób, tj. o 1,7 tys. osób więcej niż rok wcześniej i o 2,9 tys. osób więcej niż dwa lata wcześniej. Ludność BOF w analizowanym okresie stanowiła 35,1% ogółu mieszkańców województwa podlaskiego. Największa liczba ludności była skupiona w mieście Białystok, w którym mieszkało 71,3% ogółu ludności BOF, zaś najmniejszy odsetek mieszkańców BOF zanotowano w gminie Turośń Kościelna (1,5%).

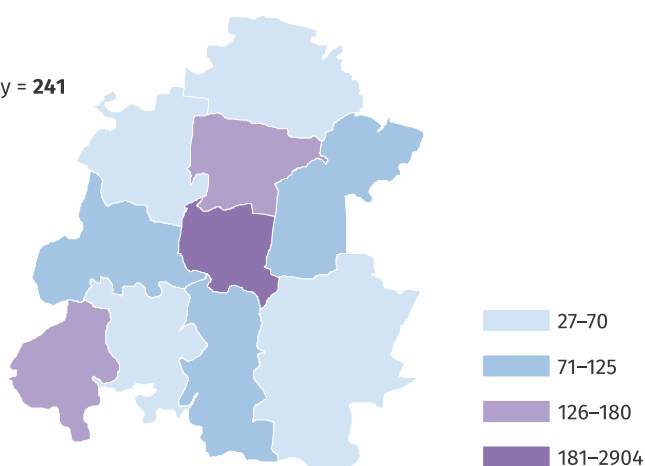
Średnia gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km², wyniosła w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym 241 wobec 59 w województwie podlaskim. Największa gęstość zaludnienia wystąpiła w mieście Białystok (2904 osoby na 1 km²), zaś najmniejsza w gminie Zabłudów (27 osób na 1 km²).

Mapa 4. Ludność na 1 km² w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 4. Population per 1 km² in 2016 As of 31 Dec

Województwo podlaskie = 59
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 241
Białystok Functional Area

Ludność miejska Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w końcu 2016 r. liczyła 345,7 tys. osób, tj. o 0,2% więcej niż w poprzednim roku oraz o 0,4% więcej niż 2014 r. Stanowiła ona 83,1% ogółu mieszkańców BOF. W miastach województwa podlaskiego mieszkało natomiast 60,6% ogółu ludności w regionie.

W końcu 2016 r. tereny wiejskie BOF zamieszkiwało 70,5 tys. osób, tj. więcej o 1,4% niż w 2015 r. i o 2,4% niż w 2014 r. Odsetek ludności wiejskiej (wskaźnik ruralizacji) osiągnął poziom 16,9%, podczas gdy w województwie podlaskim wyniósł 39,4%.

Struktura ludności według płci w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym kształtowała się w omawianym roku podobnie jak w województwie podlaskim. W ogólnej liczbie mieszkańców przeważały kobiety, których odsetek w końcu grudnia 2016 r. wyniósł 52,4%. W województwie podlaskim kobiety stanowiły 51,3% ogółu ludności.

W analizowanym okresie współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) ukształtował się w BOF na identycznym poziomie jak w poprzednich dwóch latach i wyniósł 110. Jego wartość była wyższa niż w województwie podlaskim, gdzie na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet. Współczynnik feminizacji wykazuje również zróżnicowanie przestrzenne na terenie gmin BOF. W końcu 2016 r. najwyższy jego poziom zaobserwowano w mieście Białystok, gdzie wyniósł 113. Więcej mężczyzn niż kobiet stwierdzono w gminie Zabłudów, w której na 100 mężczyzn przypadało 99 kobiet.

Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku, można zauważyć, iż sukcesywnie zmniejsza się udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, a zwiększa się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział dzieci i młodzieży w wieku 0–17 lat w ogólnej liczbie ludności BOF w końcu 2016 r. ukształtował się na poziomie 17,5% i wzrósł o 0,1 p. proc. zarówno w stosunku do 2015 r., jak i 2014 r. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18–59 lat, mężczyźni – 18–64 lata) wyniósł 63,2% i zmniejszył się w porównaniu z zanotowanym rok i dwa lata wcześniej odpowiednio o 0,6 p. proc. i 1,2 p. proc. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety – 60 lat i więcej, mężczyźni – 65 lat i więcej) w ogólnej populacji ludności ukształtował się na poziomie 19,3% i zwiększył się o 0,5 p. proc. w stosunku do 2015 r. oraz o 1,1 p. proc. w odniesieniu do 2014 r. W województwie podlaskim w końcu 2016 r. ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 17,4%, w wieku produkcyjnym – 62,7%, zaś w wieku poprodukcyjnym – 19,9% ogółu ludności.

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach BOF była zróżnicowana. Najmniej korzystna sytuacja wystąpiła w gminie Łapy. W końcu 2016 r. zaobserwowano tu najmniejszy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (15,6%) oraz największy udział osób w wieku poprodukcyjnym (21,2%) w ogólnej liczbie mieszkańców gminy. Najwyższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (20,2%) zanotowano natomiast w gminie Wasilków, a najniższy udział osób w wieku poprodukcyjnym (14,5%) stwierdzono w gminie Juchnowiec Kościelny.

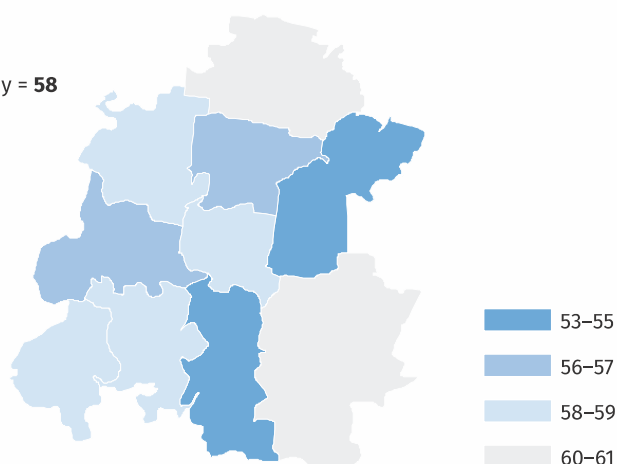
Relację między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności obrazuje współczynnik obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2016 r. ukształtował się on na poziomie 58, tj. 28 dla wieku przedprodukcyjnego i 31 dla wieku poprodukcyjnego. W 2015 r. omawiany wskaźnik osiągnął wartość 57, a w 2014 r. – 55. W województwie podlaskim obserwowano podobne relacje między ekonomicznymi grupami wieku. W 2016 r. współczynnik obciążenia demograficznego ukształtował się na poziomie 59, tj. 28 dla wieku przedprodukcyjnego i 32 dla wieku poprodukcyjnego. Wśród gmin BOF najbardziej korzystna sytuacja wystąpiła w gminie Juchnowiec Kościelny, gdzie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym (w tym 30 osób w wieku przedprodukcyjnym), a najmniej korzystna była w gminie Zabłudów, w której analizowany wskaźnik przyjął wartość 61 (w tym 29 dla wieku przedprodukcyjnego).

Mapa 5. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 5. *Non-working age population per 100 persons at working age in 2016
As of 31 Dec*

Województwo podlaskie = 59
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 58
Białystok Functional Area

2.2 Ruch naturalny ludności

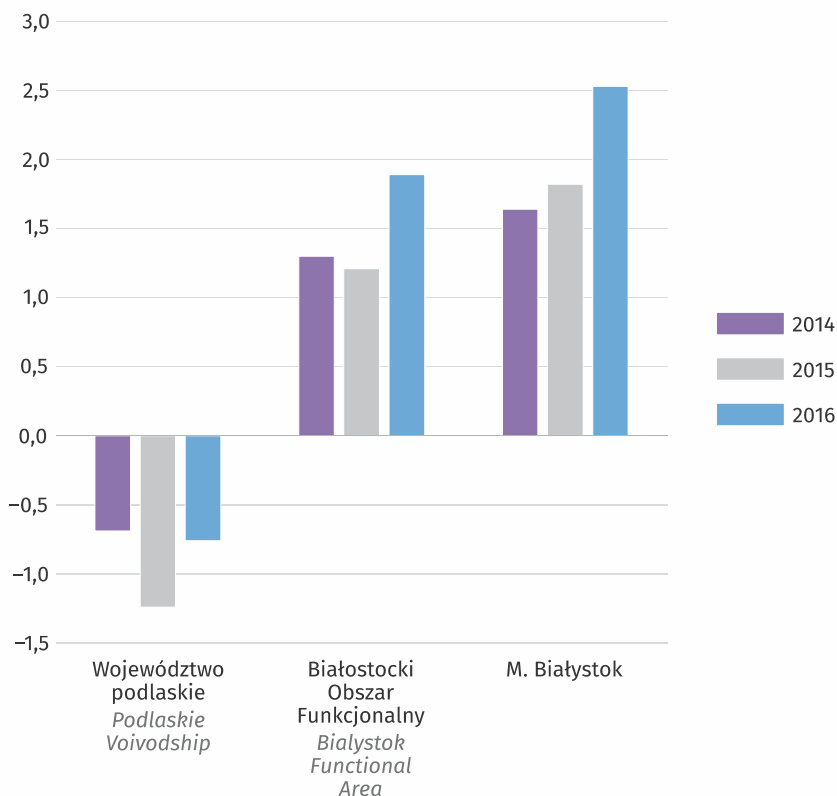
2.2 Vital statistics of population

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2016 r. zarejestrowano 2180 nowo zawartych związków małżeńskich, tj. o 4,2% więcej niż rok wcześniej oraz o 6,9% więcej niż w 2014 r. Stanowiło to 34,7% wszystkich **małżeństw** zarejestrowanych w podlaskich urzędach stanu cywilnego. Współczynnik małżeństw (liczba małżeństw na 1000 ludności) w omawianym okresie osiągnął poziom 5,25 (wobec 5,05 w 2015 r. i 4,94 w 2014 r.). W województwie podlaskim liczba nowo zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 ludności ukształtowała się na podobnym poziomie i wyniosła 5,29. W 2016 r. związki małżeńskie najczęściej zawierali mieszkańcy gminy Turośń Kościelna (współczynnik małżeństw – 6,42), zaś najmniej związków małżeńskich w przeliczeniu na 1000 ludności zanotowano w gminie Wasilków (4,25).

W 2016 r. na terenie gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zanotowano 4354 **urodzenia żywe**, tj. o 6,1% więcej niż w roku poprzednim oraz o 7,4% więcej niż w 2014 r. Liczba urodzeń żywych w BOF stanowiła 38,3% wszystkich urodzeń zanotowanych w województwie podlaskim. Współczynnik urodzeń żywych (liczba urodzeń żywych na 1000 ludności) wyniósł 10,48 i był wyższy od zanotowanego zarówno rok wcześniej (gdzie osiągnął wartość 9,91), jak i w 2014 r. (9,81). W 2016 r. współczynnik urodzeń żywych w województwie podlaskim ukształtował się na znacznie niższym poziomie i osiągnął wartość 9,58. Analizując gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, największe natężenie urodzeń zanotowano w gminie Wasilków (12,05), natomiast najmniejsze – w gminie Łapy (7,93).

Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Chart 3. Natural increase per 1000 population

W analizowanym roku w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zmarło 3571 osób, tj. o 0,9% mniej niż przed rokiem, ale o 1,6% więcej niż 2014 r. **Zgony** odnotowane na terenie BOF stanowiły 29,1% ogólnej liczby zgonów w województwie podlaskim. Ogólny współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności) wyniósł 8,60, podczas gdy rok wcześniej – 8,71, a dwa lata wcześniej – 8,51. W 2016 r. współczynnik umieralności w województwie podlaskim ukształtował się na znacznie wyższym poziomie niż w BOF i wyniósł 10,33. Powyższy wskaźnik cechowało duże zróżnicowanie między poszczególnymi gminami BOF. Najwyższy współczynnik umieralności zanotowano w gminie Zabłudów (12,50), zaś najniższą wartość omawiany wskaźnik przyjął w gminie Supraśl (6,89).

W 2016 r., podobnie jak w roku poprzednim i dwa lata wcześniej, w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zanotowano dodatni **przyrost naturalny**. Różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów wyniosła 783. W 2015 r. przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 499, natomiast w 2014 r. przyjął wartość 538. Przyrost naturalny na 1000 ludności BOF w 2016 r. osiągnął poziom 1,89, podczas gdy rok wcześniej wyniósł 1,21, a w 2014 r. – 1,30. Warto zwrócić uwagę na fakt iż występuje tu odwrotna tendencja niż w województwie podlaskim, gdzie w 2016 r. zanotowano ujemny przyrost naturalny – minus 898, a w przeliczeniu na 1000 mieszkańców ukształtował się on na poziomie minus 0,76. W 2016 r. w sześciu gminach wchodzących w skład Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego odnotowano dodatni przyrost naturalny, a najwyższy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wystąpił w gminie Wasilków (4,31). Najniższą wartość omawiany wskaźnik przyjął w gminie Zabłudów (minus 3,80)

Mapa 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r.

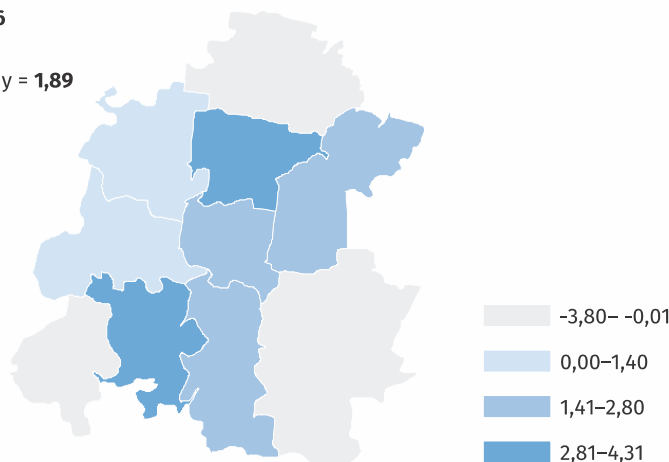
Map 6. Natural increase per 1000 population in 2016

Województwo podlaskie = **-0,76**

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **1,89**

Białystok Functional Area

2.3 Migracje na pobyt stały

2.3 Migration of population for permanent residence

W 2016 r. w ramach **migracji wewnętrznych** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zameldowało się 4881 osób, a wymeldowało się 3961 osób, tj. odpowiednio o 7,9% i 3,6% więcej niż rok wcześniej oraz o 1,1% więcej i 1,6% mniej niż w 2014 r. Wśród osób przemieszczających się dominowały kobiety, które stanowiły 54,2% ogólnej liczby ludności napływającej i 52,9% ogólnego odpływu ludności.

Biorąc pod uwagę miejsce poprzedniego zamieszkania osób migrujących w ramach ruchu wewnętrznego dominowały osoby, których poprzednim miejscem zamieszkania było województwo podlaskie – 86,2% ogólnej liczby osób napływających i 76,3% ogólnej liczby osób odpływających. Z innych województw w kraju przybyły 673 osoby, a do innych regionów w Polsce przeprowadziło się 940 osób z terenu BOF.

Migracje zagraniczne na pobyt stały w 2016 r. kształtowały się następująco: z zagranicy na teren BOF przybyło 275 osób, zaś z terenu BOF za granicę wyjechały 143 osoby.

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w analizowanych latach było dodatnie. Oznacza to, że liczba osób zameldowanych na pobyt stały w ciągu omawianego okresu przekraczała liczbę osób wymeldowanych z pobytu stałego (w 2016 r. – o 1052, a w 2014 r. – o 692). W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w 2016 r. wyniosło 2,53, a w 2014 r. ukształtowało się na poziomie – 1,67. Warto zwrócić uwagę na fakt iż na terenie BOF występuje odwrotna tendencja niż w województwie podlaskim, gdzie od wielu lat notowane jest ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych, które w 2016 r. wyniosło minus 1287, a w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – minus 1,08.

Analizując poszczególne gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w 2016 r. największy ruch wędrownkowy odnotowano w mieście Białystok – zameldowało się tu 2728, a wymeldowało się 2778 osób. Najmniejszy napływ ludności wystąpił w gminie Czarna Białostocka, w której zameldowały się 92 osoby, zaś najmniej osób wyprowadziło się z gminy Turośń Kościelna – tylko 58.

Dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały wystąpiło w siedmiu gminach BOF. Najwyższe zaobserwowano w gminie Wasilków (309). Ujemne ogólne saldo migracji stwierdzono w trzech gminach BOF, przy czym najniższe zanotowano w mieście Białystok (minus 50).

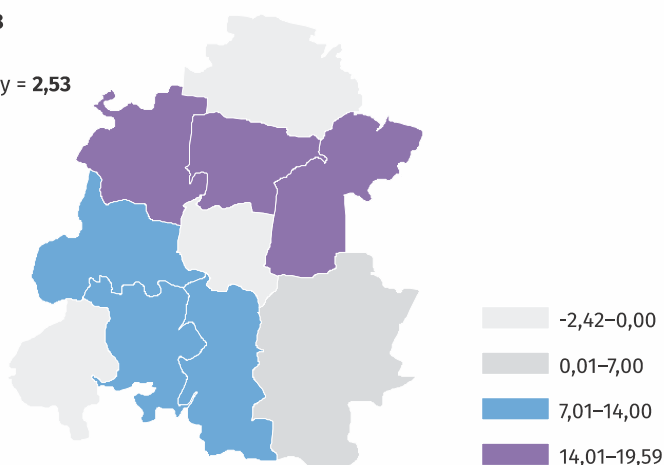
W przeliczeniu na 1000 ludności najwyższe saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały wystąpiło w gminach: Wasilków (19,59), Supraśl (17,87), Dobryńewo Duże (14,62) oraz Turośń Kościelna (12,01). Najniższe ogólne saldo migracji na 1000 ludności zaobserwowano w gminie Czarna Białostocka (-2,42).

Mapa 7. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2016 r.

Map 7. *Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2016*

Województwo podlaskie = **-1,08**
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **2,53**
Białystok Functional Area

2.4 Prognoza ludności

2.4 Population projection

Według założeń prognozy ludności gmin na lata 2017–2030 opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny, liczba ludności Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w ciągu najbliższych 13 lat zwiększy się o 5,6 tys.

Przyrostem liczby mieszkańców będą charakteryzować się gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy województwa, tj.: Juchnowiec Kościelny (o 17,6%), Wasilków (o 16,9%), Supraśl (o 15,7%), Turośń Kościelna (o 13,9%), Choroszcz (o 12,6%), Dobryńewo Duże (o 11,3%) oraz Zabłudów (o 0,4%). Spadek liczby ludności według prognozy będzie dotyczyć miasta Białystok (o 1,3%) oraz gmin Czarna Białostocka (o 5,4%) i Łapy (o 8,0%).

Rozdział 3. Rynek pracy

Chapter 3. Labour market

3.1 Pracujący

3.1 Employed persons

W końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego pracowało (poza podmiotami gospodarczymi o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie) 102,5 tys. osób, tj. więcej niż rok i dwa lata wcześniej odpowiednio o 3,9% i 4,5%. Osoby pracujące stanowiły 46,4% ogólnej liczby pracujących w omawianej grupie podmiotów w województwie podlaskim. Udział ten wzrósł zarówno w relacji do 2015 r., jak i 2014 r. odpowiednio o 0,5 p. proc. i 0,8 p. proc. Największy odsetek pracujących na terenie BOF odnotowano w mieście Białystok (82,8%), zaś najmniejszy – w gminie Turośń Kościelna (0,3%). W porównaniu z 2014 r. we wszystkich gminach należących do BOF zaobserwowano wzrost liczby pracujących, przy czym największy zanotowano w gminie Dobryńiewo Duże (o 23,0%), zaś najmniejszy w gminie Łąpy (o 0,8%).

Mapa 8. Pracujący^a w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

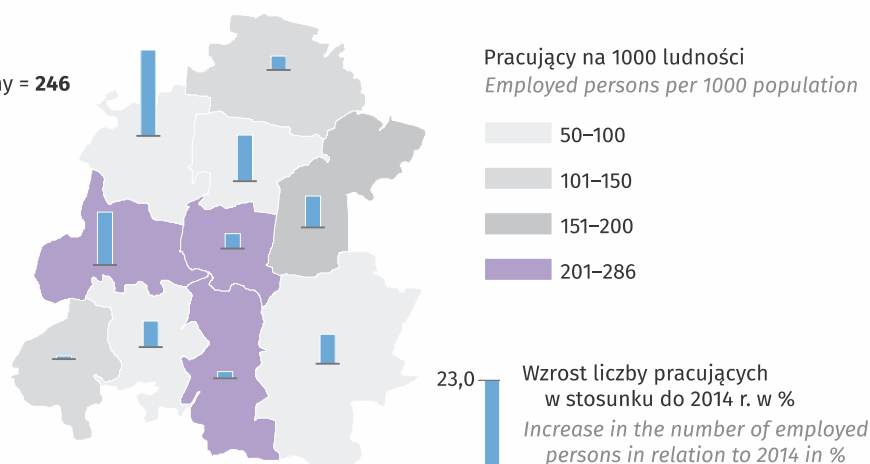
Map 8. Employed persons^a in 2016 As of 31 Dec

Województwo podlaskie = 186

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 246

Białystok Functional Area

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

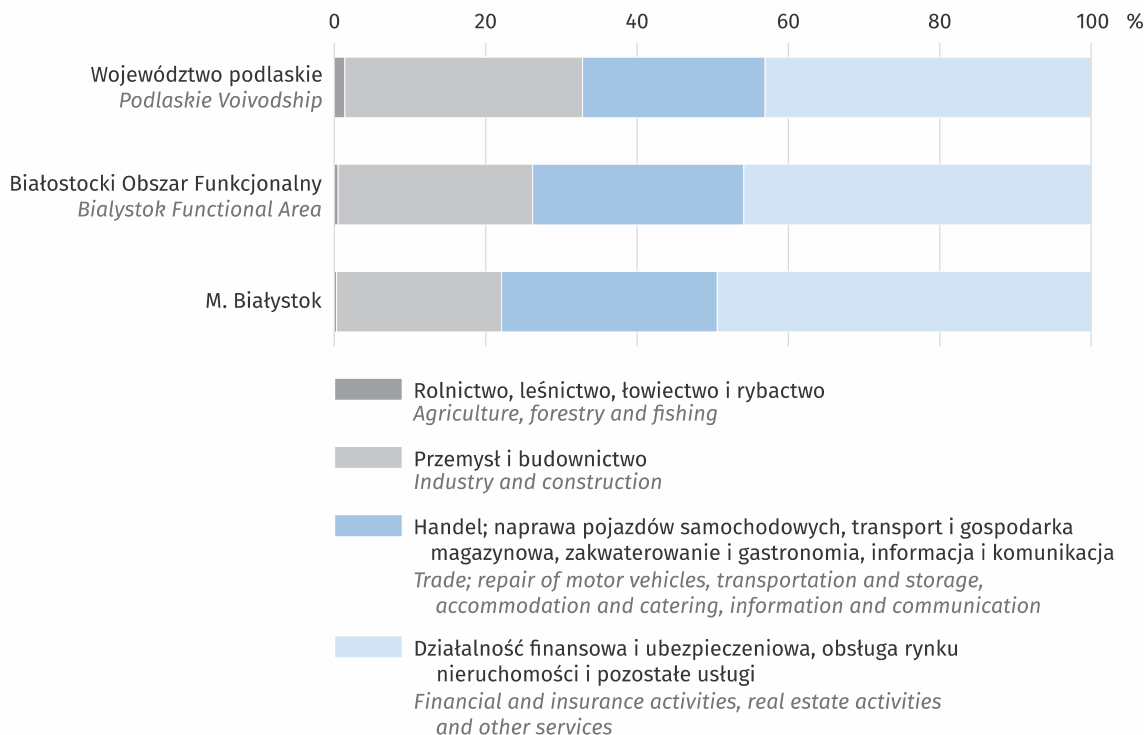
^a By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons as well as private farms in agriculture.

W końcu 2016 r. na obszarze BOF na 1000 ludności przypadło 246 osób pracujących w analizowanej grupie podmiotów, tj. o 60 więcej niż w województwie podlaskim. Na przestrzeni lat 2014–2016 wśród gmin BOF najwyższą wartość analizowanego wskaźnika notowano w mieście Białystok – w 2016 r. wyniósł on 286, tj. więcej niż w roku poprzednim i dwa lata wcześniej odpowiednio o 7 i 10. Najniższy wskaźnik dotyczył gminy Turośń Kościelna, w której liczba pracujących na 1000 ludności w analizowanym roku wyniosła 50, tj. o 9 mniej niż rok wcześniej i o 3 więcej niż w końcu 2014 r.

Analizując liczbę pracujących według rodzajów działalności, w końcu 2016 r. największy wzrost zarówno w odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego, jak i 2014 zaobserwowano w grupie sekcji: handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja. Wyniósł on odpowiednio 5,9% i 6,6%.

**Wykres 4. Struktura pracujących^a według grup sekcji w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

**Chart 4. Structure of employed persons^a by section groups in 2016
As of 31 Dec**

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

^a By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons as well as private farms in agriculture.

3.2 Bezrobocie rejestrowane

3.2 Registered unemployment

W końcu grudnia 2016 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 16,2 tys. i była niższa zarówno od zanotowanej przed rokiem (o 14,0%), jak i w końcu 2014 r. (o 23,0%). Osoby bezrobotne na terenie BOF stanowiły 33,4% bezrobotnych zarejestrowanych ogółem w województwie podlaskim. Udział ten zmniejszył się zarówno w porównaniu ze stanem w końcu 2015 r. (o 0,8 p. proc.), jak i 2014 r. (o 1,4 p. proc.). Spadek liczby bezrobotnych zaobserwowano prawie we wszystkich gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, przy czym największy stwierdzono w gminie Choroszcz (o 20,0% w relacji do 2015 r. i o 31,6% w odniesieniu do 2014 r.). Wzrost w skali roku wystąpił jedynie w gminie Turośń Kościelna (o 3,0%), ale w odniesieniu do stanu w końcu 2014 r. liczba osób bezrobotnych w tej gminie zmniejszyła się (o 11,4%).

W końcu 2016 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym na obszarze BOF wyniósł 6,1% (podobnie jak w mieście Białystok) i był niższy niż w województwie podlaskim (o 0,4 p. proc.). Zanotowano jego spadek w odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego i 2014 odpowiednio o 1,0 p. proc. i 1,8 p. proc. Analizując wartość tego wskaźnika zaobserwowano dość duże zróżnicowanie terytorialne. Rozpiętość między jego najniższą i najwyższą wartością w gminach należących do BOF wyniosła 4,8 p. proc. Najwyższy udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wystąpił w gminie Łąpy (9,6%), zaś najniższy w gminie Choroszcz (4,8%).

**Mapa 9. Bezrobotni zarejestrowani w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

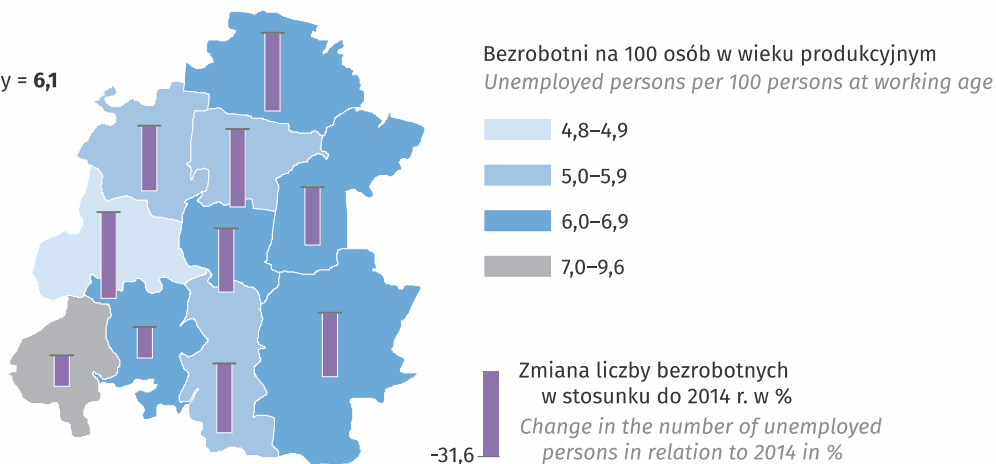
Map 9. Registered unemployed persons in 2016
As of 31 Dec

Województwo podlaskie = **6,5**

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **6,1**

Białostok Functional Area

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W końcu grudnia 2016 r. w gminach BOF, podobnie jak w województwie podlaskim, wśród bezrobotnych przeważali mężczyźni. Stanowili oni 55,3% (w województwie – 54,4%) ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych był niższy niż rok wcześniej o 0,5 p. proc., ale wyższy o 0,1 p. proc. niż dwa lata wcześniej. Mężczyźni przeważali wśród bezrobotnych prawie we wszystkich gminach należących do BOF, wyjątek stanowiły gminy Czarna Białostocka i Wasilków, gdzie w końcu 2016 r. udział mężczyzn wśród bezrobotnych zarejestrowanych nie przekroczył 50,0% (wyniósł odpowiednio 46,4% i 49,5%).

Rozdział 4. Infrastruktura komunalna i mieszkania

Chapter 4. Municipal infrastructure and dwellings

4.1 Infrastruktura komunalna

4.1 Municipal infrastructure

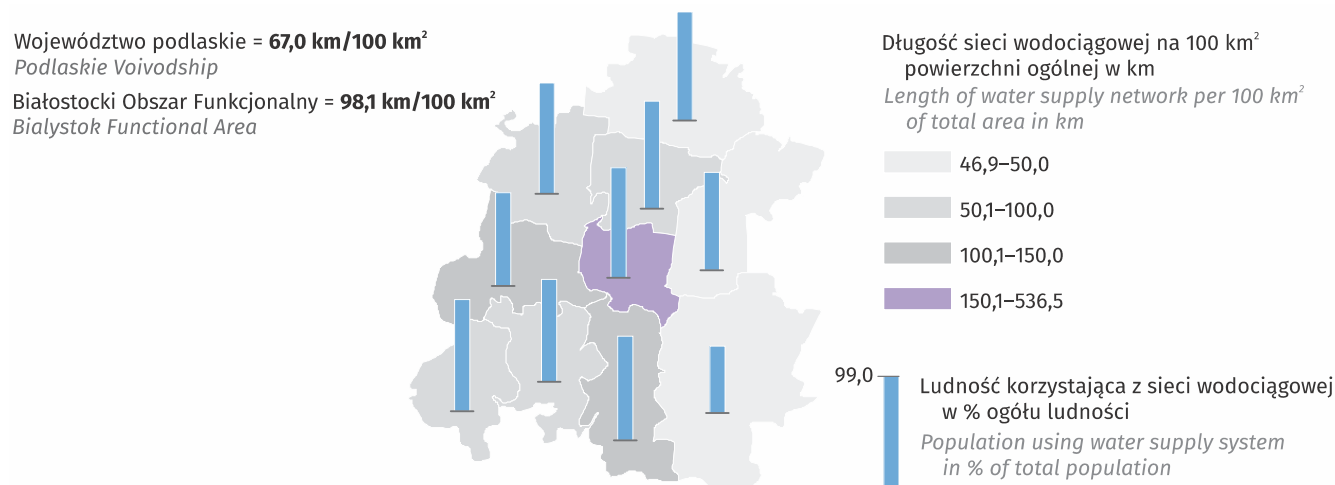
Według stanu w dniu 31 grudnia 2016 r., na terenie BOF długość **sieci wodociągowej** wyniosła 1696,1 km, a liczba przyłączy wodociągowych – 47,1 tys. szt. W porównaniu z rokiem poprzednim oraz 2014 długość sieci wodociągowej zwiększyła się odpowiednio o 18,1 km (o 1,1%) i 53,7 km (o 3,3%), przy jednoczesnym wzroście liczby przyłączy do budynków odpowiednio o 0,9 tys. szt. (o 1,9%) i 1,7 tys. szt. (o 3,8%). Długość sieci wodociągowej zlokalizowanej na terenie BOF w końcu 2016 r. stanowiła 12,5% długości sieci wodociągowej na obszarze całego województwa podlaskiego, a liczba przyłączy – 24,0% ogólnej ich liczby w województwie.

W końcu 2016 r. 32,3% długości sieci wodociągowej oraz 44,2% przyłączy do budynków w BOF zlokalizowanych było na terenie miasta Białostok. Najkrótszą sieć wodociągową odnotowano w gminie Wasilków (77,5 km), natomiast najmniejszą liczbę przyłączy posiadała gmina Czarna Białostocka (1,8 tys. szt.).

W analizowanym okresie na obszarze BOF gęstość sieci wodociągowej wynosiła 98,1 km/100 km² i była wyższa niż w województwie podlaskim o 31,1 km/100 km². W relacji do stanu sprzed roku i dwóch lat wystąpił wzrost zagęszczenia sieci wodociągowej odpowiednio o 1,0 km/100 km² i 3,1 km/100 km². Największą wartość wskaźnika gęstości sieci wodociągowej, oprócz miasta Białostok (536,5 km/100 km²), odnotowano w gminach Juchnowiec Kościelny (108,5 km/100 km²) i Choroszcz (102,0 km/100 km²), a najmniejszą – w gminach: Supraśl (46,9 km/100 km²), Czarna Białostocka (47,2 km/100 km²) i Zabłudów (47,7 km/100 km²).

Mapa 10. Gęstość sieci wodociągowej i ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 10. Density of water supply network and population using water supply network in 2016
As of 31 Dec

W końcu 2016 r. w gminach należących do BOF z sieci wodociągowej korzystało 396,8 tys. osób, tj. 95,3% ogółu ludności BOF i 36,9% ogółu korzystających z tej sieci na terenie województwa podlaskiego. Wraz z rozwojem infrastruktury wodociągowej w analizowanych latach wzrosła liczba ludności korzystającej z tej sieci – o 0,5% w porównaniu z rokiem poprzednim i o 0,8% w stosunku do 2014 r. Najwyższy odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wystąpił na terenie gmin Łapy – 99,0% i Dobrzyniewo Duże – 98,2% oraz w mieście Białystok – 97,4%, natomiast najniższy zanotowano w gminie Zabłudów – 59,1%.

W 2016 r. na terenie BOF **zużycie wody z wodociągów** na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosło 30,9 m³ i było niższe o 2,3 m³ niż w województwie podlaskim. W porównaniu z 2015 r. zużycie wody w gospodarstwach domowych gmin należących do BOF w przeliczeniu na 1 mieszkańca zmniejszyło się o 0,8 m³, ale wzrosło o 0,2 m³ w odniesieniu do 2014 r. W omawianym roku największe zużycie wody na 1 mieszkańca odnotowano na terenie gminy Turośń Kościelna (33,7 m³), miasta Białystok (33,0 m³) oraz gminy Wasilków (28,9 m³), a najmniejsze – w gminach Supraśl (22,6 m³), Czarna Białostocka i Juchnowiec Kościelny (po 22,8 m³).

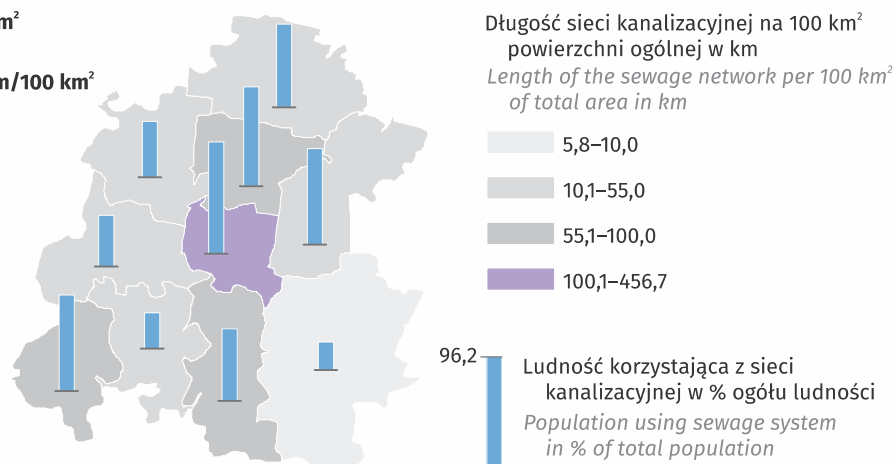
Według stanu w dniu 31 grudnia 2016 r. **sieć kanalizacyjna** w gminach należących do BOF osiągnęła długość 1120,3 km, przy liczbie przyłączy do budynków wynoszącej 35,7 tys. szt. W porównaniu z rokiem poprzednim oraz 2014 r. długość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się odpowiednio o 16,4 km (o 1,5%) i 58,3 km (o 5,5%), przy równoczesnym wzroście liczby przyłączy do budynków odpowiednio o 1,1 tys. szt. (o 3,1%) i 2,5 tys. szt. (o 7,5%). W omawianym roku długość sieci kanalizacyjnej na terenie BOF stanowiła 31,9% ogólnej długości sieci kanalizacyjnej w województwie podlaskim, a liczba przyłączy – 38,3% ich ogólnej liczby.

Mapa 11. Gęstość sieci kanalizacyjnej i ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 11. Density of the sewage network and population using the sewage network in 2016 As of 31 Dec

Województwo podlaskie = 17,4 km/100 km²
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 64,8 km/100 km²
Białystok Functional Area

W 2016 r. najdłuższa sieć kanalizacyjna usytuowana była na terenie miasta Białystok – 466,4 km (19,5 tys. szt. przyłączy) oraz w gminie Łapy – 120,8 km (3,4 tys. szt. przyłączy), najkrótsza zaś na terenie gminy Zabłudów – 19,6 km (0,5 tys. szt. przyłączy).

W analizowanym okresie 2016 r. w gminach BOF gęstość sieci kanalizacyjnej ukształtowała się na poziomie 64,8 km/100 km², tj. o 47,4 km/100 km² wyższym niż w Podlaskiem. Uległa ona zwiększeniu zarówno w ujęciu rocznym – o 0,9 km/100 km², jak i w porównaniu z 2014 r. – o 3,3 km/100 km². Największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej, oprócz miasta Białystok (456,7 km/100 km²) odnotowano w gminach Łapy (94,6 km/100 km²) i Juchnowiec Kościelny (69,0 km/100 km²), zaś najmniejsze w gminach Zabłudów (5,8 km/100 km²) i Czarna Białostocka (25,9 km/100 km²).

W końcu 2016 r. na terenie BOF z sieci kanalizacyjnej korzystało 362,6 tys. osób, tj. 87,1% ogółu ludności BOF i 47,7% ludności korzystającej z tej sieci w województwie podlaskim. Wraz z rozbudową sieci kanalizacyjnej na obszarze BOF zwiększyła się liczba korzystającej z niej ludności – o 0,6% w odniesieniu do roku poprzedniego i o 1,4% w porównaniu z 2014 r. Najwięcej korzystających z sieci kanalizacyjnej mieszkało w mieście Białystok (96,2% ogółu mieszkańców tego miasta) oraz w gminie Wasilków (85,5%), a najmniej – w gminach Zabłudów (24,2%) i Turośń Kościelna (30,7%).

Ilość **ścieków** odprowadzonych siecią kanalizacyjną z gospodarstw domowych należących do BOF w 2016 r. wyniosła 16,0 hm³ i wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim i 2014 odpowiednio o 2,3% i 2,7%. W analizowanym roku ilość ścieków odprowadzonych z gospodarstw domowych na terenie BOF stanowiła 48,3% ogółu takich ścieków w województwie podlaskim. Najwięcej ścieków odprowadzono z gospodarstw domowych znajdujących się na terenie miasta Białystok (12,8 hm³), najmniej zaś w gminach, gdzie liczba korzystających z sieci kanalizacyjnej była niewielka, czyli z gospodarstw domowych gmin Turośń Kościelna i Zabłudów (po 0,1 hm³).

W przypadku obszarów niewystarczająco rozwiniętych pod względem infrastruktury kanalizacyjnej część mieszkańców korzysta z przydomowych systemów odprowadzania ścieków. Są to zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków. W gminach BOF, według stanu w dniu 31 grudnia 2016 r., funkcjonowało 11,8 tys. takich urządzeń (w województwie podlaskim – 88,4 tys.), z czego 93,3% stanowiły zbiorniki bezodpływowe. W 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim liczba zbiorników bezodpływowych wzrosła o 3,8%, natomiast w stosunku do 2014 r. zmalała o 1,5%. Najwięcej zbiorników znajdowało się na terenie gminy Choroszcz – 2102 szt. oraz miasta Białystok – 2095 szt., najmniej zaś w gminach Łapy – 250 szt. i Czarna Białostocka – 308 szt. W przypadku przydomowych oczyszczalni ścieków obserwowany jest systematyczny wzrost ich liczby – z 653 szt. w 2014 r. do 794 szt. w 2016 r. Przydomowe oczyszczalnie ścieków znajdujące się na obszarze BOF stanowiły 5,6% ogólnej liczby przydomowych oczyszczalni ścieków w województwie podlaskim. Największa ich liczba w analizowanym roku wystąpiła w gminach Dobrzyniewo Duże (194 szt.) i Choroszcz (193 szt.).

W 2016 r. z terenu BOF odebrano 102,9 dam³ **nieczystości ciekłych**, czyli więcej niż przed rokiem i dwa lata wcześniej odpowiednio o 5,1 dam³ (o 5,2%) i o 10,2 dam³ (o 11,0%). W 2016 r. ilość nieczystości ciekłych wywiezionych na obszarze BOF stanowiła 27,6% ogółu nieczystości tego typu w województwie podlaskim. Najwięcej nieczystości wywiezionych zanotowano w mieście Białystok – 44,2 dam³ oraz w gminie Choroszcz – 22,1 dam³, najmniej zaś w gminach Turośń Kościelna – 0,1 dam³ oraz Czarna Białostocka – 2,6 dam³. W 2016 r. w gminach należących do BOF 42,9% ogólnej ilości nieczystości wywiezionych do oczyszczalni ścieków lub stacji zlewnych pochodziło z gospodarstw domowych. W przypadku nieczystości z gospodarstw domowych odnotowano wzrost ich ilości w porównaniu z poprzednim rokiem i 2014 odpowiednio o 11,6% i 48,6%. Najwięcej nieczystości ciekłych z gospodarstw domowych wywieziono w gminie Choroszcz – 14,5 dam³, a najmniej w gminie Turośń Kościelna – 0,1 dam³.

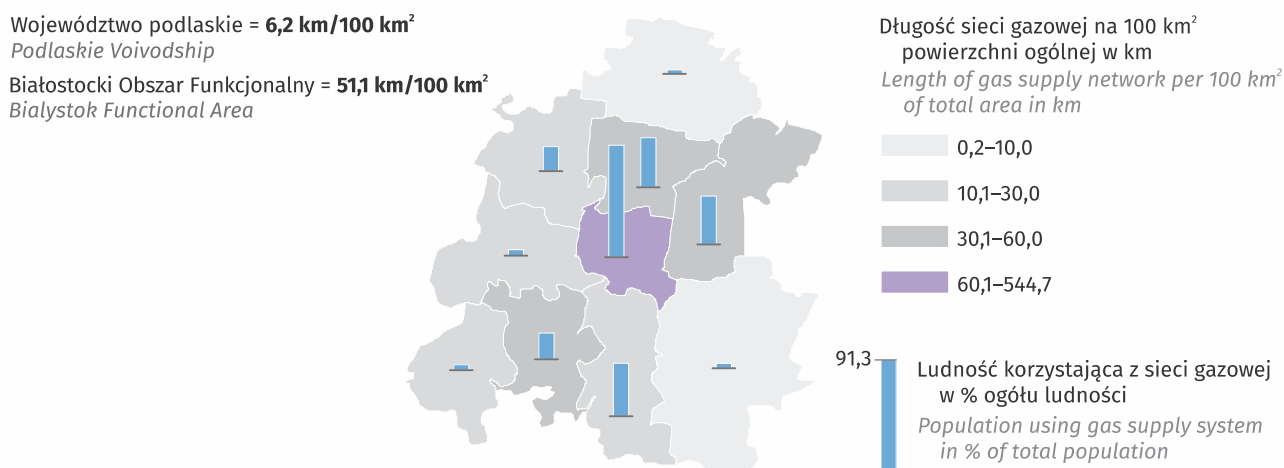
Według stanu w dniu 31 grudnia 2016 r., długość **sieci gazowej** ogółem na terenie BOF wyniosła 1002,5 km i stanowiła 60,5% ogólnej długości sieci gazowej w województwie podlaskim, z czego 882,6 km przypadało na sieć rozdzielczą. Zarówno w ujęciu rocznym, jaki w stosunku do 2014 r. odnotowano wzrost długości sieci rozdzielczej odpowiednio o 40,7 km (o 4,8%) i 78,4 km (o 9,7%). W analizowanym roku liczba przyłączy do budynków w gminach BOF wyniosła 22,5 tys. szt., stanowiąc 73,2% ogólnej ich liczby w województwie podlaskim. Podobnie jak długość sieci gazowej, liczba przyłączy wzrosła w relacji do 2015 r. i 2014 r. odpowiednio o 1,1 tys. szt. (o 5,4%) i o 1,9 tys. szt. (o 9,4%). Najdłuższa sieć gazowa rozdzielcza wystąpiła w mieście Białystok (556,3 km oraz 16,3 tys. szt. przy-

łączy), najkrótsza zaś – w gminie Czarna Białostocka (0,5 km i 3 przyłącza). Na terenie BOF znaczny przyrost długości sieci gazowej rozdzielczej w relacji do 2015 r. i 2014 r. zaobserwowano w gminach Choroszcz (odpowiednio o 30,5% i 49,5%) i Łąpy (odpowiednio o 26,2% i 36,3%).

W końcu 2016 r. w gminach BOF gęstość sieci gazowej rozdzielczej wyniosła 51,1 km/100 km² i była znacznie wyższa niż w Podlaskiem, gdzie wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 6,2 km/100 km². W porównaniu z 2015 r. i 2014 r. odnotowano wzrost zagęszczenia sieci gazowej rozdzielczej odpowiednio o 2,4 km/100 km² i 4,6 km/100 km². W mieście Białystok wskaźnik gęstości ww. sieci był najwyższy spośród gmin BOF (544,7 km/100 km²), zaś w gminie Czarna Białostocka jego wartość była najniższa (0,2 km/100 km²).

Mapa 12. Gęstość sieci gazowej rozdzielczej i ludność korzystająca z sieci gazowej w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 12. Density of distribution gas supply network and population using gas supply network in 2016 As of 31 Dec

W analizowanym roku na terenie BOF z gazu sieciowego korzystało 295,5 tys. osób, tj. 71,0% ogółu ludności BOF i 88,0% ogółu ludności korzystającej z sieci gazowej w Podlaskiem. Liczba ludności korzystającej z ww. sieci wzrosła w porównaniu z 2015 r. i 2014 r. odpowiednio o 1,3 tys. osób (o 0,4%) i o 0,5 tys. osób (o 0,2%). W końcu 2016 r. odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej na terenie BOF był znacznie wyższy (o 42,7 p. proc.) niż w województwie podlaskim. Wśród gmin BOF wskaźnik ten był najwyższy w mieście Białystok (91,3%) oraz w gminach Juchnowiec Kościelny (43,3%) i Wasilków (40,6%), zaś najniższy – w gminach Czarna Białostocka (3,3%) i Zabłudów (4,0%).

W 2016 r. w gminach BOF **zużycie gazu z sieci** w gospodarstwach domowych wyniosło 41,9 hm³ i stanowiło 82,0% ogólnego jego zużycia w województwie podlaskim. W porównaniu z rokiem poprzednim i 2014 było ono wyższe odpowiednio o 24,4% i 7,4%. W 2016 r. zużycie gazu na 1 mieszkańca w gminach należących do BOF wyniosło 101,0 m³ i było wyższe o 19,5 m³ (o 23,9%) niż w 2015 r. i o 6,4 m³ (o 6,8%) niż w 2014 r. W omawianym roku zużycie gazu na 1 mieszkańca było o 57,9 m³ wyższe niż w województwie podlaskim. Na terenie BOF największe zużycie gazu na 1 mieszkańca wystąpiło w gminach: Supraśl (204,4 m³), Wasilków (159,3 m³) i Juchnowiec Kościelny (118,0 m³), a najmniejsze – w gminach Czarna Białostocka (6,5 m³) oraz Zabłudów (19,7 m³).

W 2016 r. z terenu BOF zebranych zostało 96,2 tys. ton **zmieszanych odpadów komunalnych**, czyli mniej niż w roku poprzednim (o 4,5%), ale więcej niż w 2014 r. (o 5,2%). Zmieszane odpady komunalne zebrane z gmin należących do BOF w 2016 r. stanowiły 40,9% ogółu odpadów tego rodzaju w województwie podlaskim. Zdecydowana większość (81,6%) została odebrana od gospodarstw domowych. Na 1 mieszkańca BOF przypadło średnio 189,0 kg tych odpadów, przy czym najwięcej w gminach: Wasilków (222,9 kg), Zabłudów (220,9 kg) oraz w mieście Białystok (202,2 kg), a najmniej – na terenie gmin Dobrzyniewo Duże (59,8 kg) i Turośń Kościelna (68,5 kg).

W końcu 2016 r. na terenie BOF funkcjonowały 2 składowiska przyjmujące odpady komunalne o łącznej powierzchni 26,1 ha (więcej niż w 2015 r. i 2014 r. odpowiednio o 12,7 ha i 4,7 ha), usytuowane w gminach Juchnowiec Kościelny i Wasilków.

W końcu 2016 r. powierzchnia **terenów zielonych** na obszarze BOF wyniosła 613,3 ha i stanowiła 0,4% jego powierzchni ogólnej oraz 48,0% powierzchni terenów zielonych w województwie podlaskim. Była ona o 8,7 ha większa niż w roku poprzednim, ale o 6,1 ha mniejsza niż w 2014 r. W omawianym roku największą powierzchnię zajmowały tereny zieleni osiedlowej – 64,3% ogólnej powierzchni terenów zielonych, zieleń uliczna – 37,2% oraz parki spacerowo-wypoczynkowe – 30,3%. Na 1 mieszkańca BOF przypadało 14,7 m² terenów zielonych, przy czym w przeliczeniu na 1 osobę najczęściej zanotowano ich na terenie gminy Łapy (29,4 m²), miasta Białystok (16,9 m²) oraz gminy Wasilków (10,2 m²).

4.2 Zasoby mieszkaniowe

4.2 Dwellings stocks

Według stanu w końcu 2016 r., na terenie BOF znajdowało się 171,5 tys. **mieszkań**, tj. 38,5% ogółu mieszkań w zasobach mieszkaniowych województwa podlaskiego. Ich liczba w gminach należących do BOF w analizowanym roku wzrosła zarówno w odniesieniu do roku poprzedniego, jak i 2014 odpowiednio o 1,5% i 3,3%. Wśród gmin BOF najczęściej mieszkań odnotowano w mieście Białystok (128,1 tys.), gminach Łapy (7,5 tys.) i Juchnowiec Kościelny (6,0 tys.).

Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań zlokalizowanych na terenie BOF wyniosła 11,7 mln m² (wzrost o 2,0% w stosunku do 2015 r. i o 4,3% w relacji do 2014 r.), a przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkanie – 68,4 m², czyli była mniejsza o 8,0 m² niż przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Podlaskiem. Największą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkań odnotowano na terenie gmin: Supraśl (111,9 m²), Dobryńsko Duże (104,3 m²) oraz Turośń Kościelna (102,8 m²), natomiast najmniejszą – na terenie miasta Białystok (61,0 m²) i w gminie Czarna Białostocka (67,2 m²).

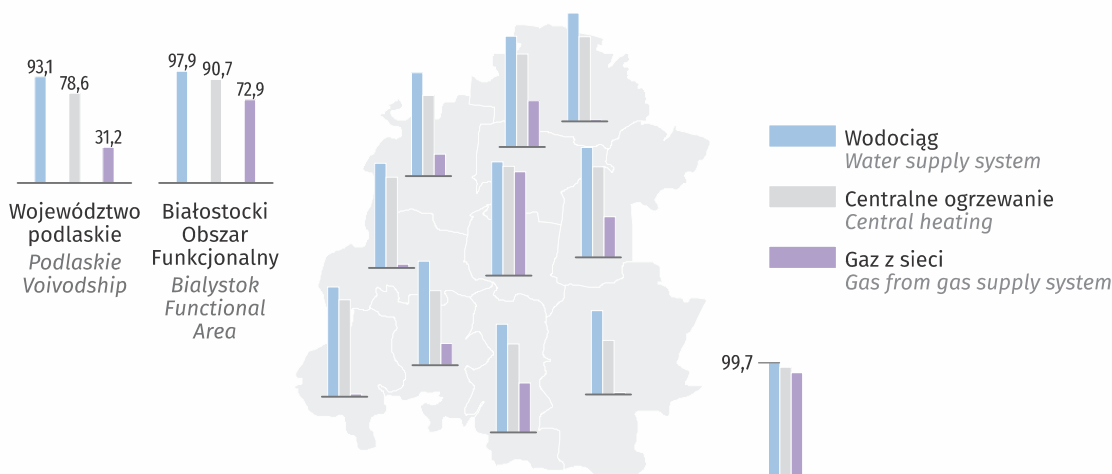
W końcu 2016 r. w obrębie BOF przeciętnie w 1 mieszkaniu zamieszkiwało 2,43 osoby, zaś w województwie podlaskim – 2,67 osoby. Najwyższą przeciętną liczbę osób w mieszkaniu na terenie BOF zanotowano w gminach: Dobryńsko Duże (3,04), Łapy (2,96), Choroszcz (2,84) oraz Czarna Białostocka (2,81). Niższym zaludnieniem mieszkań charakteryzowały się gmina Zabłudów (2,29) oraz miasto Białystok (2,32).

W omawianym okresie w mieszkaniach zlokalizowanych na terenie BOF przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę wyniosła 28,2 m² (w województwie podlaskim – 28,7 m²). Wskaźnik ten był najwyższy w gminach Supraśl (40,4 m²) i Turośń Kościelna (38,1 m²), a najniższy – w gminie Czarna Białostocka (23,9 m²), mieście Białystok (26,3 m²) oraz gminie Łapy (26,4 m²).

W końcu 2016 r. zdecydowana większość lokali mieszkalnych w gminach BOF była wyposażona w **instalacje techniczno-sanitarne**, takie jak: wodociąg – 167,9 tys. mieszkań (97,9% ogólnej liczby mieszkań na terenie BOF), ustęp spłukiwany – 164,7 tys. (96,0%), łazienkę – 162,4 tys. (94,7%), centralne ogrzewanie – 155,5 tys. (90,7%) oraz gaz z sieci – 125,0 tys. (72,9%).

Mapa 13. Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań w zasobach mieszkaniowych^a w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 13. Dwellings by fitting with installations in 2016 in % of total dwellings in dwelling stocks^a in 2016 As of 31 Dec

^a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
^a Based on balance of dwelling stocks.

Mieszkania wyposażone w **wodociąg** w końcu 2016 r. w gminach należących do BOF stanowiły 40,5% ogółu mieszkań wyposażonych w ten rodzaj instalacji w województwie podlaskim. W porównaniu z rokiem poprzednim, jak i 2014 ich liczba wzrosła odpowiednio o 1,5% i 3,4%. W analizowanym okresie prawie we wszystkich gminach BOF, wskaźnik wyposażenia mieszkań w wodociąg kształtował się na poziomie powyżej 90%, przy czym najwyższy wystąpił w mieście Białystok (99,7%). Wyjątek stanowiła gmina Zabłudów, w której wskaźnik ten wyniósł 73,5%.

W końcu 2016 r. w obrębie BOF mieszkania wyposażone w **ustęp sputnikowy** i **łazienkę** stanowiły odpowiednio 41,7% i 42,1% ogólnej liczby mieszkań z ww. instalacjami w województwie podlaskim. W relacji do 2015 r. i 2014 r. liczba mieszkań wyposażonych w te rodzaje instalacji wzrosła odpowiednio o 1,6% i 3,5%. Największy odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp oraz w łazienkę odnotowano w mieście Białystok (odpowiednio 98,7% i 97,9%) oraz w gminie Wasilków (odpowiednio 94,7% i 92,1%), a najmniejszy – na terenie gminy Zabłudów (odpowiednio 66,6% i 64,0%).

W końcu 2016 r. mieszkania na obszarze BOF wyposażone w **centralne ogrzewanie** stanowiły 44,5% ogółu mieszkań z centralnym ogrzewaniem w Podlaskiem. W stosunku do roku poprzedniego i 2014 r. w gminach na terenie BOF zaobserwowano wzrost liczby mieszkań z tą instalacją odpowiednio o 1,7% i 3,7%. W omawianym roku najwięcej mieszkań posiadających centralne ogrzewanie zlokalizowanych w obrębie BOF znajdowało się w mieście Białystok (95,8% ogółu mieszkań w tym mieście), gminach Łapy (85,0%) oraz Wasilków (81,4%), zaś najmniej – na terenie gmin Zabłudów (47,4%) oraz Turośl Kościelna (65,3%).

W analizowanym okresie 2016 r. liczba mieszkań posiadających doprowadzony **gaz z sieci** w gminach należących do BOF stanowiła 89,9% ogółu mieszkań wyposażonych w tę instalację w województwie podlaskim. Zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i 2014 nastąpił wzrost ich liczby odpowiednio o 1,2% i 2,7%. W 2016 r. największy odsetek mieszkań wyposażonych w gaz z sieci odnotowano na terenie miasta Białystok (91,1% ogółu mieszkań w tym mieście), a najmniejszy – w gminach Czarna Białostocka (0,1%) oraz Zabłudów (1,7%).

4.3 Mieszkania oddane do użytkowania

4.3 Dwellings completed

W 2016 r. na terenie gmin należących do BOF oddano do użytkowania 2637 mieszkań, tj. o 327 (o 11,0%) mniej niż w roku poprzednim, ale o 260 (o 10,9%) więcej niż dwa lata wcześniej. Stanowiły one 56,1% **mieszkań oddanych do użytkowania** w województwie podlaskim w omawianym roku. Analizując efekty budownictwa mieszkaniowego wśród gmin BOF, stwierdzono, że najwięcej mieszkań zrealizowano w mieście Białystok (68,1% ogólnej ich liczby na obszarze BOF) i gminie Wasilków (8,3%), a najmniej – w gminach Czarna Białostocka (0,6%) i Turośń Kościelna (2,1%).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminach należących do BOF oddano do użytkowania 6,3 mieszkania, czyli więcej niż w Podlaskiem, gdzie wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 4,0. Najwyższa intensywność budowy lokali mieszkalnych w analizowanym roku wystąpiła w gminach: Wasilków (13,8 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 mieszkańców), Supraśl (10,2) oraz Choroszcz (9,1), natomiast najniższa – w gminach Łapy (1,1) oraz Czarna Białostocka (1,3).

Mapa 14. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.

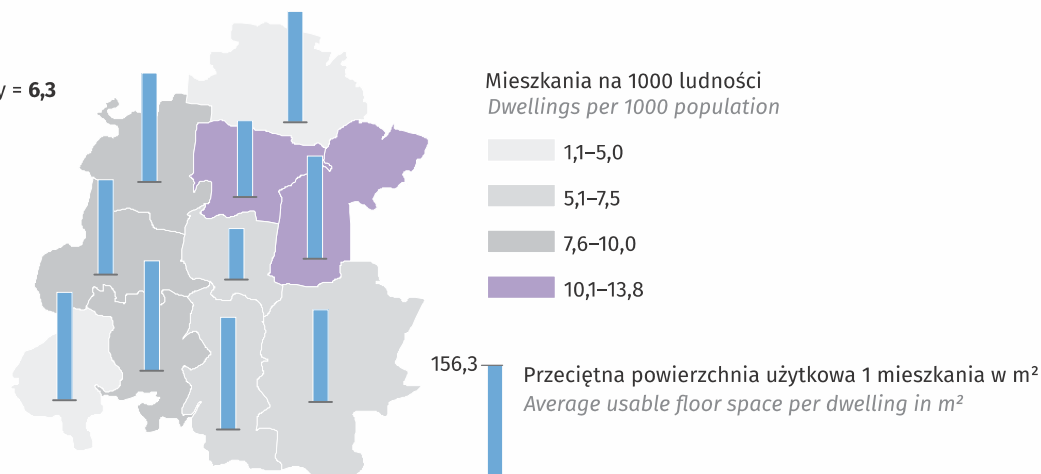
Map 14. Dwellings completed in 2016

Województwo podlaskie = 4,0

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 6,3

Białystok Functional Area

W 2016 r. łączna powierzchnia użytkowa nowo wybudowanych mieszkań na terenie BOF wyniosła 243,8 tys. m², tj. o 4,3% mniej niż w roku poprzednim, ale o 14,5% więcej niż w 2014 r. Stanowiło to 50,1% ogólnej powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytkowania w województwie podlaskim.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania na terenie BOF w 2016 r. wyniosła 92,4 m² i zwiększyła się o 6,4 m² (o 7,4%) w stosunku do zanotowanej w roku poprzednim i o 2,8 m² (o 3,1%) w porównaniu z 2014 r. Wśród gmin BOF można zauważyć znaczne zróżnicowanie przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przekazanego do eksploatacji. Największą średnią powierzchnię wybudowanych mieszkań w 2016 r. zanotowano w gminach: Juchnowiec Kościelny (156,3 m²), Czarna Białostocka (154,5 m²) oraz Turośń Kościelna (153,0 m²), a mieszkania o najmniejszej przeciętnej powierzchni oddano do użytkowania w mieście Białystok (72,8 m²).

W analizowanym roku na obszarze BOF w **budownictwie indywidualnym** zrealizowano 918 mieszkań, tj. nieznacznie mniej niż w 2015 r. (o 9 mieszkań), ale więcej niż w 2014 r. (o 107 mieszkań). Stanowiło ono 34,8% ogółu mieszkań przekazanych do eksploatacji na tym terenie. Najwięcej mieszkań inwestorzy indywidualni wybudowali w mieście Białystok (238 mieszkań) oraz w gminach: Supraśl (134), Wasilków (110) i Choroszcz (102), a najmniej – w gminach Czarna Białostocka (15) i Łapy (24).

Uwzględniając liczbę mieszkańców, w 2016 r. na obszarze BOF przeciętnie przypadało 2,2 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 ludności (w województwie podlaskim – 1,8). Wśród gmin BOF w omawianym roku największą intensywnością budownictwa indywidualnego charakteryzowały się gminy: Turośń Kościelna (9,2 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 ludności), Supraśl (9,1) oraz Dobrzyniewo Duże (8,8), zaś najmniejszą – miasto Białystok (0,8), gminy Łapy (1,1) i Czarna Białostocka (1,3).

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w budownictwie indywidualnym w 2016 r. wyniosła 155,6 m². Zwiększyła się ona o 0,3 m² w stosunku do roku poprzedniego, ale zmniejszyła o 0,3 m² w odniesieniu do 2014 r. Największą średnią powierzchnię mieszkań wybudowanych przez inwestorów indywidualnych odnotowano w mieście Białystok (174,9 m²), natomiast najmniejszą – w gminie Zabłudów (128,3 m²).

Rozdział 5. Edukacja i wychowanie

Chapter 5. Education

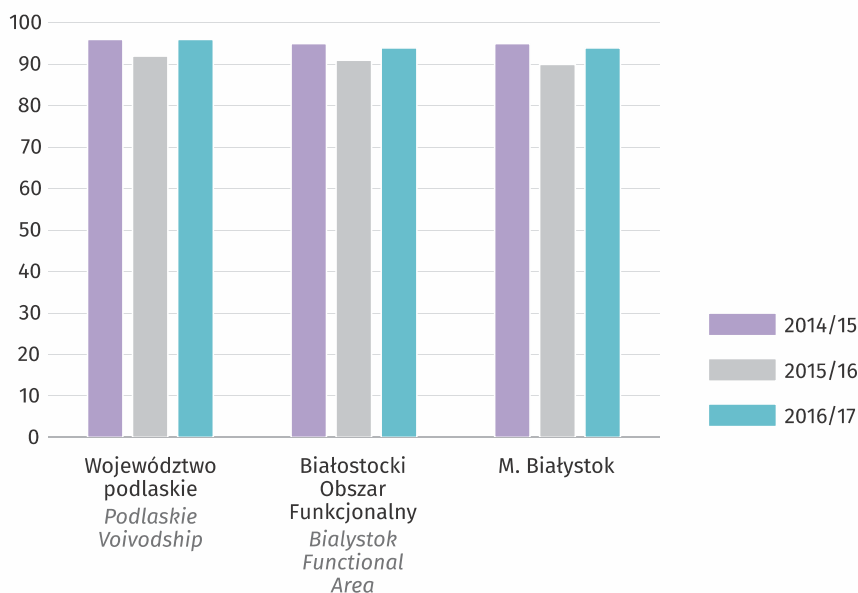
Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w końcu września 2016 r. działały 203 **placówki wychowania przedszkolnego**, tj. o 8 więcej niż w roku poprzednim i o 12 więcej niż w analogicznym okresie 2014 r. Wśród omawianych placówek było 127 przedszkoli, 16 punktów przedszkolnych oraz 60 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Stanowiły one 30,4% wszystkich placówek wychowania przedszkolnego w województwie podlaskim.

Wychowaniem przedszkolnym w gminach BOF w 2016 r. objęto 15,2 tys. dzieci, tj. więcej niż rok wcześniej i w 2014 r. odpowiednio o 16,3% i 7,6%. Do placówek zlokalizowanych na tym obszarze uczęszczało 41,5% ogółu dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim.

W analizowanym okresie obsada miejsc w przedszkolach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ukształtowała się na poziomie 94 dzieci na 100 miejsc. Najbardziej oblegane były przedszkola w gminie Czarna Białostocka, w której na 100 miejsc przypadało 121 dzieci i gminie Juchnowiec Kościelny – 116 dzieci. Najmniej dzieci na 100 miejsc przypadało w przedszkolach zlokalizowanych w gminie Wasilków – 81.

Wykres 5. Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc Stan na początku roku szkolnego

Chart 5. Children in nursery schools per 100 places
As of the beginning of the school year

We wrześniu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działało 96 **szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży**. Ich liczba nie zmieniła się w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku, ale wzrosła o 5 placówek w porównaniu z zanotowaną dwa lata wcześniej. W roku szkolnym 2016/17 w szkołach podstawowych uczyło się 24,1 tys. dzieci i młodzieży, tj. o 6,5% mniej niż w roku poprzednim, ale o 2,3% więcej niż dwa lata wcześniej. Uczniowie szkół podstawowych w BOF stanowili 36,4% wszystkich uczniów szkół podstawowych w województwie podlaskim.

W omawianym roku szkolnym na jedną szkołę podstawową przypadało 251 uczniów, zaś przed rokiem wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 269, a w roku szkolnym 2014/2015 wyniósł 259. W województwie podlaskim we wrześniu 2016 r. na jedną szkołę podstawową przypadało 162 uczniów.

W czerwcu 2016 r. naukę w szkołach podstawowych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ukończyło 3,5 tys. uczniów, tj. o 0,1% więcej niż rok wcześniej i o 0,7% więcej niż w 2014 r.

We wrześniu 2016 r. najwięcej szkół podstawowych w BOF działało na terenie miasta Białystok. W 60 placówkach tego typu naukę pobierało 18,2 tys. uczniów.

W roku szkolnym 2016/17 w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym działalność oświatową prowadziły 62 **gimnazja dla dzieci i młodzieży**, tj. o 2 placówki tego typu więcej niż rok i dwa lata wcześniej. Liczba uczniów gimnazjów we wrześniu 2016 r. wynosiła 10,6 tys. i w odniesieniu do zanotowanej w analogicznym okresie roku poprzedniego i 2014 wzrosła odpowiednio o 0,5% oraz 1,2%. Uczniowie gimnazjów z terenu BOF stanowili 33,0% wszystkich uczniów w województwie podlaskim na tym poziomie kształcenia.

We wrześniu 2016 r. na jedno gimnazjum dla dzieci i młodzieży w BOF przypadało średnio 172 uczniów, tj. mniej niż przed rokiem i w 2014 r. odpowiednio o 4 oraz 3 uczniów. W województwie podlaskim w analizowanym okresie wskaźnik ten osiągnął wartość 136.

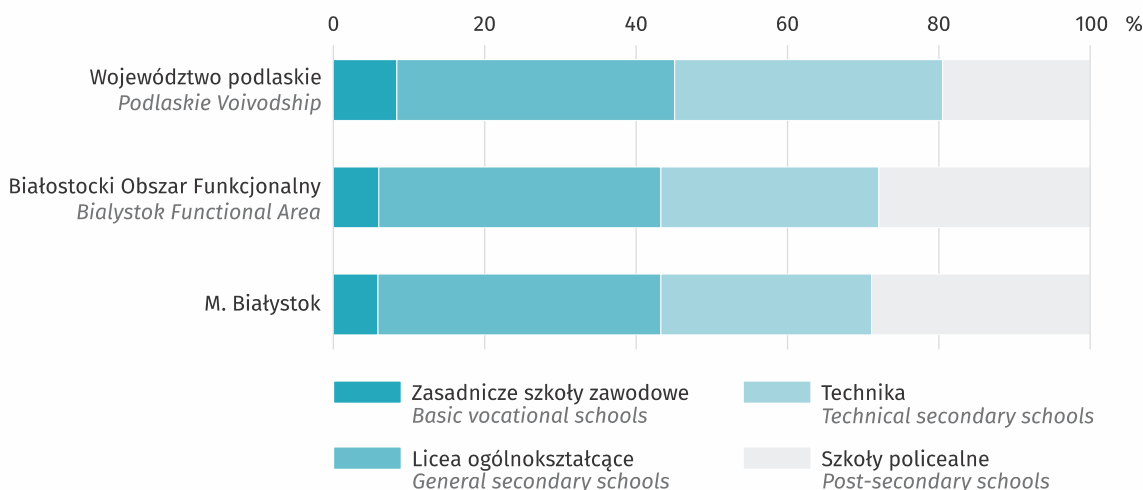
W czerwcu 2016 r. edukację w gimnazjach na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zakończyło 3,4 tys. osób, tj. o 1,7% więcej niż w roku poprzednim, ale o 6,1% mniej niż dwa lata wcześniej.

W roku szkolnym 2016/17 najwięcej gimnazjów w BOF działało na terenie miasta Białystok. Do 46 szkół tego typu uczęszczało 7,9 tys. uczniów.

We wrześniu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego funkcjonowało 57 **ponadgimnazjalnych szkół dla młodzieży**, w których kształciło się łącznie 15,5 tys. uczniów. W porównaniu z poprzednim rokiem przybyły 2 placówki, a w odniesieniu do 2014 r. – 1 placówka, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się odpowiednio o 1,0% i 3,4%. W roku szkolnym 2016/17 wśród szkół ponadgimnazjalnych najwięcej uczniów skupiały licea ogólnokształcące, do których uczęszczało 8,0 tys. młodzieży. Dużą grupę, liczącą 6,2 tys. osób, tworzyli także uczniowie techników i ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe. W zasadniczych szkołach zawodowych uczyło się 1,3 tys. młodzieży. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych BOF stanowili 41,5% ogółu uczniów na tym etapie kształcenia w województwie podlaskim.

Wykres 6. Struktura uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży i szkół policealnych w roku szkolnym 2016/17
Stan na początku roku szkolnego

Chart 6. Structure of students of upper secondary schools for youth and post-secondary schools in 2016/17 school year
As of the beginning of the school year

W czerwcu 2016 r. naukę we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży na terenie BOF zakończyło 4,4 tys. uczniów, tj. o 1,4% mniej niż rok wcześniej i o 6,4% mniej niż w 2014 r.

W roku szkolnym 2016/17 najwięcej szkół ponadgimnazjalnych w BOF działało na terenie miasta Białystok. Do 49 szkół tego typu uczęszczało 14,7 tys. uczniów.

Dopełnienie edukacji na poziomie średnim zawodowym stanowią **szkoły policealne**. W końcu września 2016 r. na terenie gmin BOF działalność oświatową prowadziło 38 placówek tego typu. W omawianym okresie szkoły policealne kształciły łącznie 6,0 tys. osób, tj. o 3,2% mniej niż rok wcześniej i o 15,1% mniej niż w 2014 r.

W czerwcu 2016 r. naukę w szkołach policealnych zakończyło 1,8 tys. osób, tj. mniej niż przed rokiem i w 2014 r. odpowiednio o 2,0% oraz 30,0%.

Wśród **języków obcych nauczanych obowiązkowo w szkołach dla dzieci i młodzieży** zdecydowanie dominuje język angielski. W szkołach podstawowych na terenie gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego 96,0% uczniów uczyło się języka angielskiego, 3,5% – języka niemieckiego, a 1,0% – języka rosyjskiego. W gimnazjach w ramach zajęć obowiązkowych nauczano języka angielskiego (98,1% ogółu uczniów), niemieckiego (42,3%), rosyjskiego (22,6%) i francuskiego (5,8%). W szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży oraz policealnych popularność języków obcych nauczanych obowiązkowo kształtowała się podobnie jak w szkołach podstawowych i gimnazjach. Najczęściej wykładanym był język angielski, którego uczyło się 88,0% uczniów szkół tego typu, niemiecki – 39,4%, rosyjski – 16,5%, oraz francuski – 5,1%.

W roku akademickim 2016/17 na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego funkcjonowało 10 **szkół wyższych** mających siedzibę w BOF oraz 3 jednostki zamiejscowe.

W końcu listopada 2016 r. w tych szkołach kształciło się 29,1 tys. studentów (łącznie z cudzoziemcami), tj. o 4,2% mniej niż w roku poprzednim i o 10,8% mniej niż dwa lata wcześniej. Przeważającą grupę tworzyli studenci studiów stacjonarnych, których udział w ogólnej liczbie studentów wyniósł 75,1%. Studenci z terenu BOF stanowili 84,9% ogółu studentów kształcących się w województwie podlaskim.

W roku akademickim 2015/16 dyplom ukończenia studiów uzyskało 8,1 tys. osób (łącznie z cudzoziemcami). W porównaniu z poprzednim rokiem liczba absolwentów zmniejszyła się o 12,1%, a w odniesieniu do roku akademickiego 2013/14 – o 20,4%. Z ogólnej liczby studentów 68,6% otrzymało dyplom ukończenia studiów stacjonarnych. Absolwenci szkół wyższych z terenu BOF stanowili 85,7% ogółu absolwentów kończących studia w województwie podlaskim w analizowanym roku akademickim.

Rozdział 6. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Chapter 6. Health care and social welfare

6.1 Ochrona zdrowia

6.1 Health care

W końcu 2016 r. w ramach **ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działało 361 przychodni, tj. 47,2% wszystkich placówek tego typu funkcjonujących w województwie podlaskim. W porównaniu z rokiem poprzednim, jak i w relacji do 2014 r. w gminach BOF odnotowano wzrost ich liczby odpowiednio o 2,8% i 2,6%. Najwięcej przychodni zlokalizowanych było w mieście Białystok (309), tj. 85,6% ogółu takich placówek działających na terenie BOF.

Świadczeń zdrowotnych udzielano również w ramach praktyk lekarskich. Ich liczba w 2016 r. wyniosła 34 (w mieście Białystok – 22) i w odniesieniu do zanotowanej w 2015 r. zmniejszyła się o 12,8% , a w porównaniu z 2014 r. – o 15,0%.

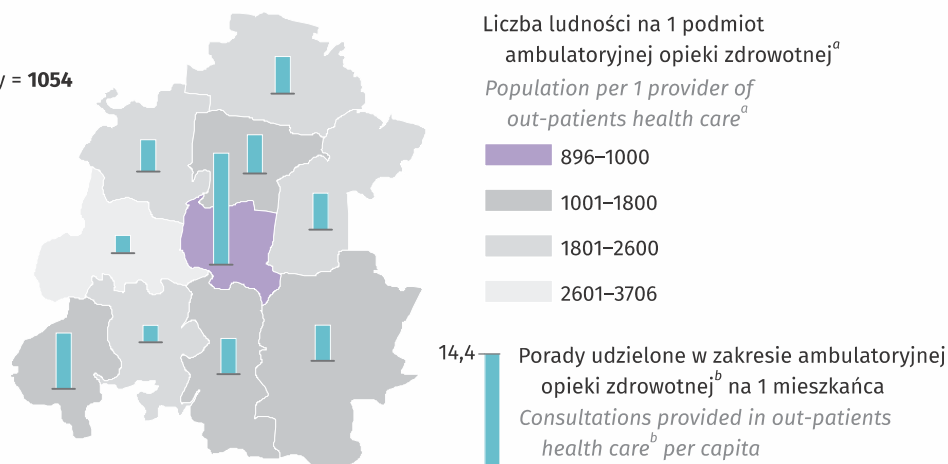
W zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (w przychodniach i w ramach praktyk lekarskich) w ciągu 2016 r. na terenie BOF udzielono łącznie 4,8 mln porad lekarskich i stomatologicznych (w województwie podlaskim – 10,3 mln), tj. więcej niż w 2015 r. i 2014 r. odpowiednio o 8,1% i 5,7%. Spośród gmin należących do BOF, najwięcej (88,4%) porad udzieliły placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej znajdujące się w mieście Białystok, a najmniej (0,3%) – w gminie Turośń Kościelna.

Mapa 15. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 15. Out-patients health care in 2016 As of 31 Dec

Województwo podlaskie = 1231
Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 1054
Białystok Functional Area

^a Przychodnie łącznie z praktykami lekarskimi. ^b W ciągu roku; łącznie z poradami opłaconymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

^a Out-patients with medical practices. ^b During the year; including consultations paid by patients (non-public funds); excluding consultations provided by doctors in admission rooms in general hospitals.

Na terenie BOF w końcu 2016 r. sprzedażą leków i środków medycznych zajmowało się 165 **aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych**, które stanowiły 35,5% ogólnej liczby tych placówek w Podlaskiem. W skali roku i w porównaniu z 2014 r. ich liczba zwiększyła się odpowiednio o 8,6% i 6,5%. W mieście Białystok zlokalizowanych było 78,8% ogółu aptek i punktów aptecznych działających na terenie gmin BOF.

Na 1 aptekę i punkt apteczny w obrębie BOF w końcu 2016 r. przypadały 2522 osoby, tj. o 30 osób mniej niż w województwie podlaskim. Najwięcej ludności na 1 aptekę i punkt apteczny w BOF przypadało w gminie Juchnowiec Kościelny (7913), a najmniej – w gminie Łapy (2015).

**Mapa 16. Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

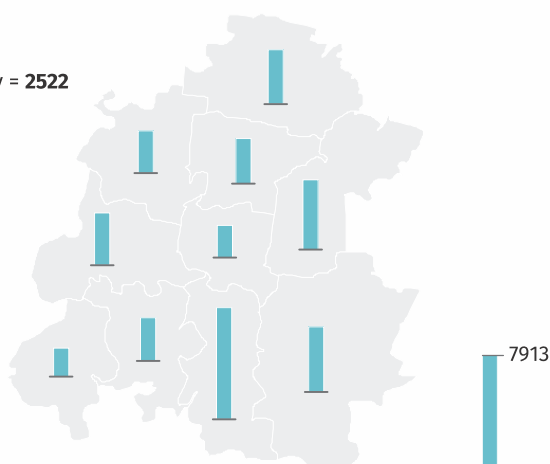
*Map 16. Population per 1 public pharmacy and pharmaceutical outlet in 2016
As of 31 Dec*

Województwo podlaskie = 2552

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 2522

Białostok Functional Area

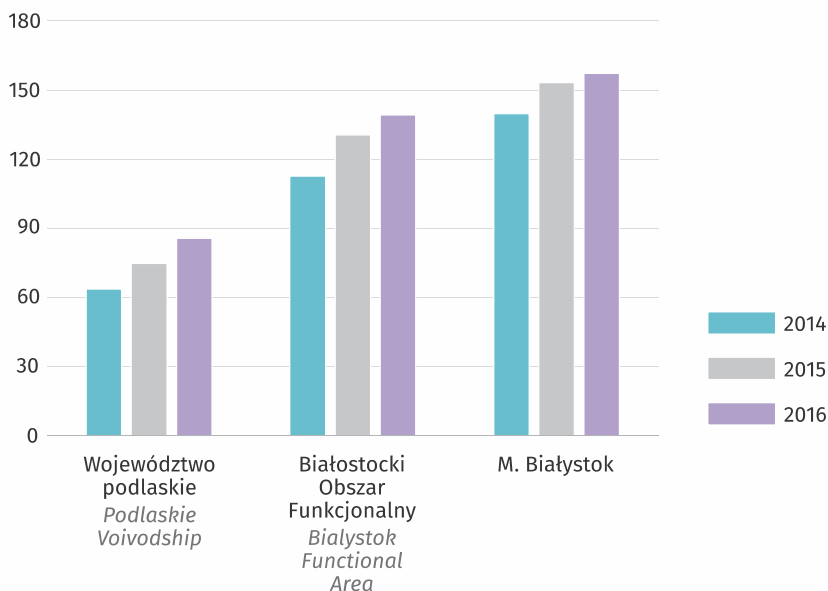

W końcu grudnia 2016 r. na terenie BOF działało 40 **placówek opieki nad dzieckiem do 3 lat**, co stanowiło ponad połowę (56,3%) wszystkich takich placówek funkcjonujących w województwie podlaskim. W omawianym okresie na terenie BOF liczba żłobków i klubów dziecięcych wzrosła zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim (o 8,1%), jak i w odniesieniu do 2014 r. (o 37,9%). Najwięcej tych placówek znajdowało się w mieście Białystok (31, tj. 77,5% ogółu prowadzących działalność tego typu na terenie BOF), natomiast w gminach Czarna Białostocka, Dobryniewo Duże, Supraśl, Turośń Kościelna i Zabłudów żłobków i klubów dziecięcych nie odnotowano.

Według stanu w końcu 2016 r. placówki opieki nad dzieckiem do lat 3 zlokalizowane na terenie BOF dysponowały łącznie 1,8 tys. miejsc, tj. więcej niż rok i dwa lata wcześniej, odpowiednio o 12,0% i 30,7%. W ciągu analizowanego roku przebywało w nich 2,5 tys. dzieci, co oznacza wzrost w relacji do 2015 r. – o 4,9% oraz do 2014 r. – o 19,4%. Najwięcej dzieci w wieku do 3 lat miało zapewnioną opiekę w żłobkach i klubach dziecięcych w mieście Białystok oraz w Wasilkowie, jednak w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do 3 lat najlepsza sytuacja wystąpiła w gminach Juchnowiec Kościelny (gdzie wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 283,3), Wasilków (189,6) i w mieście Białystok (157,5%).

Wykres 7. Miejsca w żłobkach^a i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat Stan w dniu 31 XII

Chart 7. Places in nurseries^a and children's clubs per 1000 children up to the age of 3
As of 31 Dec

^a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

6.2 Pomoc społeczna

6.2 Social welfare

W końcu 2016 r. na terenie BOF działalność prowadziło 17 placówek **stacjonarnej pomocy społecznej** (łącznie z 1 filią w Zabłudowie), w tym 10 w mieście Białystok. Stanowiły one 34,0% ogółu instytucji świadczących usługi w ramach systemu pomocy społecznej w województwie podlaskim. W odniesieniu do stanu sprzed roku i dwóch lat w obrębie BOF przybyła 1 placówka.

Stacjonarne zakłady pomocy społecznej na obszarze BOF, według stanu w końcu grudnia 2016 r., dysponowały 1,5 tys. miejsc (w województwie podlaskim – 3,3 tys. miejsc). Ich liczba zmniejszyła się zarówno w relacji do roku poprzedniego, jak i 2014 odpowiednio o 3,4% i 3,0%. Wśród gmin BOF najwięcej miejsc w takich placówkach, oprócz miasta Białystok (780), posiadała gmina Choroszcz (286).

W końcu 2016 r. w domach i zakładach pomocy społecznej przebywało 1,4 tys. mieszkańców (w województwie podlaskim – 3,2 tys.), tj. mniej w odniesieniu do stanu sprzed roku i dwóch lat odpowiednio o 3,7% oraz 2,5%. Wśród mieszkańców były również osoby bezdomne, które odnotowano wyłącznie w mieście Białystok. Stanowiły one 11,3% ogółu mieszkańców placówek tego typu na terenie BOF.

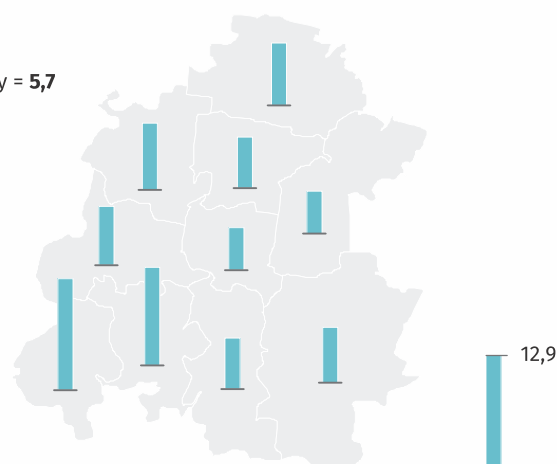
W 2016 r. ze **świadczeń środowiskowej pomocy społecznej** na obszarze BOF skorzystało 23,6 tys. osób (w województwie podlaskim – 97,8 tys.), tj. 5,7% ogólnej liczby ludności zamieszkałej na tym terenie. Oznacza to, że w odniesieniu do roku poprzedniego i 2014 liczba korzystających zmniejszyła się odpowiednio o 9,5% i 16,4%. W analizowanym roku wśród gmin BOF największy udział osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem odnotowano w gminach Łapy (12,9%) i Turośń Kościelna (11,4%), a najmniejszy – w mieście Białystok i gminie Supraśl (po 4,9%).

Mapa 17. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w % ludności ogółem w 2016 r.Map 17. *Persons benefiting from social assistance at domicile in % of total population in 2016*Województwo podlaskie = **8,2**

Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **5,7**

Białostok Functional Area

6.3 Świadczenia rodzinne**6.3 Family benefits**

Świadczenia rodzinne mają na celu finansowe wsparcie rodziny, jeśli na jej utrzymaniu pozostaje dziecko (dzieci) lub osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Na terenie BOF w 2016 r. na ten cel wydatkowano 80,1 mln zł (w Podlaskiem – 299,9 mln zł). Kwota ta uległa zwiększeniu zarówno w relacji do 2015 r., jak i 2014 r. odpowiednio o 30,1% i 45,7%.

Wśród świadczeń rodzinnych dominującą pozycję stanowiły zasiłki rodzinne (wraz z dodatkami), na które w analizowanym roku przeznaczono 35,4 mln zł, tj. o 23,0% więcej niż w 2015 r. i o 19,5% więcej w porównaniu z 2014 r. Stanowiły one 21,7% ogółu tego rodzaju zasiłków wypłaconych w województwie podlaskim.

W 2016 r. na terenie BOF zasiłki rodzinne na dzieci otrzymywało 9,4 tys. rodzin (w województwie podlaskim – 41,3 tys.), czyli więcej niż rok i dwa lata wcześniej odpowiednio o 11,6% i 4,4%. Liczba dzieci, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny ukształtowała się na poziomie 18,1 tys. osób, w tym 92,7% stanowiły dzieci w wieku do 17 roku życia.

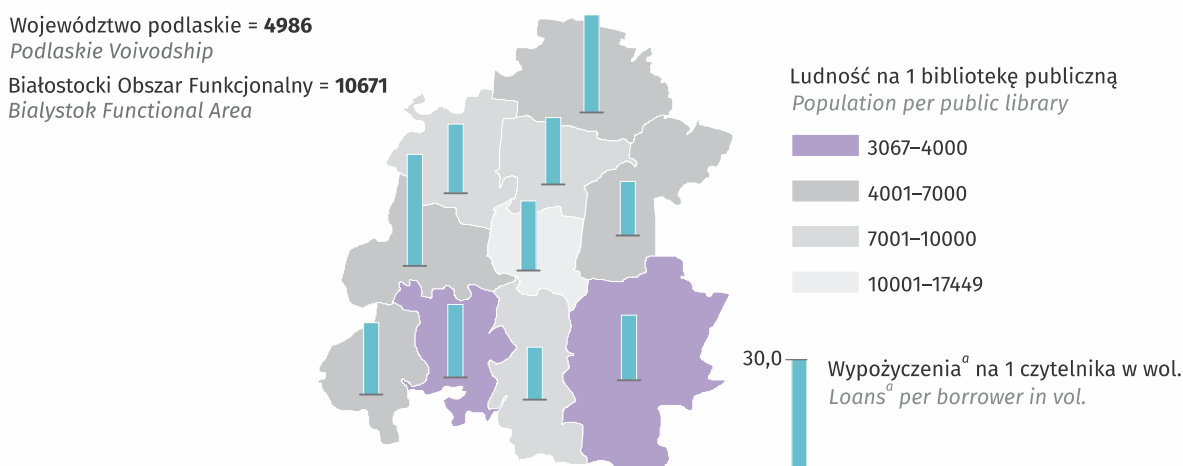
Rozdział 7. Kultura. Turystyka. Sport

Chapter 7. Culture. Tourism. Sport

W końcu 2016 r. na terenie BOF działało 39 **bibliotek publicznych** łącznie z filiami (w województwie podlaskim – 238), z czego 43,6% zlokalizowanych było w mieście Białystok. Ich liczba nie zmieniła się w odniesieniu do poprzednich dwóch lat. Na 1 placówkę biblioteczną w obrębie BOF przypadało 10,7 tys. osób, tj. o 5,7 tys. osób więcej niż w województwie podlaskim. Najwięcej ludności przypadającej na 1 placówkę biblioteczną zanotowano w mieście Białystok (17,4 tys.) i gminie Dobrzyniewo Duże (9,0 tys.), a najmniej – w gminach Turośń Kościelna i Zabłudów (po 3,1 tys.).

Mapa 18. Biblioteki publiczne (z filiami) w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Map 18. Public libraries (with branches) in 2016
As of 31 Dec

^a W ciągu roku; łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej.
^a During the year; including library service points presented according to the location of the main unit.

W 2016 r. na terenie BOF zanotowano 52,6 tys. czytelników. Ich udział w ogólnej liczbie wypożyczających w województwie podlaskim ukształtował się na poziomie 37,0%. W skali roku i w relacji do 2014 r. zaobserwowano wzrost liczby czytelników odpowiednio o 1,7% i 1,6%.

Przeciętnie w gminach BOF czytelnik wypożyczył 18,9 woluminu księgozbioru. Najwięcej wypożyczeń na 1 czytelnika odnotowano w gminach Choroszcz (30,0 wol.) i Czarna Białostocka (26,2 wol.), a najmniej – w gminach Juchnowiec Kościelny (14,1 wol.) i Supraśl (14,5 wol.).

Według stanu w końcu 2016 r., na terenie BOF prowadziło działalność 12 **muzeów** i oddziałów muzealnych, z czego 9 znajdowało się w mieście Białystok. W ciągu 2016 r. muzea i wystawy zwiedziło 200,3 tys. osób, tj. o 17,3% mniej w porównaniu z 2015 r., ale o 1,5% więcej niż w 2014 r.

W analizowanym roku w obrębie BOF funkcjonowały 3 **galerie sztuki** (wszystkie na terenie Białegostoku), które przyjęły 53,1 tys. zwiedzających. Jednocześnie działalność prowadziło 6 **teatrów i instytucji muzycznych** (5 w stolicy regionu i 1 w gminie Supraśl). W ich przedstawieniach i koncertach uczestniczyło 183,2 tys. widzów i słuchaczy.

Życie kulturalne na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego koncentruje się również w **centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach**. W końcu 2016 r. na terenie BOF znajdowało się 37 placówek tego rodzaju, z czego 18 (48,6%) w mieście Białystok. Najliczniejszą część stanowiły kluby (32,4% ogółu takich,

instytucji), a najmniej liczną – centra kultury (8,1%). W 2016 r. instytucje te zorganizowały 2,8 tys. imprez tj. więcej niż w latach 2015 i 2014 odpowiednio o 13,9% i 35,7%. Wzięło w nich udział 473,5 tys. osób. Najwięcej uczestników, oprócz miasta Białystok (360,3 tys.), odnotowano w Choroszczu (35,4 tys.) i Łapach (23,7 tys.).

Według stanu w końcu 2016 r. w obrębie BOF działało 5 **kin stałych**, z czego 4 zlokalizowane były w mieście Białystok i 1 w gminie Supraśl. Liczba kin na terenie BOF nie zmieniła się w skali roku, natomiast wzrosła o 2 w porównaniu ze stanem w końcu 2014 r. W ciągu 2016 r. kina zgromadziły 833,7 tys. widzów i było ich więcej zarówno w porównaniu z 2015 r., jak i 2014 r. odpowiednio o 17,2% i 28,5%. Stanowili oni 73,6% wszystkich widzów w województwie podlaskim.

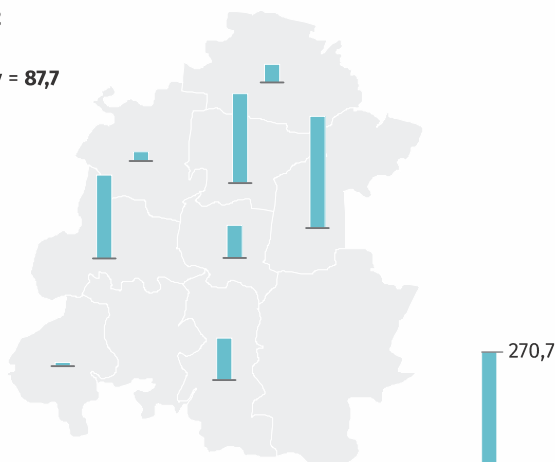
Według stanu w dniu 31 lipca 2016 r. na terenie BOF działalność prowadziło 47 **turystycznych obiektów noclegowych**, tj. o 1 więcej niż rok wcześniej. Stanowiły one 17,9% wszystkich obiektów tego typu w województwie podlaskim.

Obiekty te dysponowały 3,6 tys. miejsc noclegowych (w Podlaskiem – 14,0 tys.). Na obszarze BOF w 2016 r. na 10 tys. ludności przypadło 87,7 miejsc noclegowych, czyli o 30,5 miejsc mniej niż w województwie podlaskim. Na terenie BOF najwyższym wskaźnikiem charakteryzowały się gminy: Supraśl (270,7), Wasilków (216,9) i Choroszcz (202,1), natomiast najniższy odnotowano w gminie Łapy (9,0).

Mapa 19. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności w 2016 r. Stan w dniu 31 VII

Map 19. Bed places in tourist accommodation establishments per 10 thous. population in 2016 As of 31 Jul

Województwo podlaskie = **118,2**
Podlaskie Voivodship
Białostocki Obszar Funkcjonalny = **87,7**
Białostok Functional Area

W 2016 r. w turystycznych obiektach noclegowych zatrzymało się 299,4 tys. turystów, a ich udział w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w województwie podlaskim wyniósł 45,1%. Liczba korzystających zmniejszyła się w relacji do roku poprzedniego o 1,8%. Turyści zagraniczni korzystający z bazy noclegowej stanowili 34,5% ogółu turystów na terenie BOF. W odniesieniu do 2015 r. z bazy noclegowej w BOF skorzystało o 7,8% mniej turystów zagranicznych.

W końcu 2016 r. na terenie BOF działało 155 **klubów sportowych**, tj. 35,1% wszystkich klubów sportowych w Podlaskiem. Było ich o 9 więcej niż dwa lata wcześniej. Najwięcej klubów sportowych zlokalizowanych było w mieście Białystok (110), zaś najmniej – w gminie Turośń Kościelna (1).

W końcu 2016 r. kluby sportowe liczyły 12,4 tys. członków, tj. o 7,7% więcej niż w analogicznym okresie 2014 r., a ćwiczyły w nich 11,9 tys. osób, tj. o 10,8% więcej niż przed dwoma laty. Podobnie jak w końcu 2014 r. w analizowanym roku zdecydowaną większość ćwiczących stanowili mężczyźni (70,3%). Niezmiennie wśród ćwiczących dominowała młodzież do lat 18 (65,5% ogółu ćwiczących).

Rozdział 8. Transport

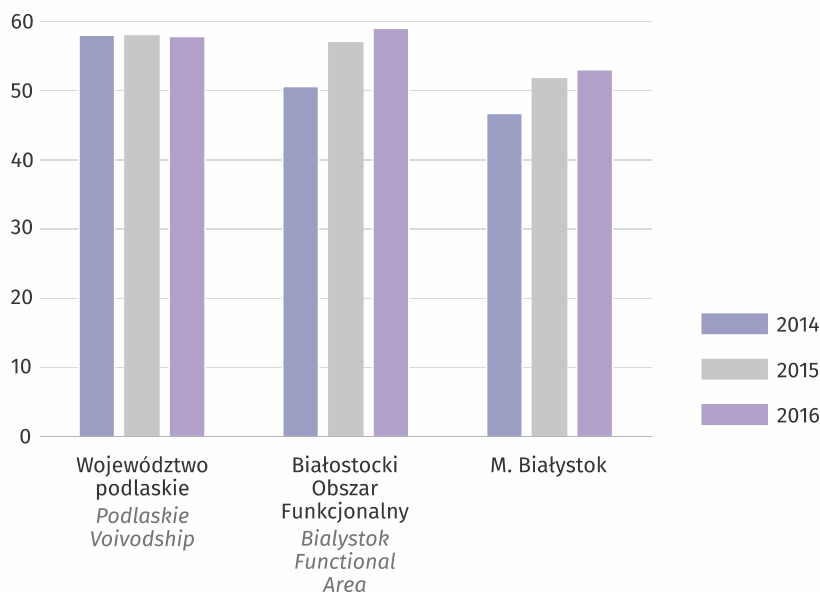
Chapter 8. Transport

Według stanu w końcu 2016 r., długość **dróg publicznych gminnych** w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym wyniosła 1085,3 km i stanowiła 6,6% ich ogólnej długości w województwie podlaskim. Drogi o nawierzchni twardej posiadały długość 590,3 km (tj. 54,4% długości dróg publicznych gminnych BOF), z czego 78,9% miało nawierzchnię ulepszoną. Pozostałą część – 495,0 km (tj. 45,6%) stanowiły drogi o nawierzchni gruntowej. W odniesieniu do 2015 r. i 2014 r. długość dróg publicznych gminnych o nawierzchni twardej zwiększyła się odpowiednio o 14,5% i 18,5%, natomiast o nawierzchni gruntowej w porównaniu z 2015 r. zmniejszyła się o 70,8 km, a w stosunku do 2014 r. wzrosła o 23,3 km.

Wskaźnik gęstości dróg gminnych o nawierzchni twardej w końcu 2016 r. na terenie BOF wyniósł 34,2 km na 100 km² ogólnej powierzchni i wykazywał duże zróżnicowanie terytorialne. Najwyższą jego wartość odnotowano w mieście Białystok (240,4 km na 100 km²), a najniższą – w gminie Zabłudów (3,8 km na 100 km²). W województwie podlaskim w analizowanym okresie wyniósł on 20,6 km na 100 km².

W 2016 r. na terenie gmin należących do Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego doszło do 245 **wypadków drogowych** (tj. więcej o 3,8% niż rok wcześniej i o 17,2% niż w 2014 r.), w których zginęło 18 osób, a ranne zostały 324 osoby. Wypadki w gminach wchodzących w skład BOF stanowiły 35,7% ogółu wypadków w województwie podlaskim. Liczba odnotowanych wypadków była zróżnicowana terytorialnie. Najwięcej wypadków miało miejsce na terenie miasta Białystok (157), natomiast najmniej – w gminach Czarna Białostocka i Zabłudów (po 7).

Wykres 8. Wypadki drogowe na 100 tys. ludności
Chart 8. Road accidents per 100 thous. population

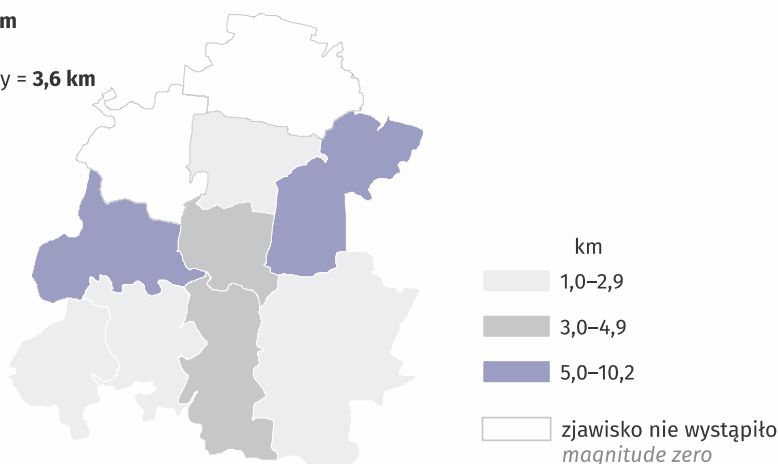

W końcu 2016 r. łączna **długość ścieżek rowerowych** na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 149,2 km i stanowiła 32,1% ogółu ścieżek rowerowych w województwie podlaskim. Długość dróg dla rowerów na terenie gmin należących do BOF w 2016 r. zmniejszyła się o 2,8 km w stosunku do roku poprzedniego (spadek odnotowano jedynie w gminie Supraśl – o 5,6 km), ale wzrosła o 9,9 km w odniesieniu do 2014 r. Wśród gmin wchodzących w skład BOF największą długością ścieżek rowerowych przypadającą na 10 tys. ludności charakteryzowały się gminy Choroszcz (10,2 km) oraz Supraśl (6,5 km), natomiast w gminach Czarna Białostocka i Dobryń Duże w analizowanym okresie nie zanotowano ścieżek rowerowych.

Mapa 20. Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. ludności w 2016 r.
 Stan w dniu 31 XII
Map 20. Length of bicycle paths per 10 thous. population in 2016
As of 31 Dec

Województwo podlaskie = **3,9 km**
 Podlaskie Voivodship

Białostocki Obszar Funkcjonalny = **3,6 km**
 Białostok Functional Area

Według danych Zarządu Białostockiej Komunikacji Miejskiej Urzędu Miejskiego w Białymstoku, **komunikacja miejska** w 2016 r. przewoziła mieszkańców 7 gmin z terenu Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (Białegostoku, Choroszcy, Dobrzyniewa Dużego, Juchnowca Kościelnego, Supraśla, Wasilkowa i Zabłudowa), obsługując 43 linie autobusowe. Ogólna długość linii autobusowych w gminach BOF wyniosła 591 km, czyli mniej niż w roku poprzednim (o 13 km) i 2014 (o 4 km). Liczba pasażerów przewiezionych taborem komunikacji miejskiej ukształtowała się na poziomie 101,7 mln, tj. zbliżonym do zanotowanego w poprzednich dwóch latach.

Rozdział 9. Handel

Chapter 9. Trade

W końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego funkcjonowało 87 supermarketów (w województwie podlaskim – 204), 6 hipermarketów (10) oraz 1 dom towarowy (3) i 1 dom handlowy (7). Liczba hipermarketów i domów towarowych w latach 2014–2016 nie ulegała zmianom. W odniesieniu do 2015 r. i 2014 r. zmniejszyła się liczba domów handlowych (odpowiednio o 2 i 3), zwiększyła się natomiast liczba supermarketów (odpowiednio o 1 i 5). Wszystkie wymienione **sklepy**, z wyjątkiem supermarketów, były zlokalizowane w mieście Białystok. Największą liczbę supermarketów odnotowano w mieście Białystok (70) oraz w gminach Łapy (6) i Juchnowiec Kościelny (3).

W końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 13 **targowisk stałych** i stanowiły one 16,0% wszystkich targowisk stałych działających na terenie województwa podlaskiego. Ich liczba w porównaniu z rokiem poprzednim nie uległa zmianie, wzrosła natomiast o 1 w stosunku do 2014 r. Najwięcej zanotowano ich na terenie miasta Białystok (5) oraz w gminie Łapy (4).

Uzupełnieniem stałej sieci targowiskowej były **targowiska sezonowe**, których w 2016 r. na terenie gmin BOF funkcjonowało 58. Stanowiły one 51,8% ogólnej liczby targowisk sezonowych znajdujących się w województwie podlaskim. Zarówno w odniesieniu do roku poprzedniego, jak i 2014 r. nastąpił spadek ich liczby o 6,5%.

W 2016 r. roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach stałych i sezonowych działających na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosły 427,2 tys. zł i stanowiły 12,9% rocznych wpływów z opłaty targowej w województwie podlaskim. Były one wyższe o 8,3% w stosunku do uzyskanych w roku poprzednim oraz o 10,6% w porównaniu z 2014 r. Najwyższe wpływy odnotowano w mieście Białystok i w gminie Łapy. Wyniosły one odpowiednio 301,1 tys. zł i 52,6 tys. zł, co stanowiło 70,5% i 12,3% rocznych wpływów z opłaty targowej wszystkich gmin tworzących Białostocki Obszar Funkcjonalny.

Rozdział 10. Finanse publiczne

Chapter 10. Public finance

W 2016 r. gminy (łącznie z miastem na prawach powiatu) Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego osiągnęły **dochody** w wysokości 1984,3 mln zł. Były one o 15,8% wyższe od uzyskanych w poprzednim roku (wzrost odnotowano we wszystkich gminach wchodzących w skład BOF), ale o 4,2% niższe niż w 2014 r. (spadek zarejestrowano wyłącznie w gminie miejskiej Białystok). Stanowiły one 38,7% łącznych dochodów gmin i miast na prawach powiatu z terenu województwa podlaskiego. Spośród gmin należących do BOF największy udział w realizacji dochodów miało miasto Białystok (78,9%), a w dalszej kolejności – gminy Łapy (3,8%) oraz Juchnowiec Kościelny (3,2%).

Z ogólnej kwoty dochodów gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na dochody własne przypadało 1049,2 mln zł (52,9% dochodów ogółem), co oznacza wzrost o 4,5% w stosunku do 2015 r., ale spadek o 17,4% w relacji do 2014 r. Największy udział dochodów własnych w dochodach ogółem odnotowano w gminie Supraśl – 58,7%, mieście Białystok – 54,3% i gminie Wasilków – 53,9%. Spośród kategorii znaczących w strukturze dochodów własnych wyższe niż w 2015 r. i 2014 r. były wpływy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (odpowiednio o 8,1% i 16,1%) oraz w podatku od nieruchomości (odpowiednio o 4,2% i 7,5%).

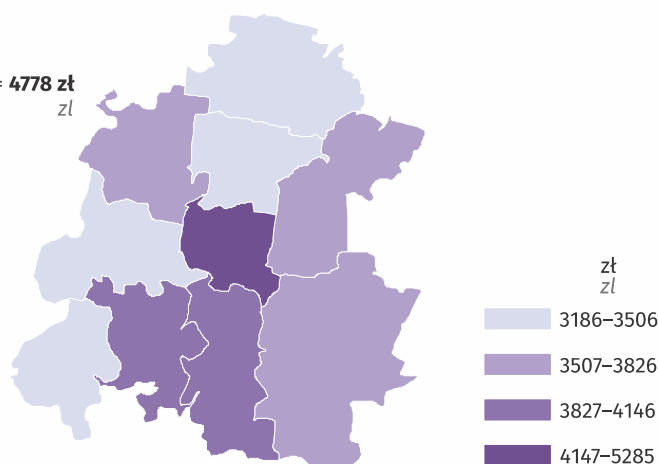
W 2016 r. gminom Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przekazano dotacje celowe w kwocie 395,8 mln zł (19,9% dochodów ogółem), tj. o 84,9% wyższej niż w 2015 r. i ponad dwukrotnie wyższej niż w 2014 r. (wzrost dochodów z tego tytułu nastąpił we wszystkich gminach wchodzących w skład BOF). Udział dotacji celowych w dochodach ogółem poszczególnych gmin BOF wahał się od 17,5% w mieście Białystok do 33,4% w gminie Łapy. Dominującą część tych dotacji w gminach BOF (78,9%) stanowiły dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej, a ich wartość w analizowanym roku wyniosła 312,1 mln zł.

W 2016 r. gminy należące do BOF otrzymały ponadto środki z tytułu subwencji ogólnej w kwocie 483,8 mln zł (24,4% dochodów ogółem), czyli wyższej niż rok wcześniej i w 2014 r. odpowiednio o 3,9% i 7,7%. Największy udział subwencji ogólnej odnotowano w dochodach gminy Czarna Białostocka (33,6%), a najmniejszy – w dochodach gminy Choroszcz (14,1%). Główną częścią subwencji ogólnej w gminach BOF (91,4%) była subwencja oświatowa, która ukształtowała się na poziomie 442,0 mln zł.

Mapa 21. Dochody gmin^a na 1 mieszkańca w 2016 r.
Map 21. Revenue of gminas^a per capita in 2016

Województwo podlaskie = 4312 zł
Podlaskie Voivodship zł

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 4778 zł
Białystok Functional Area zł

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status.

W 2016 r. dochody gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przypadające na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 4777,94 zł, tj. o 15,4% wyższym niż rok wcześniej, ale o 4,7% niższym niż w 2014 r. W odniesieniu do dochodów na 1 mieszkańca wszystkich gmin i miast na prawach powiatu województwa podlaskiego były one wyższe o 465,61 zł, tj. o 10,8%. Najwyższy dochód na 1 mieszkańca wśród gmin należących do BOF, oprócz miasta Białystok (5285,21 zł), odnotowano w gminach Juchnowiec Kościelny (3969,50 zł) i Turośń Kościelna (3940,43 zł), a najniższy w gminach Czarna Białostocka (3186,04 zł) i Choroszcz (3258,91 zł).

Wydatki gmin (łącznie z miastem na prawach powiatu) Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego poniesione w 2016 r. wyniosły 1913,0 mln zł i były wyższe niż w latach 2015 i 2014 odpowiednio o 9,0% i 4,1%. Stanowiły one 38,8% wydatków wszystkich gmin i miast na prawach powiatu województwa podlaskiego. Wśród gmin BOF najwyższą kwotę w analizowanym roku wydały: miasto Białystok – 1522,1 mln zł, gmina Łapy – 71,1 mln zł oraz gmina Juchnowiec Kościelny – 53,1 mln zł.

Głównym obciążeniem budżetów gmin z obszaru BOF były wydatki bieżące. W 2016 r. wyniosły one 1707,3 mln zł i stanowiły 89,2% wydatków ogółem. Oznacza to, że wzrosły one zarówno w stosunku do roku poprzedniego, jak i 2014 odpowiednio o 13,2% i 16,5%. Analizując strukturę wydatków poszczególnych gmin BOF, można stwierdzić, że udział wydatków bieżących w ich wydatkach ogółem był bardzo wysoki i wahał się od 77,1% w gminie Supraśl do 93,7% w gminie Wasilków. Spośród wydatków bieżących najwięcej, bo aż 610,7 mln zł (31,9% łącznych wydatków gmin należących do BOF) przeznaczono na wynagrodzenia, a 394,4 mln zł (20,6%) – na zakup materiałów i usług. Wydatki bieżące na wynagrodzenia stanowiły największe obciążenie dla miasta Białystok (32,9% jego wydatków ogółem), a najmniejsze – dla gminy Supraśl (24,0%). W przypadku wydatków na zakup materiałów i usług najwyższy ich odsetek w wydatkach ogółem stwierdzono w gminie Dobryńiewo Duże (23,3%), zaś najniższy – w gminie Łapy (11,8%).

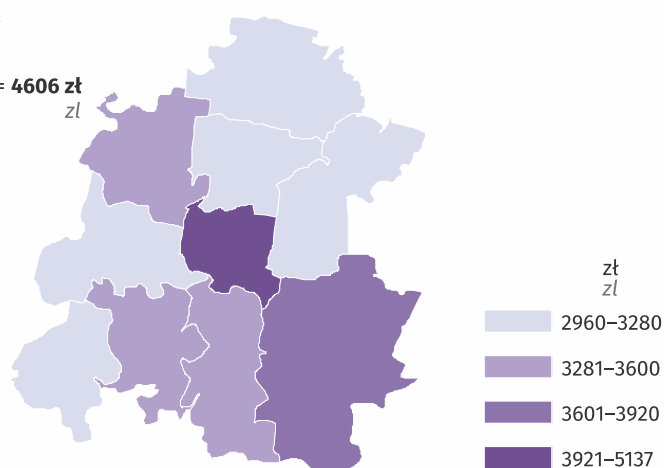
W 2016 r. gminy należące do BOF przeznaczyły na wydatki majątkowe 205,7 mln zł (10,8% wydatków ogółem), tj. mniej niż przed rokiem i w 2014 r. odpowiednio o 16,6% i 44,5%. Z tego na inwestycje przekazano 200,4 mln zł (10,5% wydatków ogółem), co stanowiło niemal całość wydatków majątkowych (97,4%). Największy odsetek wydatków majątkowych odnotowano w budżecie gminy Supraśl (22,9%), a najmniejszy – w gminie Wasilków (6,3%).

Mapa 22. Wydatki gmin^a na 1 mieszkańca w 2016 r.

Map 22. Expenditure of gminas^a per capita in 2016

Województwo podlaskie = 4156 zł
Podlaskie Voivodship zł

Białostocki Obszar Funkcjonalny = 4606 zł
Białystok Functional Area zł

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
^a Including cities with powiat status.

W 2016 r. największy udział w strukturze wydatków gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego według działów klasyfikacji budżetowej miały nakłady na oświatę i wychowanie (36,0%) oraz na pomoc społeczną (22,6%). Wyniosły one odpowiednio 688,2 mln zł (wzrost o 3,8% w stosunku do roku poprzedniego i o 8,1% – do 2014 r.) i 432,8 mln zł (analogicznie wzrost o 80,7% i 80,9%). Środki przeznaczone na oświatę i wychowanie były największym obciążeniem dla budżetu gminy Wasilków (38,3% jej wydatków ogółem), a wydatki na pomoc społeczną – dla budżetu gminy Łapy (37,8%). Istotną pozycję w wydatkach gmin BOF zajmowały również transport i łączność (10,6%) oraz administracja publiczna (6,1%). W przypadku wydatków na transport i łączność najwyższy ich udział stwierdzono w wydatkach gminy Supraśl (16,0%), zaś w przypadku środków przeznaczonych na administrację publiczną – w gminie Czarna Białostocka (14,9%).

W 2016 r. łączne wydatki gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4606,18 zł i były wyższe niż przed rokiem oraz w 2014 r. odpowiednio o 8,7% i 3,6%. W odniesieniu zaś do wydatków na 1 mieszkańca wszystkich gmin i miast na prawach powiatu województwa podlaskiego były one o 449,90 zł, tj. o 10,8% wyższe. Wśród gmin BOF najwyższą kwotę w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydało miasto Białystok – 5136,96 zł, następnie gminy Zabłudów – 3920,00 zł oraz Turośń Kościelna – 3481,56 zł, natomiast najniższą – gminy Choroszcz (2960,29 zł) i Czarna Białostocka (3162,14 zł).

Rozdział 11. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Chapter 11. Entities of the national economy in the REGON register

Według danych rejestru REGON, w końcu 2016 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 45,9 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie) i stanowiły one 46,0% ogólnej liczby podmiotów w województwie podlaskim. W porównaniu ze stanem w końcu 2015 r. i 2014 r. liczba podmiotów w gminach BOF zwiększyła się odpowiednio o 1,5% i 3,6%.

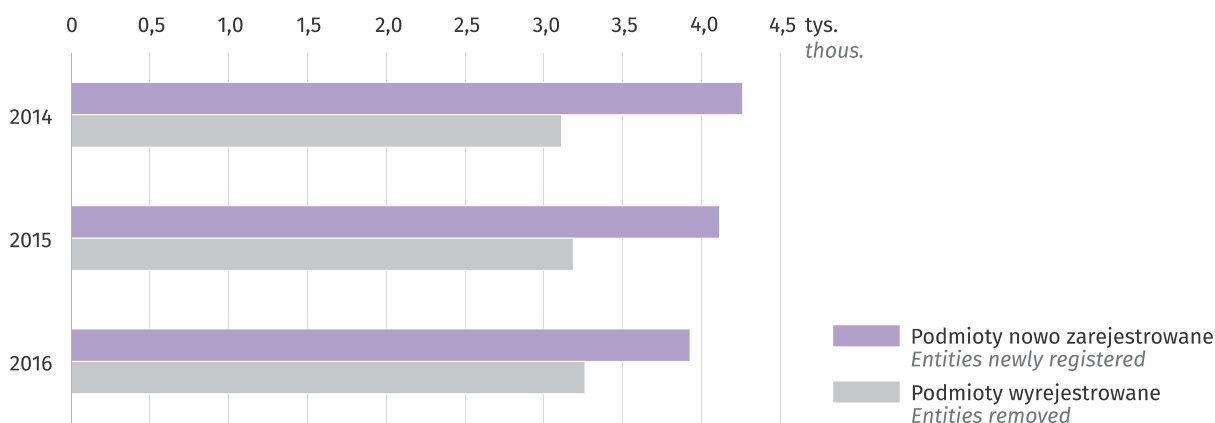
W analizowanym okresie na obszarze BOF najwięcej jednostek funkcjonowało w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych – 11,6 tys., budownictwo – 5,3 tys. oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 5,0 tys.

W końcu 2016 r. rejestr REGON obejmował 11,4 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (tj. odpowiednio więcej o 5,5% i 10,7% niż w analogicznym okresie roku poprzedniego i 2014) oraz 34,6 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (tj. więcej odpowiednio o 0,2% i 1,5%).

Wśród gmin BOF najwięcej jednostek, oprócz miasta Białystok (34,8 tys.), funkcjonowało w gminach: Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl oraz Wasilków (po 1,7 tys.). We wszystkich gminach BOF ich liczba wzrosła, zarówno w ujęciu rocznym, jak i w porównaniu ze stanem w końcu 2014 r., z wyjątkiem gminy Łapy, w której zanotowano spadek odpowiednio o 0,8% i 0,4%. Największy wzrost w odniesieniu do stanu w końcu 2015 r. i 2014 r. wystąpił w gminach Juchnowiec Kościelny (odpowiednio o 5,4% i 7,5%) i Zabłudów (odpowiednio o 5,2% i 10,2%).

Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z rejestru REGON w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym

Chart 9. Entities of the national economy^a newly registered and removed from the REGON register in Białystok Functional Area

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

W 2016 r. na terenie BOF zarejestrowano 3,9 tys. nowych podmiotów gospodarki narodowej, natomiast działalność zlikwidowało 3,3 tys. podmiotów. Najwięcej podmiotów nowych i zlikwidowanych zanotowano w mieście Białystok – odpowiednio 3,0 tys. i 2,4 tys.

Tablice
Tables

Tablica I. Białostocki Obszar Funkcjonalny na tle pozostałych miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków
Table I. Białystok Functional Area against the background of other urban functional areas of voivodship

Wyszczególnienie	Aglo- meracja Opolska <i>The Opole Agglo- meration</i>	Białostocki Obszar Funkcj- onalny Białystok Function- al Area	Bydgosko- -Toruński Obszar Funkcj- onalny <i>Bydgoszcz- -Toruń Function- al Area</i>	Kielecki Obszar Funkcj- onalny <i>Kielce Function- al Area</i>	Krakowski Obszar Funkcj- onalny <i>Kraków Function- al Area</i>	Lubelski Obszar Funkcj- onalny <i>Lublin Function- al Area</i>	Łódzki Obszar Metropoli- talny <i>Łódź Metro- politan Area</i>	Miejski Obszar Funkcj- onalny Gorzowa Wielko- polskiego <i>Urban Function- al Area of Gorzów Wielko- polski</i>
Powierzchnia ^a ogólna w km ²	2370	1728	3744	1341	1276	1582	2499	770
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^{ab}	85,9	89,7	84,1	82,7	87,1	77,5	84,9	88,0
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^{ac} w % powierzchni ogólnej	43,6	30,3	29,4	86,5	18,4	15,7	19,6	53,5
Lesistość ^a w %	36,8	36,5	34,0	32,4	8,0	14,1	19,5	40,3
Ludność ^a	334874	416185	853569	339529	1050481	545007	1082716	157303
Ludność ^a na 1 km ²	141	241	228	253	824	344	433	204
Ludność w miastach w % ogółu ludności ^a	53,0	83,1	74,4	61,5	78,7	75,0	86,2	78,8
W % ogółu ludności ^a – ludność w wieku:								
przedprodukcyjnym	15,7	17,5	17,6	17,2	17,3	17,6	15,5	17,9
produkcyjnym	63,5	63,2	61,7	62,0	61,5	61,2	59,7	61,5
poprodukcyjnym	20,9	19,3	20,7	20,8	21,1	21,2	24,9	20,7
Małżeństwa na 1000 ludności	4,83	5,25	4,93	4,89	5,22	4,78	4,43	5,26
Urodzenia żywe na 1000 ludności	8,95	10,48	9,82	9,41	11,35	9,84	8,86	9,53
Zgony na 1000 ludności	8,99	8,60	9,40	9,49	9,09	9,37	13,02	9,28
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,04	1,89	0,41	-0,08	2,25	0,47	-4,16	0,25
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	0,00	2,53	1,01	0,68	4,61	1,49	0,61	2,74
Pracujący ^{ad} na 1000 ludności	279,7	246,2	280,3	269,5	370,6	278,5	287,0	272,9
Bezrobotni zarejestrowani na 100 osób w wieku produkcyjnym ^a	4,5	6,1	4,8	6,9	3,4	6,0	6,4	3,0
Sieć rozdzielcza ^a na 100 km ² w km:								
wodociągowa	96,1	98,1	139,3	148,8	314,7	178,9	194,7	107,3
kanalizacyjna ^e	87,7	64,8	70,4	115,9	248,2	82,6	80,8	78,3
gazowa	29,9	51,1	47,9	45,8	368,0	156,7	92,6	65,9

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – dane szacunkowe, ludność ogółem – na podstawie bilansów. ^c Dane nie dotyczą o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. ^e Łącznie z kolektorami.

^a As of 31 Dec. ^b Population connected to wastewater treatment plants – estimated data, total population – based on balances. ^c Data do not plying up to 9 persons as well as private farms in agriculture. ^e Including collectors.

wojewódzkich w 2016 r.
centres in 2016

Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna <i>Urban Functional Area of Olsztyn</i>	Miejski Obszar Funkcjonalny Poznań <i>Urban Functional Area of Poznań</i>	Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry <i>Urban Functional Area of Zielona Góra</i>	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot <i>Metropolitan Area Gdańsk-Gdynia-Sopot</i>	Rzeszowski Obszar Funkcjonalny <i>Rzeszów Functional Area</i>	Subregion Centralny Województwa Śląskiego <i>Central Sub-region of the Silesian Voivodship</i>	Szczeciński Obszar Metropolitalny <i>Szczecin Metropolitan Area</i>	Warszawski Obszar Funkcjonalny <i>Warsaw Functional Area</i>	Wrocławski Obszar Funkcjonalny <i>Wrocław Functional Area</i>	Specification
1450	3082	962	3072	1048	5577	2794	2932	2338	Total area ^a in km ²
85,4	87,6	83,5	87,4	93,1	86,6	93,3	90,5	87,3	Population connected to wastewater treatment plants in % of total population ^{ab}
53,8	18,0	25,3	37,6	19,1	14,3	7,5	49,5	6,6	Area of special nature value under legal protection ^{ac} in % of total area
42,7	23,4	50,4	27,0	18,1	33,0	30,7	22,2	16,1	Forest cover ^a in %
232855	1029021	186391	1285374	363680	2738614	686703	2753151	910887	Population ^a
160	334	193	418	347	491	246	938	389	Population ^a per 1 km ²
77,5	72,5	86,1	78,6	60,8	87,6	86,7	87,0	80,6	Population in urban areas in % of total population ^a
									In % of total population – population at age:
17,7	18,8	17,6	18,7	18,9	16,4	16,7	18,4	17,0	pre-working
62,8	61,4	61,6	60,9	62,4	61,9	61,7	59,7	61,6	working
19,5	19,8	20,8	20,4	18,7	21,8	21,7	21,9	21,4	post-working
4,03	5,51	4,68	5,39	4,95	5,05	4,86	4,85	4,85	Marriages per 1000 population
9,97	12,13	9,83	11,58	11,21	9,25	9,31	11,90	11,18	Live births per 1000 population
8,69	8,95	8,98	9,25	8,06	11,00	9,76	9,93	9,52	Deaths per 1000 population
1,28	3,18	0,86	2,33	3,15	-1,76	-0,45	1,97	1,66	Natural increase per 1000 population
3,65	3,94	2,87	4,04	5,11	-1,55	1,29	5,57	6,03	Internal and international net migration of population for permanent residence per 1000 population
315,2	379,5	284,9	274,4	323,3	281,6	251,6	409,8	380,1	Employed persons ^{ad} per 1000 population
4,7	2,0	3,8	3,3	7,1	4,3	3,7	3,6	2,7	Registered unemployed persons per 100 persons at working age ^a
									Distribution network ^a per 100 km ² in km:
81,4	162,4	80,1	191,9	213,6	190,5	80,8	281,0	163,9	water supply
58,6	121,3	67,5	140,1	267,4	142,7	73,3	228,4	94,8	sewage ^e
40,6	136,0	70,7	129,6	256,1	144,0	72,4	282,0	107,2	gas supply ^a

uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000. d Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodar-
include information concerning the areas of Nature 2000 network. d By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities em-

Tablica I. Białostocki Obszar Funkcjonalny na tle pozostałych miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków
Table I. Białystok Functional Area against the background of other urban functional areas of voivodship

Wyszczególnienie	Aglo- meracja Opolska <i>The Opole Agglo- meration</i>	Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	Bydgosko- -Toruński Obszar Funkcjonalny <i>Bydgoszcz- -Toruń Function- al Area</i>	Kielecki Obszar Funkcjonalny <i>Kielce Function- al Area</i>	Krakowski Obszar Funkcjonalny <i>Kraków Function- al Area</i>	Lubelski Obszar Funkcjonalny <i>Lublin Function- al Area</i>	Łódzki Obszar Metropolitalny <i>Łódź Metro- politan Area</i>	Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielko- polskiego <i>Urban Function- al Area of Gorzów Wielko- polski</i>
Mieszkania w zasobach mieszkaniowych na 1000 ludności ^a	362,6	412,0	385,2	366,1	436,1	402,0	467,9	393,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w zasobach mieszkaniowych ^a w m ²	82,7	68,4	66,6	69,2	66,3	69,0	60,4	70,8
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,6	6,3	4,2	4,1	10,7	6,2	3,3	4,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	110,5	92,4	93,4	95,4	70,4	84,5	100,3	77,1
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego ^f na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat	879	897	804	859	903	890	849	823
Liczba ludności na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej ^{ag}	1087	1054	1707	1159	1318	1198	1116	1356
Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną ^{ah}	2658	2522	2943	2632	2646	2309	2275	3025
Dzieci przebywające w żłobkach ⁱ i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	168	126	91	111	171	107	124	102
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w % ogółu ludności	3,9	5,7	5,3	7,3	3,4	5,1	5,2	4,8
Czytelnicy bibliotek publicznych (z filiami) ^k na 1000 ludności	197	127	113	160	245	203	147	147
Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności	1553	2007	2120	2149	3031	1986	1811	2872
Miejsca noclegowe ^l na 10 tys. ludności	94	88	121	150	313	118	92	66
Ścieżki rowerowe ^{am} na 10 tys. ludności	3,8	3,6	5,7	1,9	1,8	3,4	1,9	4,0
Dochody gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł	4453	4778	4739	4940	5548	4698	4915	4823
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł	4352	4606	4559	4913	5554	4673	4817	4580
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON ^{an} na 10 tys. ludności	1177	1104	1143	1200	1598	1142	1224	1373

a Stan w dniu 31 XII. *f* Stan na początku roku szkolnego. *g* Przychodnie łącznie z praktykami lekarskimi. *h* łącznie z punktami aptecznymi. *m* Bez szlaków rowerowych. *n* Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

a As of 31 Dec. *f* As of the beginning of the school year. *g* Out-patients departments including medical practices. *h* Including pharmaceutical outlets. *i* Incl n Excluding persons tending private farms in agriculture.

wojewódzkich w 2016 r. (dok.)
centres in 2016 (cont.)

Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna <i>Urban Functional Area of Olsztyn</i>	Miejski Obszar Funkcjonalny Poznań <i>Urban Functional Area of Poznań</i>	Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry <i>Urban Functional Area of Zielona Góra</i>	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot <i>Metropolitan Area Gdańsk-Gdynia-Sopot</i>	Rzeszowski Obszar Funkcjonalny <i>Rzeszów Functional Area</i>	Subregion Centralny Województwa Śląskiego <i>Central Sub-region of the Silesian Voivodship</i>	Szczeciński Obszar Metropolitalny <i>Szczecin Metropolitan Area</i>	Warszawski Obszar Funkcjonalny <i>Warsaw Functional Area</i>	Wrocławski Obszar Funkcjonalny <i>Wrocław Functional Area</i>	Specification
415,9	405,7	400,9	407,4	352,4	405,6	408,1	480,2	449,3	Dwellings in dwelling stocks per 1000 population ^a
66,4	76,2	72,9	69,1	78,4	65,1	68,1	67,4	75,8	Average usable floor area per dwelling in dwelling stocks ^a in m ²
5,4	7,6	7,3	7,8	10,5	2,3	5,8	10,0	12,9	Dwellings completed per 1000 population
81,7	92,3	79,6	78,7	81,1	109,4	76,2	72,5	70,3	Average usable floor area per dwelling completed in m ²
873	870	897	790	912	823	826	937	856	Children in pre-primary education establishments ^j per 1000 children aged 3–6
872	1088	1071	1924	1060	1426	1284	1576	1221	Population per 1 provider of out-patients health care ^{og}
2772	2046	2625	2717	2362	2901	2591	2673	2378	Population per 1 public pharmacy ^{ah}
119	144	187	75	155	89	135	130	203	Children staying in nurseries ⁱ and children's clubs per 1000 children up to the age of 3
5,4	3,9	4,3	4,2	5,5	4,7	4,1	3,1	2,2	Persons benefiting from social assistance at domicile in % of total population
189	159	170	193	179	171	150	212	185	Borrowers in public libraries (with branches) ^k per 1000 population
3428	2873	3328	2314	2939	1459	2126	2996	3164	Audience in fixed cinemas per 1000 population
367	134	72	455	133	62	293	132	149	Bed places ^l per 10 thous. population
3,4	3,8	4,0	3,9	4,2	1,7	4,3	2,8	3,2	Bicycle paths ^{am} per 10 thous. population
5520	5210	4818	5299	4697	4673	5217	7069	5728	Revenue of gminas and cities with powiat status per capita in zł
4951	5139	4629	5057	4480	4568	4658	6676	5574	Expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in zł
1268	1758	1386	1460	1111	1052	1530	2081	1643	Entities of the national economy in the REGON register ^{an} per 10 thous. population

i Łącznie z oddziałami żłobkowymi. *k* Łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej. *l* Stan w dniu 31 VII. *m* Excluding bicycle trails.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym
Table II. Major data on Białystok Functional Area

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Stan i ochrona środowiska, leśnictwo <i>Environmental protection, forestry</i>			
Powierzchnia ogólna (stan w dniu 1 I) w ha <i>Total area (as of 1 Jan) in ha</i>	172815	172815	172815
użytki rolne <i>agricultural land</i>	87569	87815	87238
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione <i>forest land as well as woody and bushy land</i>	65597	65255	65716
grunty zabudowane i zurbanizowane <i>built-up and urbanized land</i>	12941	13034	13156
grunty pod wodami powierzchniowymi <i>land under waters</i>	1160	1158	1164
użytki ekologiczne <i>ecological areas</i>	20	20	20
nieużytki <i>wasteland</i>	5348	5349	5347
tereny różne ^a <i>miscellaneous land^a</i>	180	184	174
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w dam ³ <i>Water consumption for needs of the national economy and population in dam³</i>	21241	21381	21182
przemysł <i>industry</i>	2297	2239	2038
rolnictwo i leśnictwo ^b <i>agriculture and forestry^b</i>	2539	2316	2548
eksploatacja sieci wodociągowej ^c <i>exploitation of water supply network^c</i>	16405	16826	16596
Ścieki przemysłowe i komunalne ^d w dam ³ <i>Industrial and municipal wastewater^d in dam³</i>	15879	15952	16234
w tym oczyszczane <i>of which treated</i>	15879	15952	16234
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem (stan w dniu 31 XII) <i>Population connected to wastewater treatment plants in % of total population^e (as of 31 Dec)</i>	89,9	90,2	89,7
Oczyszczalnie ścieków (stan w dniu 31 XII) <i>Wastewater treatment plants (as of 31 Dec)</i>	12	12	12

^a Grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrehabilitowane, wały obronne nieprzystosowane do ruchu kołowego. ^b Woda zużyta do nawadniania w rolnictwie i leśnictwie oraz napętniania i uzupełniania stawów rybnych. ^c Bez zużycia wody na cele przemysłowe z wodociągów stanowiących własność gmin, wojewódzkich zakładów usług wodnych i spółek wodnych. ^d Wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi. ^e Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – dane szacunkowe, ludność ogółem – na podstawie bilansów.

^a Land designated for reclamation, unused reclaimed land, embankments not designated for car traffic. ^b Water consumption for irrigation in agriculture and forestry as well as for filling and completing fish ponds. ^c Excluding consumption of water for industrial purposes from water supply networks owned by gminas, voivodship waterworks and water companies. ^d Requiring treatment discharged into waters or into the ground. ^e Population connected to wastewater treatment plants – estimated data, total population – based on balances.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Stan i ochrona środowiska, leśnictwo (dok.) <i>Environmental protection, forestry (cont.)</i>			
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza ^a w t: <i>Emission of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality^a in t:</i>			
pyłowych <i>particulates</i>	139	161	162
gazowych <i>gases</i>	949549	957719	907531
w tym dwutlenek węgla <i>of which carbon dioxide</i>	946407	954698	905148
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych: <i>Pollutants retained in pollutant reduction systems in % of pollutants produced:</i>			
pyłowe <i>particulates</i>	99,5	99,5	99,5
gazowe (bez dwutlenku węgla) <i>gases (excluding carbon dioxide)</i>	15,1	9,0	18,8
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^b (stan w dniu 31 XII) w ha <i>Area of special nature value under legal protection^b (as of 31 Dec) in ha</i>	51892	51891	52300
Pomniki przyrody (stan w dniu 31 XII) <i>Monuments of nature (as of 31 Dec)</i>	110	109	110
Odpady ^c wytworzone w ciągu roku w tys. t <i>Waste^c generated during the year in thous. t</i>	120,1	113,2	124,6
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) – w tys. zł – służące: <i>Outlays on fixed assets (current prices) – in thous. zł – in:</i>			
ochronie środowiska <i>environmental protection</i>	250062,6	227525,4	59817,8
gospodarce wodnej <i>water management</i>	14318,0	11246,2	17254,3
Powierzchnia gruntów leśnych (stan w dniu 31 XII) w ha <i>Forest land (as of 31 Dec) in ha</i>	64188	64314	64325
w tym lasy <i>of which forests</i>	62929	63057	63052
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w % <i>Forest cover (as of 31 Dec) in %</i>	36,4	36,5	36,5
Ludność <i>Population</i>			
Ludność (stan w dniu 31 XII) <i>Population (as of 31 Dec)</i>	413319	414463	416185
miasta <i>urban areas</i>	344500	344955	345724
wieś <i>rural areas</i>	68819	69508	70461
w tym kobiety <i>of which females</i>	216684	217405	218166

^a Emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy. ^b Dane nie uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000. ^c Z wyłączeniem odpadów komunalnych.

a Emitting particulates, gases or particulates and gases at the same time. b Data do not include information concerning the areas of Nature 2000 network. c Excluding municipal waste.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2014	2015	2016
Ludność (dok.) <i>Population (cont.)</i>			
Ludność na 1 km ² (stan w dniu 31 XII) <i>Population per 1 km² (as of 31 Dec)</i>	239	240	241
Kobiety na 100 mężczyzn (stan w dniu 31 XII) <i>Females per 100 males (as of 31 Dec)</i>	110	110	110
Ludność w wieku (stan w dniu 31 XII): <i>Population at age (as of 31 Dec):</i>			
przedprodukcyjnym <i>pre-working</i>	71839	72031	72771
produkcyjnym <i>working</i>	266205	264563	263109
poprodukcyjnym <i>post-working</i>	75275	77869	80305
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII) <i>Non-working age population per 100 persons of working age (as of 31 Dec)</i>	55,3	56,7	58,2
Małżeństwa: <i>Marriages:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	2039	2092	2180
na 1000 ludności <i>per 1000 population</i>	4,94	5,05	5,25
Urodzenia żywe: <i>Live births:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	4053	4102	4354
na 1000 ludności <i>per 1000 population</i>	9,81	9,91	10,48
Zgony: <i>Deaths:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	3515	3603	3571
na 1000 ludności <i>per 1000 population</i>	8,51	8,71	8,60
Przyrost naturalny: <i>Natural increase:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	538	499	783
na 1000 ludności <i>per 1000 population</i>	1,30	1,21	1,89
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały: <i>Internal and international net migration for permanent residence:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	692	592 ^a	1052
na 1000 ludności <i>per 1000 population</i>	1,67	1,43 ^a	2,53

^a Do obliczenia salda wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r.
^a For calculating net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Rynek pracy <i>Labour market</i>			
Pracujący ^a (stan w dniu 31 XII) <i>Employed persons^a (as of 31 Dec)</i>	98030	98607	102479
w tym kobiety <i>of which women</i>	52827	53238	54971
Bezrobotni zarejestrowani (stan w dniu 31 XII) <i>Registered unemployed persons (as of 31 Dec)</i>	20991	18794	16167
w tym kobiety <i>of which women</i>	9399	8301	7224
Bezrobotni zarejestrowani na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII) <i>Registered unemployed persons per 100 persons at working age (as of 31 Dec)</i>	7,9	7,1	6,1
Infrastruktura komunalna, mieszkania <i>Municipal infrastructure, dwellings</i>			
Sieć rozdzielcza (stan w dniu 31 XII) w km: <i>Distribution network (as of 31 Dec) in km:</i>			
wodociągowa <i>water supply</i>	1642,4	1678,0	1696,1
kanalizacyjna ^b <i>sewage^b</i>	1062,0	1103,9	1120,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych^c (stan w dniu 31 XII) w szt.: <i>Connections leading to residential buildings^c (as of 31 Dec) in pcs :</i>			
wodociągowe <i>water supply system</i>	45362	46201	47077
kanalizacyjne <i>sewage system</i>	33187	34594	35669
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych: <i>Consumption of water from water supply system in households:</i>			
w dam ³ <i>in dam³</i>	12664,4	13121,5	12844,4
na 1 mieszkańca w m ³ <i>per capita in m³</i>	30,7	31,7	30,9
Ścieki komunalne odprowadzone siecią kanalizacyjną w dam ³ <i>Municipal wastewater discharged by sewage system in dam³</i>	15581	15644	15999
Sieć gazowa (stan w dniu 31 XII) w km <i>Gas supply system (as of 31 Dec) in km</i>	914,9	961,8	1002,5
Przyłącza gazowe prowadzące do budynków ^d (stan w dniu 31 XII) w szt. <i>Gas connections leading to buildings^d (as of 31 Dec) in pcs</i>	20587	21381	22526
Zużycie gazu z sieci ^e w tys. m ³ <i>Consumption of gas from gas supply system^e in thous. m³</i>	39059,6	33716,4	41935,6

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. ^b łącznie z kolektorami. ^c łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania. ^d łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków niemieszkalnych. ^e W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

^a By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons as well as private farms in agriculture. ^b Including collectors. ^c With connections leading to collective residential buildings. ^d Including connections leading to non-residential buildings. ^e Consumption of gas in natural units on the basis of which settlements with clients occur.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcyjnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Infrastruktura komunalna, mieszkania (dok.) <i>Municipal infrastructure, dwellings (cont.)</i>			
Ludność – w % ogółu ludności ^a – korzystająca ^b z (stan w dniu 31 XII): <i>Population – in % of total population^a – using^b (as of 31 Dec):</i>			
wodociągu <i>water supply system</i>	95,2	95,3	95,3
kanalizacji <i>sewage system</i>	86,5	86,9	87,1
gazu <i>gas supply system</i>	71,4	71,0	71,0
Zebrane odpady komunalne zmieszane ^c w tys. t <i>Mixed municipal waste collected^c in thous. t</i>	91,5	100,8	96,2
w tym z gospodarstw domowych <i>of which from households</i>	72,9	83,0	78,5
Nieczystości ciekłe wywiezione ^d w dam ³ <i>Liquid waste removed^d in dam³</i>	92,7	97,8	102,8
w tym z gospodarstw domowych <i>of which from households</i>	29,7	39,6	44,2
Zbiorniki bezodpływowe (stan w dniu 31 XII) <i>Septic tanks (as of 31 Dec)</i>	11212	10638	11040
Indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków (stan w dniu 31 XII) <i>Independent wastewater treatment facilities (as of 31 Dec)</i>	653	707	794
Zasoby mieszkaniowe ^e (stan w dniu 31 XII): <i>Dwelling stocks^e (as of 31 Dec):</i>			
mieszkania <i>dwellings</i>	166007	168906	171451
powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ² <i>usable floor area of dwellings in thous. m²</i>	11244,6	11493,6	11727,7
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie <i>average number of persons per dwelling</i>	2,49	2,45	2,43
przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² : <i>average usable floor area in m²:</i>			
1 mieszkania <i>per dwelling</i>	67,7	68,0	68,4
na 1 osobę <i>per person</i>	27,2	27,7	28,2
Mieszkania oddane do użytkowania: <i>Dwellings completed:</i>			
mieszkania <i>dwellings</i>	2377	2964	2637
powierzchnia użytkowa: <i>usable floor area:</i>			
mieszkań w tys. m ² <i>of dwellings in thous. m²</i>	212,9	254,9	243,8
przeciętna 1 mieszkania w m ² <i>average per dwelling in m²</i>	89,6	86,0	92,4

a Na podstawie bilansów. b Dane szacunkowe. c Dane nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie; dane szacunkowe. d Ścieki gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych; dane szacunkowe. e Na podstawie bilansów zasobów mieszkaniowych.
 a Based on balances. b Estimated data. c Data do not include municipal waste collected separately; estimated data. d Sewage stored temporarily in septic tanks; estimated data. e Based on balances of dwelling stocks.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcyjnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Edukacja i wychowanie <i>Education</i>			
Wychowanie przedszkolne (stan na początku roku szkolnego): <i>Pre-primary education (as of the beginning of the school year):</i>			
placówki <i>establishments</i>	191	195	203
w tym przedszkola <i>of which nursery schools</i>	114	123	127
miejsca w przedszkolach w tys. <i>places in nursery schools in thous.</i>	12,1	12,4	13,5
dzieci ^a <i>children^a</i>	14096	13046	15168
w tym w przedszkolach <i>of which in nursery schools</i>	11502	11214	12798
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (stan na początku roku szkolnego) na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat^{ab} <i>Children in pre-primary education establishments (as of the beginning of the school year) per 1000 children aged 3–6^{ab}</i>	897	924	897
Szkoły (stan na początku roku szkolnego): <i>Schools (as of the beginning of the school year):</i>			
podstawowe dla dzieci i młodzieży <i>primary for children and youth</i>	91	96	96
gimnazja dla dzieci i młodzieży <i>lower secondary for children and youth</i>	60	60	62
ponadgimnazjalne dla młodzieży oraz policealne <i>upper secondary for youth and post-secondary</i>	96	91	95
Uczniowie w szkołach (stan na początku roku szkolnego): <i>Pupils and students in schools (as of the beginning of the school year):</i>			
podstawowych ^c dla dzieci i młodzieży <i>primary^c for children and youth</i>	23551	25776	24091
gimnazjach dla dzieci i młodzieży <i>lower secondary for children and youth</i>	10503	10585	10633
ponadgimnazjalnych dla młodzieży oraz policealnych <i>upper secondary for youth and post-secondary</i>	23099	21832	21481
Absolwenci szkół^d: <i>Graduates of schools^d:</i>			
podstawowych dla dzieci i młodzieży <i>primary for children and youth</i>	3456	3477	3481
gimnazjów dla dzieci i młodzieży <i>lower secondary for children and youth</i>	3637	3357	3415
ponadgimnazjalnych dla młodzieży oraz policealnych <i>upper secondary for youth and post-secondary</i>	7301	6319	6219

a Łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. *b* W 2014 r. do przeliczeń wskaźnika użyto liczbę dzieci w grupie 3–6 w liczbie ludności w wieku 3–5 lat i połowie rocznika 6-latków, a w 2015 r. – w wieku 3–5 lat. *c* Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego. *d* Odpowiednio z lat szkolnych : 2013/14, 2014/15, 2015/16.

a Including the children attending school for the entire school year in the units performing health care activities. *b* In 2014 the rate was calculated using the number of children aged 3–6 in the population aged 3–5 and in half of the 6-year old population, and in 2015 – aged 3–5. *c* Excluding children aged 6 attending pre-primary education establishments. *d* From 2013/14, 2014/15, 2015/16 school year respectively.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Edukacja i wychowanie (dok.) <i>Education (cont.)</i>			
Szkoły wyższe ^a (stan w dniu 30 XI) <i>Higher education institutions^a (as of 30 Nov)</i>	10	10	10
Studenci szkół wyższych ^{ab} (stan w dniu 30 XI) <i>Students of higher education institutions^{ab} (as of 30 Nov)</i>	32568	30340	29057
Absolwenci szkół wyższych ^{ab} <i>Graduates of higher education^{ab}</i>	10150	9190	8078
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna <i>Health care and social welfare</i>			
Przychodnie (stan w dniu 31 XII) <i>Out-patients departments (as of 31 Dec)</i>	352	351	361
Praktyki lekarskie ^c (stan w dniu 31 XII) <i>Medical practices^c (as of 31 Dec)</i>	40	39	34
Porady udzielone ^d w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w tys.: <i>Consultations provided^d in out-patients health care in thous.:</i>	4578,4	4473,3	4837,7
lekarskie <i>medical</i>	3998,1	3908,3	4184,9
stomatologiczne <i>dental</i>	580,4	565,0	652,8
Apteki ogólnodostępne i punkty apteczne (stan w dniu 31 XII) <i>Public pharmacies and pharmaceutical outlets (as of 31 Dec)</i>	155	152	165
Żłobki ^e (stan w dniu 31 XII) <i>Nurseries^e (as of 31 Dec)</i>	16	21	29
Kluby dziecięce (stan w dniu 31 XII) <i>Children's clubs (as of 31 Dec)</i>	13	16	11
Miejsca w żłobkach ^e i klubach dziecięcych (stan w dniu 31 XII) <i>Places in nurseries^e and children's clubs (as of 31 Dec)</i>	1347	1571	1760
Dzieci przebywające w żłobkach ^e i klubach dziecięcych <i>Children staying in nurseries^e and children's clubs</i>	2059	2343	2458
Pomoc społeczna stacjonarna ^f (stan w dniu 31 XII): <i>Stationary social welfare^f (as of 31 Dec):</i>			
domy i zakłady <i>homes and facilities</i>	16	16	17
miejsca <i>places</i>	1587	1593	1539
mieszkańcy <i>residents</i>	1483	1501	1446
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej <i>Households benefiting from social assistance at domicile</i>	13269	12522	11662
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej: <i>Persons benefiting from social assistance at domicile:</i>			
w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	28254	26099	23620
w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>	6,8	6,3	5,7

a Z wyłączeniem filii Uniwersytetu w Białymstoku w Wilnie. b łącznie z cudzoziemcami. c Dane obejmują praktyki, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia lub z przychodniami. d łącznie z poradami opłacanymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych. e łącznie z oddziałami żłobkowymi. f łącznie ze środowiskowymi domami samopomocy.
a Excluding the University of Białystok branch in Vilnius. b Including foreigners. c Data concern medical practices that have signed contract with National Health Fund or with out-patients departments. d Including consultations paid by patients (non-public funds); excluding consultation provided by doctors in admission rooms in general hospitals. e Including nursery wards. f Including community self-help homes.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Kultura. Turystyka. Sport Culture. Tourism. Sport			
Biblioteki publiczne (z filiami; stan w dniu 31 XII) Public libraries (with branches; as of 31 Dec)	39	39	39
Czytelnicy bibliotek publicznych (z filiami) ^a Borrowers in public libraries (with branches) ^a	51793	51729	52625
Wypożyczenia księgozbioru ^{ab} z bibliotek publicznych (z filiami): Public libraries (with branches) loans ^{ab} :			
w tysiącach wol. in thousand vol.	986,5	973,3	992,6
na 1 czytelnika w wol. per borrower in vol.	19,0	18,8	18,9
Muzea i oddziały muzealne (stan w dniu 31 XII) Museums with branches (as of 31 Dec)	9	12	12
Zwiedzający muzea i wystawy w tys. Museum and exhibition visitors in thous.	197,4	242,1	200,3
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice: Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres:			
instytucje (stan w dniu 31 XII) institutions (as of 31 Dec)	36	33	37
imprezy zorganizowane organized events	2063	2459	2800
uczestnicy imprez participants of events	497484	482368	473539
Kina stałe: Fixed cinemas:			
kina (stan w dniu 31 XII) cinemas (as of 31 Dec)	3	5	5
miejsca na widowni (stan w dniu 31 XII) seats (as of 31 Dec)	3367	4469	4439
widzowie w tys. audience in thous.	648,7	711,5	833,7
Baza noclegowa turystyki ^c : Tourist accommodation establishments ^c :			
obiekty ^d facilities ^d	39	46	47
miejsca noclegowe ^d bed places ^d	3180	3515	3641
korzystający z noclegów tourists accommodated	298427	304946	299442
Kluby sportowe ^e (stan w dniu 31 XII): Sports clubs ^e (as of 31 Dec):			
kluby clubs	146	.	155
sekcje sportowe sport sections	277	.	276
członkowie members	11527	.	12412
ćwiczący persons practising sports	10745	.	11906

a łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej. b W 2014 r. bez wypożyczeń międzybibliotecznych. c Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. d Stan w dniu 31 VII. e łącznie z uczniowskimi klubami sportowymi i wyznaniowymi klubami sportowymi.

a Including library service points presented according to the location of the main unit. b In 2014 excluding interlibrary lending. c Data concern establishments possessing 10 and more bed places. d As of 31 Jul. e Including Students Sports Clubs and Religious Sports Clubs.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (cd.)
 Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2014	2015	2016
Transport <i>Transport</i>			
Drogi gminne o twardej nawierzchni (stan w dniu 31 XII) w km <i>Communal roads on hard surface (as of 31 Dec) in km</i>	498,3	515,5	590,3
w tym o nawierzchni ulepszonej <i>of which improved</i>	439,0	452,7	465,8
Ścieżki rowerowe ^a (stan w dniu 31 XII) w km <i>Bicycle paths^a (as of 31 Dec) in km</i>	139,3	152,0	149,2
Wypadki drogowe ^b <i>Road accidents^b</i>	209	236	245
Ofiary wypadków drogowych ^b <i>Road accidents casualties^b</i>	278	283	342
w tym śmiertelne <i>of which fatalities</i>	21	16	18
Handel <i>Trade</i>			
Hipermarkety ^c (stan w dniu 31 XII) <i>Hypermarkets^c (as of 31 Dec)</i>	6	6	6
Supermarkety ^c (stan w dniu 31 XII) <i>Supermarkets^c (as of 31 Dec)</i>	82	86	87
Targowiska stałe (stan w dniu 31 XII) <i>Permanent marketplaces (as of 31 Dec)</i>	12	13	13
Targowiska sezonowe ^d <i>Seasonal marketplaces^d</i>	62	62	58
Finanse publiczne <i>Public finance</i>			
Dochody gmin i miasta na prawach powiatu w tys. zł <i>Revenue of gminas and city with powiat status in thous. zł</i>	2070647,9	1714292,8	1984338,9
w tym dochody własne <i>of which own revenue</i>	1269866,7	1004000,7	1049168,1
Wydatki gmin i miasta na prawach powiatu w tys. zł <i>Expenditure of gminas and city with powiat status in thous. zł</i>	1836875,4	1754336,1	1913004,4
w tym wydatki inwestycyjne ^e <i>of which investment expenditure^e</i>	368870,4	240718,2	200361,9
Dochody gmin i miasta na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł <i>Revenue of gminas and city with powiat status per capita in zł</i>	5012	4142	4778
Wydatki gmin i miasta na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł <i>Expenditure of gminas and city with powiat status per capita in zł</i>	4446	4239	4606

a Bez szlaków rowerowych. b Dane dotyczą wypadków zarejestrowanych przez Policję. c Według lokalizacji sklepu. d Liczba targowisk lub miejsc wyznaczonych na ulicach i placach uruchamianych okresowo. e łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych.

a Excluding bicycle trails. b Data concern accidents registered by the Police. c According to the location of shop. d Number of marketplaces or places located on streets and squares open periodically. e Including grants for financing investment tasks of local government budgetary establishments.

Tablica II. Ważniejsze dane o Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (dok.)

Table II. Major data on Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2014	2015	2016
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON <i>Entities of the national economy in the REGON register</i>			
Podmioty gospodarki narodowej ^a (stan w dniu 31 XII) <i>Entities of the national economy^a (as of 31 Dec)</i>	44337	45267	45943
w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą <i>of which natural persons conducting economic activity</i>	34050	34476	34559
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane ^a <i>Entities of the national economy newly registered^a</i>	4263	4116	3929
Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane ^a <i>Entities of the national economy removed^a</i>	3114	3188	3262

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

a Excluding persons tending private farms in agriculture.

1. Stan i ochrona środowiska, leśnictwo

1. Environmental protection, forestry

**Tablica 1. Powierzchnia geodezyjna i kierunki jej wykorzystania w 2016 r.
Stan w dniu 1 I**

*Table 1. Geodesic area and directions of its use in 2016
As of 1 Jan*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Powierzchnia ogólna <i>Total area</i>	Użytki rolne <i>Agricultural land</i>	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione <i>Forest land as well as woody and bushy land</i>	Grunty zabudowane i zurbanizowane <i>Built-up and urbanized land</i>		
				tereny <i>areas</i>		użytki kopalne <i>minerals</i>
				osiedlowe ^a <i>estate^a</i>	komunikacyjne <i>transport</i>	
w ha <i>in ha</i>						
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	2018702	1211528	646082	18096	56058	1676
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	172815	87238	65716	6338	6602	216
M. Białystok	10213	2900	1945	3714	1454	1
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>						
Choroszcz	16379	10103	2859	383	658	30
Czarna Białostocka	20636	4010	15844	232	360	9
Łapy	12765	8104	1816	374	570	13
Supraśl	18856	4505	13161	417	417	10
Wasilków	12712	5165	6331	434	551	12
Zabłudów	33974	21059	11493	156	925	80
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>						
Dobrzyniewo Duże	16113	9413	5958	122	468	5
Juchnowiec Kościelny	17177	13006	2955	382	624	34
Turośń Kościelna	13990	8973	3354	124	575	22

(cd.) (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Grunty pod wodami powierzchniowymi <i>Land under waters</i>		Użytki ekologiczne <i>Ecological areas</i>	Nieużytki <i>Wasteland</i>	Tereny różne ^b <i>Miscellaneous land^b</i>
	płynącymi <i>flowing</i>	stojącymi <i>standing</i>			
	w ha <i>in ha</i>				
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	25974	1938	1912	54016	1423
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	1047	117	20	5347	174
M. Białystok	40	43	–	59	57
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	361	27	–	1954	4
Czarna Białostocka	19	19	–	142	1
Łapy	222	–	–	1659	7

^a Mieszkańciewe, przemysłowe, inne zabudowane, zurbanizowane niezabudowane, rekreacyjno-wypoczynkowe. ^b Grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały obronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.

^a Residential, industrial, other built-up, urbanized non-built-up, recreational. ^b Land designated for reclamation, unused reclaimed land, embankments not designated for car traffic.

**Tablica 1. Powierzchnia geodezyjna i kierunki jej wykorzystania w 2016 r. (dok.)
Stan w dniu 1 I**

**Table 1. Geodesic area and directions of its use in 2016 (cont.)
As of 1 Jan**

Wyszczególnienie Specification	Grunty pod wodami powierzchniowymi Land under waters		Użytki ekologiczne Ecological areas	Nieuzyski Wasteland	Tereny różne ^b Miscellaneous land ^b
	ptynącymi flowing	stojącymi standing			
w ha in ha					
Gminy miejsko-wiejskie: (dok.) Urban-rural gminas: (cont.)					
Supraśl	100	19	–	195	32
Wasilków	66	3	20	76	54
Zabłudów	81	4	–	172	4
Gminy wiejskie: Rural gminas:					
Dobrzyniewo Duże	47	1	–	96	3
Juchnowiec Kościelny	56	1	–	109	10
Turośń Kościelna	55	–	–	885	2

^b Grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały obronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.
Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

^b Land designated for reclamation, unused reclaimed land, embankments, not designated for car traffic.

Source: data of Marshal Office of Podlaskie Voivodship.

Tablica 2. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 r.

Table 2. Water consumption for needs of the national economy and population in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Przemysł Industry	Rolnictwo i leśnictwo ^a Agriculture and forestry ^a	Eksploatacja sieci wodociągowej ^b Exploitation of water supply network ^b	Przemysł Industry	Rolnictwo i leśnictwo ^a Agriculture and forestry ^a	Eksploatacja sieci wodociągowej ^b Exploitation of water supply network ^b
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	87630	13193	26615	47822	15,1	30,4	54,6
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	21182	2038	2548	16596	9,6	12,0	78,3
M. Białystok	14561	1702	–	12859	11,7	–	88,3
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Choroszcz	590	78	17	495	13,2	2,9	83,9
Czarna Białostocka	311	6	–	305	1,9	–	98,1
Łapy	734	111	7	616	15,1	1,0	83,9
Supraśl	2550	–	2133	417	–	83,6	16,4
Wasilków	576	65	–	511	11,3	–	88,7
Zabłudów	289	–	18	271	–	6,2	93,8
Gminy wiejskie: Rural gminas:							
Dobrzyniewo Duże	406	–	127	279	–	31,3	68,7
Juchnowiec Kościelny	678	76	12	590	11,2	1,8	87,0
Turośń Kościelna	487	–	234	253	–	48,0	52,0

^a Woda zużyta do nawadniania w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych. ^b Bez zużycia wody na cele przemysłowe z wodociągów stanowiących własność gmin, wojewódzkich zakładów usług wodnych i spółek wodnych.

^a Water consumption for irrigation in agriculture and forestry as well as for filling and completing fish ponds. ^b Excluding consumption of water for industrial purposes from water supply networks owned by gminas, voivodship waterworks and water companies.

Tablica 3. Ścieki przemysłowe i komunalne^a oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2016 r.
Table 3. Industrial and municipal wastewater^a and population connected to wastewater treatment plants in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym oczyszczone Of which treated				Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^b Population connected to wastewater treatment plants in % of total population ^b
		razem total	mechanicznie mechanically	biologicznie biologically	z podwyższonym usuwaniem biogenów with increased biogene removal	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	40459	40453	624	7414	32415	67,6
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	16234	16234	235	940	15059	89,7
M. Białystok	13068	13068	235	–	12833	99,0
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	260	260	–	213	47	40,5
Czarna Białostocka	239	239	–	–	239	86,2
Łapy	560	560	–	560	–	91,5
Supraśl	773	773	–	–	773	86,1
Wasilków	480	480	–	–	480	71,0
Zabłudów	95	95	–	95	–	31,1
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	188	188	–	–	188	51,2
Juchnowiec Kościelny	517	517	–	72	445	63,0
Turośl Kościelna	54	54	–	–	54	26,2

^a Wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi. ^b Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – dane szacunkowe, ludność ogółem – na podstawie bilansów; stan w dniu 31 XII.

^a Requiring treatment discharged into waters or into the ground. ^b Population connected to wastewater treatment plants – estimated data, total population – based on balances; as of 31 Dec.

Tablica 4. Oczyszczalnie ścieków w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII
Table 4. Wastewater treatment plants in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Komunalne ^a Municipal ^a		Przemysłowe Industrial		
		biologiczne biological	z podwyższonym usuwaniam biogenów with increased biogene removal (disposal)	mechaniczne mechanical	biologiczne biological	z podwyższonym usuwaniam biogenów with increased biogene removal (disposal)
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	148	92	30	3	18	5
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	12	8	3	1	-	-
M. Białystok	2	-	1	1	-	-
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	1	1	-	-	-	-
Czarna Białostocka	1	-	1	-	-	-
Łapy	1	1	-	-	-	-
Zabłudów	3	3	-	-	-	-
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Juchnowiec Kościelny	3	3	-	-	-	-
Turośl Kościelna	1	-	1	-	-	-

^a Pracujące na sieci kanalizacyjnej.
^a On sewage system.

Tablica 5. Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza^a w 2016 r.
Table 5. Emission and reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality^a in 2016

Wyszczególnienie Specification	Emisja zanieczyszczeń w t Emission of pollutants in t							Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych Pollutants retained in pollutant reduction systems in % of pollutants produced	
	pyłowych particulates		gazowych gaseous						
	ogółem total	w tym ze spalania paliw of which from the combustion of fuels	ogółem total	w tym of which				pyłowe particulates	gazowe (bez dwutlenku węgla) gases (excluding carbon dioxide)
				dwutlenek siarki sulphur dioxide	tlenki azotu ^b nitrogen oxides ^b	tlenek węgla carbon monoxide	dwutlenek węgla carbon dioxide		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	815	549	2208086	2905	2364	2779	2199008	99,1	8,3
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	162	158	907531	1233	623	464	905148	99,5	18,8
M. Białystok	130	128	869633	1180	548	317	867555	99,6	20,9

^a Emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy. ^b W przeliczeniu na dwutlenek azotu.
^a Emitting particulates, gases or particulates and gases at the same time. ^b Expressed in nitrogen dioxide.

Tablica 5. Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza^a w 2016 r. (dok.)Table 5. Emission and reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality^a in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Emisja zanieczyszczeń w t Emission of pollutants in t							Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych Pollutants retained in pollutant reduction systems in % of pollutants produced	
	pyłowych particulates		gazowych gases					pyłowe particulates	gazowe (bez dwutlenku węgla) gases (excluding carbon dioxide)
	ogółem total	w tym ze spalania paliw of which from the combustion of fuels	ogółem total	w tym of which					
				dwutlenek siarki sulphur dioxide	tlenki azotu ^b nitrogen oxides ^b	tlenek węgla carbon monoxide	dwutlenek węgla carbon dioxide		
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:									
Czarna Białostocka	8	6	13667	-	13	15	13633	46,7	-
Łapy	24	24	24017	53	62	132	23770	77,1	-
Wasilków	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Gminy wiejskie: Rural gminas:									
Juchnowiec Kościelny	-	-	210	-	-	-	190	-	-

a Emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy. b W przeliczeniu na dwutlenek azotu.

a Emitting particulates, gases or particulates and gases at the same time. b Expressed in nitrogen dioxide.

Tablica 6. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona^a i pomniki przyrody w 2016 r. Stan w dniu 31 XIITable 6. Area of special nature value under legal protection^a and monuments of nature in 2016 As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona Area of special nature value under legal protection							Pomniki przyrody Monuments of nature
	ogółem total	parków narodowych national parks	rezerwatów przyrody nature reserves	parków krajobrazowych ^b landscape parks ^b	obszarów chronionego krajobrazu ^b protected landscape areas ^b	pozostałe ^c other ^c	w % powierzchni ogólnej in % of total area	
	w ha in ha							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	638841,5	92180,1	23674,6	81851,7	438810,1	2325,0	31,6	1998
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	52299,7	5650,0	2109,3	33429,8	11089,0	21,6	30,3	110
M. Białystok	103,9	-	103,9	-	-	-	1,0	17

a Dane nie uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000. b Bez powierzchni rezerwatów przyrody i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. c Użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

a Data do not include information concerning the areas of Nature 2000 network. b Excluding nature reserves and other forms of nature protection located within landscape parks and protected landscape areas. c Ecological arable lands, documentation sites and landscape-nature complexes.

**Tablica 6. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona^a i pomniki przyrody w 2016 r. (dok.)
Stan w dniu 31 XII**

**Table 6. Area of special nature value under legal protection^a and monuments of nature in 2016 (cont.)
As of 31 Dec**

Wyszczególnienie Specification	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona Area of special nature value under legal protection							Pomniki przyrody Monuments of nature
	ogółem total	parków narodowych national parks	rezerwatów przyrody nature reserves	parków krajobrazowych ^b landscape parks ^b	obszarów chronionego krajobrazu ^b protected landscape areas ^b	pozostałe ^c other ^c	w % powierzchni ogólnej In % of total area	
	w ha in ha							
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>								
Choroszcz	3429,0	1619,0	–	–	1810,0	–	20,9	8
Czarna Białostocka	15386,2	–	965,8	14420,5	–	–	74,6	35
Łapy	2451,0	2451,0	–	–	–	–	19,2	2
Supraśl	12586,0	–	878,3	11707,7	–	–	66,7	36
Wasilków	3922,3	–	1,7	3899,1	–	21,6	30,9	1
Zabłudów	4710,0	–	–	–	4710,0	–	13,9	5
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>								
Dobrzyniewo Duże	6431,2	–	159,7	3402,5	2869,0	–	39,9	1
Juchnowiec Kościelny	1700,0	–	–	–	1700,0	–	9,9	3
Turośl Kościelna	1580,0	1580,0	–	–	–	–	11,3	2

^a Dane nie uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000. ^b Bez powierzchni rezerwatów przyrody i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. ^c Użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

^a Data do not include information concerning the areas of Natura 2000 network. ^b Excluding nature reserves and other forms of nature protection located within landscape parks and protected landscape areas. ^c Ecological arable lands, documentation sites and landscape-nature complexes.

Tablica 7. Odpady^a wytworzone w 2016 r.

Table 7. Waste^a generated in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Poddane odzyskowi ^b Recovered ^b	Unieszkodliwione ^b Disposed ^b	Przekazane innym odbiorcom Transferred to other recipients	Magazynowane czasowo Temporarily stored
	w tys. t in thous. t				
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	662,0	267,1	6,1	350,3	38,5
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	124,6	11,3	–	83,5	29,8
M. Białystok	111,4	11,3	–	70,3	29,8
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Czarna Białostocka	8,2	–	–	8,2	–
Łapy	2,9	–	–	2,9	–
Supraśl	2,1	–	–	2,1	–

^a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. ^b We własnym zakresie przez wytwórcę.

^a Excluding municipal waste. ^b By waste producer on its own.

**Tablica 8. Powierzchnia gruntów leśnych i lesistość w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 8. Forest land and forest cover in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Grunty leśne Forest land						Lesistość w % Forest cover in %
	ogółem grand total	publiczne public				prywatne private	
		razem total	w tym własność of which owned by				
			Skarbu Państwa the State Treasury		gmin gminas		
			razem total	w tym w zarządzie Lasów Państwowych of which managed by the State Forests			
w ha in ha							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	631519	428075	426451	390185	1434	203444	30,8
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	64325	48043	47679	47283	346	16282	36,5
M. Białystok	1893	1692	1456	1454	236	201	18,1
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Choroszcz	2711	844	839	785	5	1867	16,5
Czarna Białostocka	15776	15334	15318	15315	16	442	74,1
Łapy	1716	39	37	27	2	1677	13,4
Supraśl	13078	11981	11942	11914	19	1097	67,5
Wasilków	6110	5271	5257	5230	14	839	47,1
Zabłudów	11129	7026	6999	6896	27	4103	32,4
Gminy wiejskie: Rural gminas:							
Dobrzyniewo Duże	5890	4284	4277	4255	7	1606	35,8
Juchnowiec Kościelny	2726	477	465	396	12	2249	15,8
Turośl Kościelna	3297	1096	1088	1010	8	2201	23,5

**Tablica 9. Powierzchnia lasów w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 9. Forest area in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	Lasy publiczne <i>Public forests</i>				Lasy prywatne <i>Private forests</i>
		razem total	w tym własność <i>of which owned by</i>			
			Skarbu Państwa <i>the State Treasury</i>		gmin <i>gminas</i>	
			razem total	w tym w zarządzie Lasów Państwowych <i>of which managed by the State Forests</i>		
w ha <i>in ha</i>						
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	621504	418075	416453	380580	1432	203429
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	63052	46774	46410	46015	344	16278
M. Białystok	1847	1650	1415	1413	235	1867
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>						
Choroszcz	2699	832	827	773	5	1867
Czarna Białostocka	15295	14853	14837	14835	16	442
Łapy	1716	39	37	27	2	1677
Supraśl	12719	11622	11584	11556	19	1097
Wasilków	5983	5144	5130	5103	14	839
Zabłudów	11021	6918	6891	6788	27	4103
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>						
Dobrzyniewo Duże	5766	4160	4153	4132	7	1606
Juchnowiec Kościelny	2722	473	461	393	12	2249
Turośń Kościelna	3284	1083	1075	997	8	2201

2. Ludność

2. Population

Tablica 10. Ludność w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 10. Population in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Mężczyźni Males	Kobiety Females	Z ogółem Of total		Ludność na 1 km ² Population per 1 km ²	Ludność w miastach w % ogółu ludności Population in urban areas in % of total population	Kobiety na 100 mężczyzn Females per 100 males
				miasta urban areas	wieś rural areas			
w liczbach bezwzględnych in absolute numbers								
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	1186625	578398	608227	719662	466963	59	60,6	105
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	416185	198019	218166	345724	70461	241	83,1	110
M. Białystok	296628	139198	157430	296628	–	2904	100,0	113
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	14823	7424	7399	5815	9008	91	39,2	100
Czarna Białostocka	11571	5615	5956	9478	2093	56	81,9	106
Łapy	22160	10797	11363	15757	6403	174	71,1	105
Supraśl	14822	7163	7659	4663	10159	79	31,5	107
Wasilków	15983	7778	8205	10904	5079	126	68,2	105
Zabłudów	9219	4634	4585	2479	6740	27	26,9	99
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	9019	4483	4536	–	9019	56	–	101
Juchnowiec Kościelny	15826	7860	7966	–	15826	92	–	101
Turośń Kościelna	6134	3067	3067	–	6134	44	–	100

Tablica 11. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 11. Working and non-working age population in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ludność Population						Ludność w wieku nie- produkcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym Non-working age popula- tion per 100 persons at working age
	ogółem total	przedproduk- cyjnym pre-working	w wieku at age			poprodukcyj- nym post-working	
			produkcyjnym working				
			razem total	mobilnym mobile	niemobilnym non-mobile		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	1186625	206087	744253	464239	280014	236285	59,4
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	416185	72771	263109	166860	96249	80305	58,2
M. Białystok	296628	50774	186885	119105	67780	58969	58,7

**Tablica 11. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2016 r. (dok.)
Stan w dniu 31 XII**

Table 11. Working and non-working age population in 2016 (cont.)
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ludność Population						Ludność w wieku nie- produkcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym Non-working age popula- tion per 100 persons at working age
	ogółem total	w wieku aged					
		przedprodukcyjnym pre-working	produkcyjnym working			poprodukcyjnym post-working	
razem total	mobilnym mobile		niemobilnym non-mobile				
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Choroszcz	14823	2724	9465	5940	3525	2634	56,6
Czarna Białostocka	11571	1970	7247	4558	2689	2354	59,7
Łapy	22160	3454	14000	8618	5382	4706	58,3
Supraśl	14822	2824	9546	5852	3694	2452	55,3
Wasilków	15983	3226	10273	6699	3574	2484	55,6
Zabłudów	9219	1653	5736	3572	2164	1830	60,7
Gminy wiejskie: Rural gminas:							
Dobrzyniewo Duże	9019	1774	5725	3623	2102	1520	57,5
Juchnowiec Kościelny	15826	3153	10376	6504	3872	2297	52,5
Turośń Kościelna	6134	1219	3856	2389	1467	1059	59,1

**Tablica 12. Ludność według biologicznych i edukacyjnych grup wieku w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 12. Population by biological and educational age groups in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Biologiczne grupy wieku Biological groups of age			Edukacyjne grupy wieku Educational groups of age				
	0-14 lat	15-64	65 lat i więcej and more	3-6 lat	7-12	13-15	16-18	19-24 lata
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	170389	820598	195638	44828	70433	33738	36813	91395
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	60809	290189	65187	16521	24432	10943	12516	27012
M. Białystok	42576	206250	47802	11809	16743	7399	8605	17793
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	2261	10451	2111	576	953	472	482	1146
Czarna Białostocka	1580	8087	1904	406	657	343	380	882
Łapy	2810	15544	3806	701	1172	556	696	1672
Supraśl	2312	10527	1983	576	1026	453	513	1105
Wasilków	2747	11203	2033	709	1157	475	511	1165
Zabłudów	1391	6277	1551	365	588	287	263	718
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	1495	6273	1251	416	619	284	289	691
Juchnowiec Kościelny	2661	11313	1852	714	1090	460	543	1308
Turośń Kościelna	976	4264	894	249	427	214	234	532

Tablica 13. Ruch naturalny ludności w 2016 r.

Table 13. Vital statistics in 2016

Wyszczególnienie Specification	Małżeństwa Marriages	Urodzenia żywe Live births	Zgony Deaths	Przyrost naturalny Natural increase	Małżeństwa Marriages	Urodzenia żywe Live births	Zgony Deaths	Przyrost naturalny Natural increase
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers				na 1000 ludności per 1000 population			
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	6279	11373	12271	-898	5,29	9,58	10,33	-0,76
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	2180	4354	3571	783	5,25	10,48	8,60	1,89
M. Białystok	1592	3181	2430	751	5,37	10,74	8,20	2,53
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	72	154	152	2	4,87	10,41	10,27	0,14
Czarna Białostocka	55	108	115	-7	4,75	9,32	9,92	-0,60
Łapy	117	176	248	-72	5,27	7,93	11,17	-3,24
Supraśl	69	135	101	34	4,71	9,21	6,89	2,32
Wasilków	67	190	122	68	4,25	12,05	7,74	4,31
Zabłudów	49	80	115	-35	5,33	8,70	12,50	-3,80
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	50	79	79	-	5,58	8,82	8,82	-
Juchnowiec Kościelny	70	179	156	23	4,45	11,37	9,91	1,46
Turośń Kościelna	39	72	53	19	6,42	11,85	8,72	3,13

Tablica 14. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2016 r.

Table 14. Internal and international migration of population for permanent residence in 2016

Wyszczególnienie Specification	Napływ ^a Inflow ^a				Odływ ^b Outflow ^b				Saldo migracji Net migration		Ogólne saldo migracji na 1000 ludności Total net migra- tion per 1000 popula- tion
	ogółem total	z miast from urban areas	ze wsi from rural areas	z zagra- nicy from abroad	ogółem total	do miast to urban areas	na wieś to rural areas	za granicę abroad	ogółem total	w tym zagrani- cznych of which interna- tional	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	11452	5995	4911	546	12739	7509	4962	268	-1287	278	-1,08
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	5156	3136	1745	275	4104	1979	1982	143	1052	132	2,53
M. Białystok	2728	1231	1282	215	2778	1048	1604	126	-50	89	-0,17
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:											
Choroszcz	336	280	52	4	179	120	54	5	157	-1	10,61
Czarna Białostocka	92	61	26	5	120	89	23	8	-28	-3	-2,42
Łapy	168	61	74	33	208	139	69	-	-40	33	-1,80
Supraśl	428	366	58	4	166	136	30	-	262	4	17,87
Wasilków	506	416	87	3	197	120	77	-	309	3	19,59
Zabłudów	170	145	23	2	107	70	33	4	63	-2	6,85

a Zameldowania. b Wymeldowania.

a Registrations. b Cancelled registrations.

Tablica 14. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2016 r. (dok.)

Table 14. Internal and international migration of population for permanent residence in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Napływ ^a Inflow ^a				Odptyw ^b Outflow ^b				Saldo migracji Net migration		Ogólne saldo migracji na 1000 ludności Total net migration per 1000 population
	ogółem total	z miast from urban areas	ze wsi from rural areas	z zagranicy from abroad	ogółem total	do miast to urban areas	na wieś to rural areas	za granicę abroad	ogółem total	w tym zagranicznych of which international	
Gminy wiejskie: Rural gminas:											
Dobrzyniewo Duże	221	168	50	3	90	65	25	-	131	3	14,62
Juchnowiec Kościelny	376	298	73	5	201	151	50	-	175	5	11,11
Turoń Kościelna	131	110	20	1	58	41	17	-	73	1	12,01

a Zameldowania. b Wymeldowania.

a Registrations. b Cancelled registrations.

Tablica 15. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województwa obecnego i poprzedniego miejsca zamieszkania w 2016 r.

Table 15. Internal migration of population for permanent residence by voivodship of present and previous place of residence in 2016

Wyszczególnienie Specification	Napływ ^a Inflow ^a			Odptyw ^a Outflow ^a		
	ogółem total	z tego samego województwa from the same voivodship	z innych województw from other voivodships	ogółem total	do tego samego województwa to the same voivodship	do innych województw to other voivodships
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	10906	8919	1987	12471	8919	3552
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	4881	4208	673	3961	3021	940
M. Białystok	2513	1992	521	2652	1929	723
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	332	315	17	174	153	21
Czarna Białostocka	87	74	13	112	83	29
Łapy	135	121	14	208	153	55
Supraśl	424	392	32	166	142	24
Wasilków	503	484	19	197	170	27
Zabłudów	168	158	10	103	95	8
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	218	196	22	90	78	12
Juchnowiec Kościelny	371	348	23	201	172	29
Turoń Kościelna	130	128	2	58	46	12

a Zameldowania. b Wymeldowania.

a Registrations. b Cancelled registrations.

Tablica 16. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci w 2016 r.

Table 16. Internal migration of population for permanent residence by sex in 2016

Wyszczególnienie Specification	Napływ ^a Inflow ^a			Odptyw ^a Outflow ^a			Saldo migracji Net migration		
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	10906	4892	6014	12471	5614	6857	-1565	-722	-843
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	4881	2237	2644	3961	1867	2094	920	370	550
M. Białystok	2513	1095	1418	2652	1278	1374	-139	-183	44
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:									
Choroszcz	332	164	168	174	75	99	158	89	69
Czarna Białostocka	87	47	40	112	45	67	-25	2	-27
Łapy	135	70	65	208	100	108	-73	-30	-43
Supraśl	424	195	229	166	79	87	258	116	142
Wasilków	503	249	254	197	90	107	306	159	147
Zabłudów	168	94	74	103	44	59	65	50	15
Gminy wiejskie: Rural gminas:									
Dobrzyniewo Duże	218	103	115	90	40	50	128	63	65
Juchnowiec Kościelny	371	163	208	201	89	112	170	74	96
Turośń Kościelna	130	57	73	58	27	31	72	30	42

a Zameldowania. b Wymeldowania.

a Registrations. b Cancelled registrations.

Tablica 17. Prognoza ludności gmin do 2030 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 17. Population projection for gminas until 2030

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	2020		2025		2030	
	ogółem total	w tym kobiety of which females	ogółem total	w tym kobiety of which females	ogółem total	w tym kobiety of which females
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	420308	220385	422965	221879	422925	221938
M. Białystok	297220	158000	296106	157629	293079	156206
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	15513	7743	16266	8128	16887	8455
Czarna Białostocka	11430	5851	11203	5702	10917	5552
Łapy	21713	11076	21064	10715	20291	10291
Supraśl	15622	8072	16548	8546	17380	8966
Wasilków	16961	8696	18047	9260	18983	9741
Zabłudów	9278	4585	9296	4569	9273	4534
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	9387	4704	9798	4910	10148	5097
Juchnowiec Kościelny	16772	8450	17888	9034	18900	9554
Turośń Kościelna	6412	3208	6749	3386	7067	3542

3. Rynek pracy

3. Labour market

Tablica 18. Pracujący^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII

Table 18. *Employed persons^a in 2016*
As of 31 Dec

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Ogółem <i>Total</i>		Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo <i>Agriculture, forestry and fishing</i>	Przemysł i budownictwo <i>Industry and construction</i>	Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja <i>Trade; repair of motor vehicles^Δ; transportation and storage; accommodation and catering^Δ; information and communication</i>	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości i pozostałe usługi <i>Financial and insurance activities; real estate activities and other services</i>
	ogółem <i>total</i>	w tym kobiety <i>of which women</i>				
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	220742	115210	3096	69246	53303	95097
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	102479	54971	445	26404	28556	47074
M. Białystok	84819	47403	138	18577	24212	41892
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>						
Choroszcz	4001	1699	15	1119	1303	1564
Czarna Białostocka	1249	519	82	719	104	344
Łapy	2557	1420	#	865	#	1077
Supraśl	2957	1144	77	1537	855	488
Wasilków	1524	740	#	#	429	448
Zabłudów	711	353	53	263	132	263
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>						
Dobrzyniewo Duże	642	258	11	181	219	231
Juchnowiec Kościelny	3712	1273	#	2429	#	599
Turośl Kościelna	307	162	#	#	#	168

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

^a By actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons as well as private farms in agriculture.

**Tablica 19. Bezrobotni zarejestrowani w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

*Table 19. Registered unemployed persons in 2016
As of 31 Dec*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Bezrobotni <i>Unemployed persons</i>		Bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym <i>Unemployed persons per 100 persons at working age</i>
	ogółem <i>total</i>	w tym kobiety <i>of which women</i>	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	48361	22057	6,5
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	16167	7224	6,1
M. Białystok	11321	5080	6,1
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>			
Choroszcz	452	205	4,8
Czarna Białostocka	450	241	6,2
Łapy	1340	559	9,6
Supraśl	572	242	6,0
Wasilków	598	302	5,8
Zabłudów	378	149	6,6
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>			
Dobrzyniewo Duże	284	125	5,0
Juchnowiec Kościelny	531	220	5,1
Turośń Kościelna	241	101	6,3

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

4. Infrastruktura komunalna i mieszkania

4. Municipal infrastructure and dwellings

Tablica 20. Wodociągi i kanalizacja w 2016 r.

Table 20. Water supply and sewage system in 2016

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Sieć rozdzielcza ^a w km <i>Distribution network^a in km</i>		Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych ^{ab} w szt. <i>Connections leading to residential buildings^{ab} in pcs</i>		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych <i>Consumption of water from water supply system in households</i>		Ścieki komunalne odprowadzone siecią kanalizacyjną w dam ³ <i>Municipal wastewater discharged by sewage system in dam³</i>
	wodociągowa <i>water supply</i>	kanalizacyjna ^c <i>sewage^c</i>	wodociągowe <i>water supply system</i>	kanalizacyjne <i>sewage system</i>	w dam ³ <i>in dam³</i>	na 1 mieszkańca w m ³ <i>per capita in m³</i>	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	13517,3	3507,4	196183	93025	39444,4	33,2	33141
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	1696,1	1120,3	47077	35669	12844,4	30,9	15999
M. Białystok	547,9	466,4	20823	19462	9773,5	33,0	12833
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>							
Choroszcz	167,0	52,7	3062	1248	414,8	28,0	260
Czarna Białostocka	97,5	53,5	1776	1211	263,7	22,8	239
Łapy	116,1	120,8	4315	3369	558,6	25,2	560
Supraśl	88,5	96,0	3778	3187	332,0	22,6	773
Wasilków	77,5	72,3	3123	2891	455,2	28,9	480
Zabłudów	162,2	19,6	1913	546	240,4	26,1	95
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>							
Dobryńiewo Duże	134,0	67,3	2616	1200	242,9	27,1	188
Juchnowiec Kościelny	186,3	118,5	3786	2060	358,8	22,8	517
Turośń Kościelna	119,1	53,2	1885	495	204,5	33,7	54

a Stan w dniu 31 XII. b łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania. c łącznie z kolektorami.

a As of 31 Dec. b With connections leading to collective residential buildings. c Including collectors.

Tablica 21. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2016 r.

Table 21. Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households in 2016

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Sieć gazowa ^a w km <i>Gas supply system^a in km</i>	Przyłącza prowadzące do budynków ^{ab} w szt. <i>Connections leading to buildings^{ab} in pcs</i>	Odbiorcy gazu z sieci ^{ac} <i>Consumers of gas from gas supply system^{ac}</i>	Zużycie gazu z sieci ^d <i>Consumption of gas from gas supply system^d</i>	
				w tys. m ³ <i>in thous. m³</i>	na 1 mieszkańca w m ³ <i>per capita in m³</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	1658,0	30785	118183	51131,7	43,1
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	1002,5	22526	104548	41935,6	101,0
M. Białystok	562,1	16345	95970	32014,3	108,0

a Stan w dniu 31 XII. b łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków niemieszkalnych. c łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych. d W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

a As of 31 Dec. b Including connections leading to non-residential buildings. c Including gas consumers using collective gas-meters. d Consumption of gas in natural units on the basis of which settlements with clients occur.

Tablica 21. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2016 r. (dok.)

Table 21. Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Sieć gazowa ^a w km Gas supply system ^a in km	Przyłącza prowadzące do budynków ^{ab} w szt. Connections leading to buildings ^{ab} in pcs	Odbiorcy gazu z sieci ^{ac} Consumers of gas from gas supply system ^{ac}	Zużycie gazu z sieci ^d Consumption of gas from gas supply system ^d	
				w tys. m ³ in thous. m ³	na 1 mieszkańca w m ³ per capita in m ³
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	20,1	317	257	367,5	24,8
Czarna Białostocka	0,5	3	133	75,6	6,5
Łapy	51,7	433	341	548,2	24,7
Supraśl	115,3	2335	2123	2997,0	204,4
Wasilków	46,9	929	2011	2511,7	159,3
Zabłudów	41,4	65	153	181,0	19,7
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>					
Dobrzyniewo Duże	36,2	591	596	696,6	77,7
Juchnowiec Kościelny	69,8	866	2462	1857,9	118,0
Turośń Kościelna	58,4	642	484	685,8	112,9

a Stan w dniu 31 XII. b łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków niemieszkalnych. c łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych. d W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

a As of 31 Dec. b Including connections leading to non-residential buildings. c Including gas consumers using collective gas-meters. d Consumption of gas in natural units on the basis of which settlements with clients occur.

Tablica 22. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 22. Population using water supply, sewage and gas supply systems in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ludność korzystająca ^a z <i>Population using^a</i>					
	wodociągu water supply system	kanalizacji sewage system	gazu gas supply system	wodociągu water supply system	kanalizacji sewage system	gazu gas supply system
	w tys. in thous.			w % ogółu ludności ^b in % of total population ^b		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	1074,8	760,4	336,0	90,6	64,1	28,3
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białostok Functional Area</i>	396,8	362,6	295,5	95,3	87,1	71,0
M. Białystok	289,0	285,3	270,8	97,4	96,2	91,3
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>						
Choroszcz	12,3	6,5	0,7	82,6	44,0	4,8
Czarna Białostocka	11,1	8,3	0,4	96,2	71,7	3,3
Łapy	21,9	18,3	1,0	99,0	82,6	4,4
Supraśl	12,9	12,2	5,9	86,7	82,6	39,5
Wasilków	15,2	13,7	6,5	95,2	85,5	40,6
Zabłudów	5,4	2,2	0,4	59,1	24,2	4,0
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>						
Dobrzyniewo Duże	8,9	4,3	1,8	98,2	48,1	20,1
Juchnowiec Kościelny	14,6	9,8	6,9	92,2	62,1	43,3
Turośń Kościelna	5,6	1,9	1,3	90,7	30,7	21,3

a Dane szacunkowe. b Na podstawie bilansów.

a Estimated data. b Based on balances.

Tablica 23. Odpady komunalne zmieszane i czynne składowiska kontrolowane w 2016 r.Table 23. *Municipal waste mixed and controlled landfill areas in operation in 2016*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Zebrane odpady komunalne zmieszane ^a <i>Mixed municipal waste collected^a</i>			Czynne składowiska kontrolowane (stan w dniu 31 XII) <i>Controlled landfill sites in operation (as of 31 Dec)</i>	
	ogółem <i>total</i>	w tym z gospodarstw domowych <i>of which from households</i>		liczba <i>number</i>	powierzchnia w ha <i>area in ha</i>
	w tys. t <i>in thous. t</i>	na 1 mieszkańca w kg <i>per capita in kg</i>			
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	235,1	189,9	159,9	14	73,3
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	96,2	78,5	189,0	2	26,1
M. Białystok	74,8	59,9	202,2	–	–
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	2,3	2,0	136,6	–	–
Czarna Białostocka	2,0	1,8	157,4	–	–
Łapy	4,8	4,1	186,8	–	–
Supraśl	2,3	1,8	119,7	–	–
Wasilków	4,0	3,5	222,9	1	6,2
Zabłudów	2,2	2,0	220,9	–	–
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>					
Dobrzyniewo Duże	0,6	0,5	59,8	–	–
Juchnowiec Kościelny	2,7	2,3	148,5	1	19,9
Turośń Kościelna	0,5	0,4	68,5	–	–

^a Dane nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie; dane szacunkowe.
^a Data do not include municipal waste collected separately; estimated data.

Tablica 24. Nieczystości ciekłe w 2016 r.Table 24. *Liquid waste in 2016*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Nieczystości ciekłe wywiezione ^a w dam ³ <i>Liquid waste removed^a in dam³</i>		Zbiorniki bezodpływowe (stan w dniu 31 XII) <i>Septic tanks in thous. (as of 31 Dec)</i>	Indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków (stan w dniu 31 XII) <i>Independent wastewater treatment facilities in thous. (as of 31 Dec)</i>
	ogółem <i>total</i>	w tym z gospodarstw domowych <i>of which from households</i>		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	373,3	192,5	74197	14247
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	102,9	44,2	11040	794
M. Białystok	44,2	10,2	2095	6
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>				
Choroszcz	22,1	14,5	2102	193
Czarna Białostocka	2,6	1,9	308	36
Łapy	6,5	1,4	250	2
Supraśl	4,8	4,5	649	71
Wasilków	3,9	2,5	1005	128
Zabłudów	4,2	0,8	1310	2

^a Ścieki gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych; dane szacunkowe.
^a Sewage stored temporarily in septic tanks; estimated data.

Tablica 24. Nieczystości ciekłe w 2016 r. (dok.)

Table 24. Liquid waste in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Nieczystości ciekłe wywiezione ^a w dam ³ Liquid waste removed ^a in dam ³		Zbiorniki bezodpływowe (stan w dniu 31 XII) Septic tanks in thous. (as of 31 Dec)	Indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków (stan w dniu 31 XII) Independent wastewater treatment facilities in thous. (as of 31 Dec)
	ogółem total	w tym z gospodarstw domowych of which from households		
Gminy wiejskie: Rural gminas:				
Dobrzyniewo Duże	4,1	3,0	1107	194
Juchnowiec Kościelny	10,3	5,5	1227	141
Turośń Kościelna	0,1	0,1	987	21

^a Ścieki gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych; dane szacunkowe.
a Sewage stored temporarily in septic tanks; estimated data.

Tablica 25. Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

Table 25. Generally accessible and estate area green belts in 2016 As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej Parks, lawns and estate green belts								Zieleń uliczna Street greenery
	powierzchnia ogółem total area			parki spacerowo-wypoczynkowe strolling-recreational parks		zieleńce lawns		tereny zieleni osiedlowej estate green belts	
	w ha in ha	w % powierzchni ogólnej in % of total area space	na 1 mieszkańca w m ² per capita in m ²	obiekty facilities	powierzchnia w ha area in ha	obiekty facilities	powierzchnia w ha area in ha	w ha in ha	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	1277,4	0,1	10,8	42	373,3	323	151,5	752,6	423,5
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	613,3	0,4	14,7	16	186,0	48	33,0	394,4	228,1
M. Białystok	502,5	4,9	16,9	11	118,0	21	17,7	366,9	223,2
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:									
Choroszcz	1,4	0,0	1,0	–	–	4	1,4	0,0	–
Czarna Białostocka	8,4	0,0	7,3	–	–	4	2,8	5,6	1,0
Łapy	65,2	0,5	29,4	1	52,2	1	0,3	12,7	1,9
Supraśl	10,3	0,1	6,9	1	2,0	10	8,3	–	1,0
Wasilków	16,2	0,1	10,2	2	9,8	7	1,5	4,9	1,0
Zabłudów	6,3	0,0	6,9	1	4,0	1	1,0	1,3	–
Gminy wiejskie: Rural gminas:									
Juchnowiec Kościelny	3,0	0,0	1,9	–	–	–	–	3,0	–

**Tablica 26. Zasoby mieszkaniowe^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 26. Dwelling stocks^a in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania Dwellings	Izby Rooms	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² Usable floor area of dwellings in m ²	Przeciętna Average				
				liczba izb w mieszka- niu number of rooms in a dwelling	liczba osób na number of persons		powierzchnia użytkowa w m ² usable floor area in m ²	
					1 mieszkanie per dwelling	1 izbę per room	1 mieszkania per dwelling	na 1 osobę per person
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	445219	1789692	34004930	4,02	2,67	0,66	76,4	28,7
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	171451	651936	11727685	3,80	2,43	0,64	68,4	28,2
M. Białystok	128089	461234	7815316	3,60	2,32	0,64	61,0	26,3
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	5220	24150	513103	4,63	2,84	0,61	98,3	34,6
Czarna Białostocka	4119	15699	276646	3,81	2,81	0,74	67,2	23,9
Łapy	7483	32170	584966	4,30	2,96	0,69	78,2	26,4
Supraśl	5359	26816	599540	5,00	2,77	0,55	111,9	40,4
Wasilków	5909	25595	527988	4,33	2,70	0,62	89,4	33,0
Zabłudów	4034	15917	324546	3,95	2,29	0,58	80,5	35,2
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	2971	14144	309758	4,76	3,04	0,64	104,3	34,3
Juchnowiec Kościelny	5993	25832	542136	4,31	2,64	0,61	90,5	34,3
Turośń Kościelna	2274	10379	233686	4,56	2,70	0,59	102,8	38,1

^a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
^a Based on balance of dwelling stocks.

**Tablica 27. Mieszkania w zasobach mieszkaniowych^a według wyposażenia w instalacje w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 27. Dwellings in dwelling stock^a by fitting with installations in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Z ogółem – wyposażone w Of total – fitted with				
		wodociąg water supply system	ustęp lavatory	łazienkę bathroom	gaz z sieci gas from gas supply system	centralne ogrzewanie central heating
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	445219	414534	394525	385442	139085	349822
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	171451	167884	164653	162436	125027	155547
M. Białystok	128089	127667	126469	125377	116708	122747

^a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
^a Based on balance of dwelling stocks.

Tablica 27. Mieszkania w zasobach mieszkaniowych^a według wyposażenia w instalacje w 2016 r. (dok.)
Stan w dniu 31 XII

Table 27. Dwellings in dwelling stock^a by fitting with installations in 2016 (cont.)
 As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Z ogółem – wyposażone w Of total – fitted with				
		wodociąg water supply system	ustęp lavatory	łazienkę bathroom	gaz z sieci gas from gas supply system	centralne ogrzewanie central heating
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	5220	4794	4610	4459	172	4154
Czarna Białostocka	4119	3915	3727	3667	3	3059
Łapy	7483	7206	7009	6816	178	6363
Supraśl	5359	5164	5018	4874	1912	4263
Wasilków	5909	5731	5594	5443	2390	4812
Zabłudów	4034	2965	2686	2582	68	1914
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	2971	2692	2486	2378	568	2097
Juchnowiec Kościelny	5993	5680	5256	5110	2595	4653
Turośl Kościelna	2274	2070	1798	1730	433	1485

^a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
^a Based on balance of dwelling stocks.

Tablica 28. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.

Table 28. Dwellings completed in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total				W tym w budynkach indywidualnych Of which private buildings			
	mieszkania dwellings	izby rooms	powierzchnia użytkowa w m ² usable floor area in m ²		mieszkania dwellings	izby rooms	powierzchnia użytkowa w m ² usable floor area in m ²	
			mieszkań of dwellings	przeciętna average per dwelling			mieszkań of dwellings	przeciętna average per dwelling
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	4699	20126	486219	103,5	2176	12597	339977	156,2
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	2637	10409	243779	92,4	918	5367	142856	155,6
M. Białystok	1795	5806	130692	72,8	238	1348	41622	174,9
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	134	730	17702	132,1	102	597	15371	150,7
Czarna Białostocka	15	95	2317	154,5	15	95	2317	154,5
Łapy	24	150	3609	150,4	24	150	3609	150,4
Supraśl	149	858	21321	143,1	134	780	19715	147,1
Wasilków	218	966	23165	106,3	110	633	16425	149,3
Zabłudów	61	341	7828	128,3	61	341	7828	128,3
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	79	473	12008	152,0	79	473	12008	152,0
Juchnowiec Kościelny	106	645	16568	156,3	99	605	15392	155,5
Turośl Kościelna	56	345	8569	153,0	56	345	8569	153,0

5. Edukacja i wychowanie

5. Education

Tablica 29. Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2016/17
Stan na początku roku szkolnego

Table 29. Pre-primary education in the 2016/17 school year
As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Placówki <i>Establishments</i>				Miejsca <i>Places</i>		Dzieci ^a <i>Children^a</i>			
	ogółem <i>total</i>	przed- szkola <i>nursery schools</i>	oddziały przed- szkolne przy szko- łach pod- stawo- wych <i>pre- -primary sections in primary schools</i>	zespoły wychowa- nia przed- szkolnego i punkty przed- szkolne <i>pre- -primary education groups and pre- -primary points</i>	w przed- szkolach <i>in nursery schools</i>	w zespo- łach wy- chowania przed- szkolnego i w punk- tach przed- szkolnych <i>in pre- -primary education groups and pre- -primary points</i>	ogółem <i>total</i>	w przed- szkolach <i>in nursery schools</i>	w oddzia- łach przed- szkolnych przy szko- łach pod- stawo- wych <i>in pre- -primary sections in primary schools</i>	w zespo- łach wy- chowania przed- szkolnego i w punk- tach przed- szkolnych <i>in pre- -primary education groups and pre- -primary points</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	667	257	305	105	27110	2662	36516	25978	8339	2199
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	203	127	60	16	13543	344	15168	12798	2099	271
M. Białystok	148	104	32	12	11186	218	11879	10537	1196	146
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>										
Choroszcz	4	1	3	–	291	–	326	268	58	–
Czarna Białostocka	2	1	1	–	200	–	264	241	23	–
Łapy	9	2	7	–	381	–	655	375	280	–
Supraśl	5	4	1	–	297	–	320	270	50	–
Wasilków	13	6	4	3	517	51	600	417	133	50
Zabłudów	5	1	4	–	75	–	158	75	83	–
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>										
Dobrzyniewo Duże	5	3	2	–	225	–	272	214	58	–
Juchnowiec Kościelny	7	3	3	1	226	75	478	262	141	75
Turośń Kościelna	5	2	3	–	145	–	216	139	77	–

^a łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

a Including the children attending school for the entire school year in the units performing healthcare activities.

Source: data of the Ministry of National Education.

Tablica 30. Szkoły podstawowe i gimnazja dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17
Stan na początku roku szkolnego

Table 30. Primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year
 As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie Specification	Szkoły Schools		Uczniowie Pupils and students of		Absolwenci ^a Graduates ^a of	
	podstawowe primary	gimnazja lower secondary	szkół podstawowych ^b primary schools ^b	gimnazjów lower secondary schools	szkół podstawowych primary schools	gimnazjów lower secondary schools
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	408	237	66247	32200	10250	11004
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	96	62	24091	10633	3481	3415
M. Białystok	60	46	18221	7926	2571	2514
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	3	1	579	284	88	100
Czarna Białostocka	2	2	511	286	96	99
Łapy	7	4	1106	524	164	204
Supraśl	3	2	622	194	74	54
Wasilków	5	2	909	406	122	132
Zabłudów	4	1	407	185	82	49
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	5	1	519	196	100	78
Juchnowiec Kościelny	3	2	879	475	122	132
Turośń Kościelna	4	1	338	157	62	53

^a Z roku szkolnego 2015/16. ^b Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

^a For the 2015/16 school year. ^b Excluding children aged 6 attending pre-primary education establishments.

Source: data of the Ministry of National Education.

Tablica 31. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży oraz szkoły policealne w roku szkolnym 2016/17
Stan na początku roku szkolnego

Table 31. Upper secondary schools for youth and post-secondary schools in the 2016/17 school year
 As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie Specification	Szkoły Schools				Uczniowie Students of				Absolwenci ^a Graduates ^a of			
	zasadnicze zawodowe ^b basic vocational ^b	licea ogólnokształcące general secondary	technika ^c technical secondary ^c	policealne post-secondary	szkół zasadniczych zawodowych ^b basic vocational schools ^b	liceów ogólnokształcących general secondary schools	techników ^c technical secondary schools ^c	szkół policealnych post-secondary schools	szkół zasadniczych zawodowych basic vocational schools	liceów ogólnokształcących general secondary schools	techników ^c technical secondary schools	szkół policealnych post-secondary schools
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	56	78	62	76	3906	16994	16409	9026	1448	6002	3880	3016
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	13	28	16	38	1288	8010	6183	6000	453	2586	1347	1833
M. Białystok	11	25	13	37	1224	7723	5731	5971	420	2458	1232	1833

^a Z roku szkolnego 2015/16. ^b, ^c Łącznie z: ^b – szkołami specjalnymi przysposabiającymi do pracy, ^c – ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe.

^a For the 2015/16 school year. ^b, ^c Including: ^b – special job-training schools, ^c – general art schools leading to professional certification.

**Tablica 31. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży oraz szkoły policealne w roku szkolnym 2016/17 (dok.)
Stan na początku roku szkolnego**

Table 31. Upper secondary schools for youth and post-secondary schools in the 2016/17 school year (cont.)
As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie Specification	Szkoły Schools				Uczniowie Students of				Absolwenci ^a Graduates ^a of			
	zasadnicze zawodowe ^b basic vocational ^b	licea ogólnokształcące general secondary	technika ^c technical secondary ^c	policealne post-secondary	szkół zasadniczych zawodowych ^b basic vocational schools ^b	liceów ogólnokształcących general secondary schools	techników technical secondary schools ^c	szkół policealnych post-secondary schools	szkół zasadniczych zawodowych basic vocational schools	liceów ogólnokształcących general secondary schools	techników technical secondary schools	szkół policealnych post-secondary schools
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:												
Choroszcz	–	1	–	–	–	7	–	–	–	7	–	–
Czarna Białostocka	–	–	1	–	–	–	64	–	–	–	13	–
Łapy	1	2	1	1	32	280	241	29	21	121	72	–
Supraśl	–	–	1	–	–	–	147	–	–	–	30	–
Wasilków	1	–	–	–	32	–	–	–	12	–	–	–

^a Z roku szkolnego 2015/16. ^b, ^c łącznie z: ^b – szkołami specjalnymi przysposabiającymi do pracy, ^c – ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

^a For the 2015/16 school year. ^b, ^c Including: ^b – special job-training schools, ^c – general art schools leading to professional certification.

Source: data of the Ministry of National Education.

Tablica 32. Uczący się języków obcych w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17

Stan na początku roku szkolnego

Table 32. Pupils and students studying foreign languages in primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year

As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie Specification	Szkoły podstawowe Primary schools			Gimnazja Lower secondary schools			
	nauczanie obowiązkowe języka obligatory education of						
	angielskiego English	niemieckiego German	rosyjskiego Russian	angielskiego English	niemieckiego German	francuskiego French	rosyjskiego Russian
W liczbach bezwzględnych In absolute numbers							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	64716	1429	1213	31658	14618	1392	9402
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	23137	842	251	10435	4501	622	2398
M. Białystok	17541	540	114	7736	2834	552	1745
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Choroszcz	579	–	–	283	86	–	195
Czarna Białostocka	511	–	–	286	215	70	–
Łapy	1078	–	–	517	512	–	–
Supraśl	622	–	–	194	141	–	53
Wasilków	909	275	77	406	199	–	104
Zabłudów	161	–	–	185	–	–	183

Tablica 32. Uczący się języków obcych w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/17 (dok.)

Stan na początku roku szkolnego

*Table 32. Pupils and students studying foreign languages in primary schools and lower secondary schools for children and youth in the 2016/17 school year (cont.)
As of the beginning of the school year*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Szkoły podstawowe <i>Primary schools</i>			Gimnazja <i>Lower secondary schools</i>			
	nauczanie obowiązkowe języka <i>obligatory education of</i>						
	angielskiego <i>English</i>	niemieckiego <i>German</i>	rosyjskiego <i>Russian</i>	angielskiego <i>English</i>	niemieckiego <i>German</i>	francuskiego <i>French</i>	rosyjskiego <i>Russian</i>
W liczbach bezwzględnych (dok.) <i>In absolute numbers (cont.)</i>							
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>							
Dobrzyniewo Duże	519	–	–	196	–	–	–
Juchnowiec Kościelny	879	–	–	475	357	–	118
Turośń Kościelna	338	27	60	157	157	–	–
W % ogółu uczniów w szkołach <i>In % of total pupils and students at schools</i>							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	97,7	2,2	1,8	98,3	45,4	4,3	29,2
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	96,0	3,5	1,0	98,1	42,3	5,8	22,6
M. Białystok	96,3	3,0	0,6	97,6	35,8	7,0	22,0
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>							
Choroszcz	100,0	–	–	99,6	30,3	–	68,7
Czarna Białostocka	100,0	–	–	100,0	75,2	24,5	–
Łapy	97,5	–	–	98,7	97,7	–	–
Supraśl	100,0	–	–	100,0	72,7	–	27,3
Wasilków	100,0	30,3	8,5	100,0	49,0	–	25,6
Zabłudów	39,6	–	–	100,0	–	–	98,9
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>							
Dobrzyniewo Duże	100,0	–	–	100,0	–	–	–
Juchnowiec Kościelny	100,0	–	–	100,0	75,2	–	24,8
Turośń Kościelna	100,0	8,0	17,8	100,0	100,0	–	–

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.
Source: data of the Ministry of National Education.

Tablica 33. Uczący się języków obcych w szkołach ponadgimnazjalnych^a dla młodzieży oraz policealnych^b w roku szkolnym 2016/17 Stan na początku roku szkolnego

Table 33. Pupils and students studying foreign languages in upper secondary schools^a for youth as well as post-secondary^b schools in 2016/17 school year As of the beginning of the school year

Wyszczególnienie Specification	Nauczanie obowiązkowe języka <i>Obligatory education of</i>				
	angielskiego <i>English</i>	niemieckiego <i>German</i>	francuskiego <i>French</i>	rosyjskiego <i>Russian</i>	innego <i>other</i>
W liczbach bezwzględnych <i>In absolute numbers</i>					
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	41968	17727	2321	9489	1693
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	18822	8422	1091	3541	1041
M. Białystok	18019	7835	971	3536	1041
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	7	3	–	4	–
Czarna Białostocka	64	64	–	–	–
Łapy	553	520	–	1	–
Supraśl	147	–	120	–	–
Wasilków	32	–	–	–	–
W % ogółu uczniów w szkołach <i>In % of total pupils and students at schools</i>					
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	91,2	38,5	5,0	20,6	3,7
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	88,0	39,4	5,1	16,5	4,9
M. Białystok	87,6	38,1	4,7	17,2	5,1
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	100,0	42,9	–	57,1	–
Czarna Białostocka	100,0	100,0	–	–	–
Łapy	95,0	89,3	–	0,2	–
Supraśl	100,0	–	81,6	–	–
Wasilków	100,0	–	–	–	–

a Zasadnicze szkoły zawodowe, licea ogólnokształcące, technika, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe. *b* Bez kolegiów pracowników służb społecznych.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji Narodowej.

a Basic vocational schools, general secondary schools, supplementary technical secondary schools, general art schools leading to professional certification. *b* Excluding colleges of social work.

Source: data of the Ministry of National Education.

Tablica 34. Szkoły wyższe^a w roku akademickim 2016/17
Stan w dniu 30 XI

Table 34. Higher education institutions^a in the 2016/17 academic year
 As of 30 Nov

Wyszczególnienie Specification	Szkoły Schools	Studenci ^b Students ^b					
		ogółem grand total	w tym kobiety of which females	z ogółem studiów of grand total study forms			
				stacjonarnych full-time programmes		niestacjonarnych part-time programmes	
				razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	16	34209	19889	24491	14779	9718	5110
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	10	29057	17087	21830	13272	7227	3815
M. Białystok	10	29057	17087	21830	13272	7227	3815

a Z wyłączeniem filii Uniwersytetu w Białymstoku w Wilnie. b Łącznie z cudzoziemcami.
 a Excluding the University of Białystok branch in Vilnius. b Including foreigners.

Tablica 35. Absolwenci szkół wyższych^a w roku akademickim 2015/16
 Table 35. Graduates of higher education^a in the 2015/16 academic year

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym kobiety Of which females	Z ogółem studiów Of grand total study forms			
			stacjonarnych full-time programmes		niestacjonarnych part-time programmes	
			razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	9426	6196	6295	4285	3131	1911
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	8078	5387	5538	3811	2540	1576
M. Białystok	8078	5387	5538	3811	2540	1576

a Z wyłączeniem filii Uniwersytetu w Białymstoku w Wilnie; łącznie z cudzoziemcami.
 a Excluding the University of Białystok branch in Vilnius; including foreigners.

6. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

6. Health care and social welfare

Tablica 36. Wybrane dane z zakresu ochrony zdrowia w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 36. Selected data concerning health care in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Przychodnie Out-patients departments	Praktyki lekarskie ^a Medical practices ^a	Porady udzielone ^b w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w tys. Consultations provided ^b in out-patients health care in thous.			Apteki ogólno- dostępne Public pharmacies	Punkty apteczne Pharmaceuti- cal outlets
			ogółem total	lekarskie medical	stomato- logiczne dental		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	765	199	10262,8	9033,9	1228,9	406	59
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	361	34	4837,7	4184,9	652,8	161	4
M. Białystok	309	22	4277,8	3703,0	574,8	130	–
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Choroszcz	4	–	33,9	28,2	5,7	3	1
Czarna Białostocka	4	2	51,6	46,0	5,6	3	–
Łapy	13	1	160,6	133,3	27,3	10	1
Supraśl	5	2	69,4	63,8	5,6	3	–
Wasilków	8	1	79,3	71,1	8,2	5	–
Zabłudów	4	2	42,7	35,2	7,5	2	–
Gminy wiejskie: Rural gminas:							
Dobrzyniewo Duże	5	–	36,3	31,9	4,4	2	1
Juchnowiec Kościelny	6	4	73,2	63,0	10,2	2	–
Turośń Kościelna	3	–	13,1	9,5	3,6	1	1

^a Dane obejmują praktyki, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia lub z przychodniami. ^b W ciągu roku; łącznie z poradami opłacanymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

^a Data concern medical practices that have signed contract with National Health Fund or with out-patients departments. ^b During the year; including consultations paid by patients (non-public funds); excluding consultations provided by doctors in admission rooms in general hospitals.
Source: data of the Ministry of Health as well as the Ministry of the Interior and Administration.

Tablica 37. Żłobki i kluby dziecięce w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII

Table 37. Nurseries and children's clubs in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Żłobki <i>Nurseries</i>	Oddziały żłobkowe <i>Nursery wards</i>	Kluby dziecięce <i>Children's clubs</i>	Miejsca w żłobkach ^a i klubach dziecięcych <i>Places in nurseries^a and children's clubs</i>	Dzieci przebywa- jące w żłobkach ^a i klubach dziecięcych w ciągu roku <i>Children staying in nurseries^a and children's clubs during the year</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	52	2	17	2831	3775
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	29	-	11	1760	2458
M. Białystok	23	-	8	1436	2138
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	1	-	-	15	1
Łapy	1	-	1	50	80
Wasilków	2	-	-	106	149
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>					
Juchnowiec Kościelny	2	-	2	153	90

^a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
^a Including nursery wards.

Tablica 38. Pomoc społeczna stacjonarna^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII

Table 38. Stationary social welfare^a in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Domy i zakłady <i>Homes and facilities</i>	Miejsca <i>Places</i>	Mieszkańcy <i>Residents</i>	
			ogółem <i>total</i>	w tym bezdomni <i>of which homeless</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	50	3303	3173	404
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	17	1539	1446	164
M. Białystok	10	780	753	164
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>				
Choroszcz	1	286	285	-
Czarna Białostocka	1	137	80	-
Łapy	1	125	125	-
Supraśl	2	80	72	-
Zabłudów	1	36	36	-
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>				
Juchnowiec Kościelny	1	95	95	-

^a łącznie ze środowiskowymi domami samopomocy.
^a Including community self-help homes.

Tablica 39. Środowiskowa pomoc społeczna w 2016 r.

Table 39. Social assistance at domicile in 2016

Wyszczególnienie Specification	Gospodarstwa domowe korzystające Households benefiting	Osoby korzystające Persons benefiting	Osoby korzystające z pomocy społecznej w % ogółu ludności Persons benefiting from social assistance at domicile in % of total population
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	38868	97765	8,2
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	11662	23620	5,7
M. Białystok	7806	14380	4,9
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:			
Choroszcz	364	1005	6,8
Czarna Białostocka	361	836	7,2
Łapy	1297	2857	12,9
Supraśl	346	714	4,9
Wasilków	426	927	5,9
Zabłudów	224	588	6,4
Gminy wiejskie: Rural gminas:			
Dobrzyniewo Duże	230	693	7,7
Juchnowiec Kościelny	371	930	5,9
Turośń Kościelna	237	690	11,4

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy as well as Statistics Poland.

Tablica 40. Świadczenia rodzinne w 2016 r.

Table 40. Family benefits in 2016

Wyszczególnienie Specification	Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci Families receiving family allowances for children	Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny Children for whom parents receive family allowance		Kwota wypłaconych Amount paid	
		ogółem total	w tym w wieku do lat 17 of which up to the age of 17	świadczeń rodziny of family benefits	w tym zasiłków rodziny (wraz z dodatkami) of which family allowance (with supplements)
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	41311	83287	75672	299860	163302
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	9404	18142	16813	80050	35424
M. Białystok	5723	10860	10170	53233	21339
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:					
Choroszcz	441	885	804	3732	1733
Czarna Białostocka	400	796	729	2812	1548
Łapy	760	1489	1372	5203	2803
Supraśl	325	647	586	2682	1266
Wasilków	486	891	823	3371	1707
Zabłudów	311	620	567	1921	1191
Gminy wiejskie: Rural gminas:					
Dobrzyniewo Duże	337	696	623	2193	1359
Juchnowiec Kościelny	405	819	749	3470	1608
Turośń Kościelna	216	439	390	1433	870

7. Kultura. Turystyka. Sport

7. Culture. Tourism. Sport

Tablica 41. Biblioteki publiczne (z filiami) w 2016 r.

Table 41. Public libraries (with branches) in 2016

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Biblioteki ^a <i>Libraries^a</i>	Księgozbiór ^a w tys. wol. <i>Collection in thous. vol.^a</i>	Czytelnicy ^b <i>Borrowers^b</i>	Wypożyczenia ^b <i>Loans^b</i>		Komputery użytkowane <i>Computers in use</i>	
				w tys. wol. <i>in thous. vol.</i>	na 1 czytelnika w wol. <i>per borrower in vol.</i>	ogółem <i>total</i>	dostępne dla użytkowników <i>available for library users</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	238	4792,2	142248	2876,0	20,2	1470	861
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	39	1503,7	52625	992,6	18,9	448	221
M. Białystok	17	1086,5	41206	770,3	18,7	307	125
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>							
Choroszcz	3	34,5	950	28491	30,0	26	19
Czarna Białostocka	2	46,9	1273	33371	26,2	7	3
Łapy	4	130,1	3352	64742	19,3	45	30
Supraśl	3	38,2	1234	17916	14,5	12	9
Wasilków	2	49,8	1624	29182	18,0	24	16
Zabłudów	3	46,2	922	16158	17,5	8	6
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>							
Dobrzyniewo Duże	1	10,8	281	5225	18,6	–	–
Juchnowiec Kościelny	2	37,4	1420	20053	14,1	17	11
Turośń Kościelna	2	23,3	363	7110	19,6	2	2

a Stan w dniu 31 XII. b łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej.

a As of 31 Dec. b Including library service points presented according to the location of the main unit.

Tablica 42. Muzea w 2016 r.

Table 42. Museums in 2016

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Muzea i oddziały muzealne ^a <i>Museums with branches^a</i>	Muzealia ^a w tys. <i>Museum exhibits^a in thous.</i>	Wystawy czasowe <i>Temporary exhibitions</i>		Zwiedzający w tys. <i>Visitors in thous.</i>	Obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich ^a <i>Buildings adapted for people in wheelchairs^a</i>	
			własne ^b <i>own^b</i>	obce ^c <i>hosted^c</i>		wejście do budynku <i>access to the building</i>	udogodnienia wewnątrz budynku <i>facilities inside the building</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	30	256,1	112	63	538,3	23	17
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	12	166,2	43	19	200,3	10	8
M. Białystok	9	166,2	41	17	123,1	7	5
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>							
Choroszcz	1	–	–	1	9,1	1	1
Supraśl	1	–	1	–	41,4	1	1
Wasilków	1	–	1	1	26,8	1	1

a Stan w dniu 31 XII. b W kraju. c Krajowe i z zagranicy.

a As of 31 Dec. b In Poland. c Domestic and foreign.

Tablica 43. Galerie sztuki, teatry i instytucje muzyczne w 2016 r.

Table 43. Art galleries, theatres and music institutions in 2016

Wyszczególnienie	Galerie sztuki Art galleries			Teatry i instytucje muzyczne Theatres and music institutions		
	jednostki ^a entities ^a	wystawy w kraju exhibitions in Poland	zwiedzający w tys. visitors in thous.	jednostki ^a entities ^a	przedstawienia i koncerty ^b performances and concerts ^b	widzowie i słuchacze ^b w tys. audience ^b in thous.
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	8	118	85,6	8	1342	203,3
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	3	53	53,1	6	1126	183,2
M. Białystok	3	53	53,1	5	1039	179,0
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Supraśl	-	-	-	1	87	4,2

a Stan w dniu 31 XII. b W stałej sali.

a As of 31 Dec. b In fixed halls.

Tablica 44. Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 44. Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Instytucje Institutions					
	ogółem total	centra kultury centres of culture	domy kultury cultural establishments	ośrodki kultury cultural centres	kluby clubs	świetlice community centres
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	184	6	20	80	18	60
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	37	3	8	7	12	7
M. Białystok	18	1	2	2	12	1
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	1	1	-	-	-	-
Czarna Białostocka	3	-	2	-	-	1
Łapy	5	-	4	-	-	1
Supraśl	1	1	-	-	-	-
Wasilków	1	-	-	1	-	-
Zabłudów	5	-	-	1	-	4
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	1	-	-	1	-	-
Juchnowiec Kościelny	1	-	-	1	-	-
Turośń Kościelna	1	-	-	1	-	-

Tablica 44. Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice w 2016 r. (dok.)
Stan w dniu 31 XII

Table 44. Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres in 2016 (cont.)
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Imprezy zorganizowane ^a Organized events ^a		Grupy (zespoły) artystyczne Artistic groups (ensembles)		Kola (kluby/sekcje) Groups (clubs/sections)		Kursy ^a Courses ^a	
	liczba number	uczestnicy participants	liczba number	członkowie members	liczba number	członkowie members	liczba number	absolwenci graduates
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	8909	1455157	702	10421	779	14482	154	2108
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	2800	473539	157	2219	255	4777	40	752
M. Białystok	1720	360284	67	988	148	3293	37	696
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	231	35445	9	117	18	359	2	14
Czarna Białostocka	98	6650	13	215	2	47	-	-
Łapy	144	23727	27	378	6	91	-	-
Supraśl	127	8622	3	38	13	174	-	-
Wasilków	36	13690	13	185	24	290	-	-
Zabłudów	221	11807	13	138	29	300	-	-
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	31	6070	3	37	1	7	1	42
Juchnowiec Kościelny	117	4145	7	95	11	183	-	-
Turośń Kościelna	75	3099	2	28	3	33	-	-

^a W ciągu roku.

^a During the year.

Tablica 45. Kina stałe w 2016 r.

Table 45. Fixed cinemas in 2016

Wyszczególnienie Specification	Kina ^a Cinemas ^a	Miejsca na widowni ^a Seats ^a	Seanse Screenings	Widzowie Audience		Obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich ^a Buildings adapted for people in wheelchairs ^a	
				w tys. in thous.	na 1 seans per screening	wejście do budynku access to the building	udogodnienia wewnątrz budynku facilities inside the building
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	12^b	6438	52997	1132,0	21	11	10
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	5	4439	44340	833,7	19	5	5
M. Białystok	4	4329	44282	831,7	19	4	4
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:							
Supraśl	1	110	58	2,0	34	1	1

^a Stan w dniu 31 XII. ^b W tym 3 minipleksy i 1 multipleks.

^a As of 31 Dec. ^b Of which 3 miniplexes and 1 multiplex.

Tablica 46. Baza noclegowa turystyki^a w 2016 r.
Table 46. Tourist accommodation establishments^a in 2016

Wyszczególnienie Specification	Obiekty ^b Facilities ^b	Miejsca noclegowe ^b Bed places ^b		Korzystający z noclegów Tourists accommodated		Udzielone noclegi Nights spent (overnight stays)		Stopień wykorzystania miejsc noclegowych Occupancy rate of bed places
		ogółem total	w tym całoroczne of which open all year	ogółem total	w tym turyści zagraniczni of which foreign tourists	ogółem total	w tym turystom zagranicznym of which foreign tourists	
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	263	14034	10341	664192	168807	1179637	218494	29,2
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	47	3641	3613	299442	103342	421942	128553	31,9
M. Białystok	26	2352	2352	241500	93080	322737	115935	37,8
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	6	299	299	#	#	#	#	#
Czarna Białostocka	2	51	51	#	#	#	#	#
Łapy	1	20	20	#	#	#	#	#
Supraśl	7	397	397	#	#	#	#	#
Wasilków	2	342	314	#	#	#	#	#
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	1	20	20	#	#	#	#	#
Juchnowiec Kościelny	2	160	160	#	#	#	#	#

^a Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. ^b Stan w dniu 31 VII.
^a Data concern establishments possessing 10 and more bed places. ^b As of 31 Jul.

Tablica 47. Kluby sportowe^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII

Table 47. Sports clubs^a in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Kluby Clubs	Sekcje sportowe Sport sections	Członkowie Members	Ćwiczący Persons practising sports				Trenerzy Coaches	Instruktorzy sportowi Sports instructors
				ogółem total	z ogółem of total				
					kobiety females	w wieku do 18 lat aged up to 18			
					razem total	w tym dziewczęta of which girls			
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	442	813	30353	29094	8453	19947	6726	740	682
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	155	276	12412	11906	3540	7794	2536	386	288
M. Białystok	110	201	10142	9695	2892	6132	2020	329	219

^a Łącznie z uczniowskimi klubami sportowymi i wyznaniowymi klubami sportowymi.
^a Including Students Sports Clubs and Religious Sports Clubs.

Tablica 47. Kluby sportowe^a w 2016 r. (dok.)**Stan w dniu 31 XII***Table 47. Sports clubs^a in 2016 (cont.)**As of 31 Dec*

Wyszczególnienie Specification	Kluby Clubs	Sekcje sportowe Sport sections	Członkowie Members	Ćwiczący Persons practising sports				Trenerzy Coaches	Instruktorzy sportowi Sports instructors
				ogółem total	z ogółem of total				
					kobiety females	w wieku do 18 lat aged up to 18			
		razem total	w tym dziewczęta of which girls						
Gminy miejsko-wiejskie:									
<i>Urban-rural gminas:</i>									
Choroszcz	2	2	28	77	2	51	2	3	1
Czarna Białostocka	4	8	351	337	88	301	80	7	7
Łapy	10	18	664	560	209	464	173	10	17
Supraśl	5	10	111	118	66	67	46	6	12
Wasilków	6	6	191	308	72	266	69	5	11
Zabłudów	5	13	275	242	49	173	45	7	7
Gminy wiejskie:									
<i>Rural gminas:</i>									
Dobrzyniewo Duże	5	7	197	178	74	124	52	4	7
Juchnowiec Kościelny	7	10	369	351	64	176	25	13	5
Turośl Kościelna	1	1	84	40	24	40	24	2	2

^a łącznie z uczniowskimi klubami sportowymi i wyznaniowymi klubami sportowymi.
a Including Students Sports Clubs and Religious Sports Clubs.

8. Transport

8. Transport

Tablica 48. Drogi publiczne gminne, ścieżki rowerowe i bus-pasy w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 48. Public communal roads, bicycle paths and bus lanes in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Drogi gminne Communal roads			Ścieżki rowerowe ^a Bicycle paths ^a	Bus-pasy Bus lanes
	o twardej nawierzchni on hard surface		gruntowe unsurfaced		
	ogółem total	w tym o nawierzchni ulepszonej of which improved			
			w km		
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	4150,1	3757,4	12332,5	465,1	12,8
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	590,3	465,8	495,0	149,2	12,8
M. Białystok	245,5	243,0	45,7	112,0	12,8
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:					
Choroszcz	47,3	30,3	22,3	15,1	–
Czarna Białostocka	17,8	15,8	42,3	–	–
Łapy	50,2	39,8	85,6	3,1	–
Supraśl	49,3	48,1	126,6	9,7	–
Wasilków	18,9	14,6	21,1	2,7	–
Zabłudów	12,9	9,9	76,0	0,9	–
Gminy wiejskie: Rural gminas:					
Dobrzyniewo Duże	72,7	11,0	–	–	–
Juchnowiec Kościelny	49,2	39,0	31,3	4,8	–
Turośń Kościelna	26,5	14,3	44,1	0,9	–

^a Bez szlaków rowerowych.

Źródło: dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

^a Excluding bicycle trails.

Source: data of the General Directorate of Domestic Roads and Motorways.

Tablica 49. Wypadki drogowe^a i ich ofiary w 2016 r.

Table 49. Road accidents^a and their casualties in 2016

Wyszczególnienie Specification	Wypadki Accidents	Ofiary wypadków Road accidents casualties	
		śmiertelne fatalities	ranni injured
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	686	120	834
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	245	18	324
M. Białystok	157	5	181

^a Zarejestrowane przez Policję.

^a Registered by the Police.

Tablica 49. Wypadki drogowe^a i ich ofiary w 2016 r. (dok.)Table 49. Road accidents^a and their casualties in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Wypadki Accidents	Ofiary wypadków Road accidents casualties	
		śmiertelne fatalities	ranni injured
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:			
Choroszcz	12	–	18
Czarna Białostocka	7	1	19
Łapy	9	1	16
Supraśl	13	–	35
Wasilków	8	1	9
Zabłudów	7	1	6
Gminy wiejskie: Rural gminas:			
Dobrzyniewo Duże	11	5	14
Juchnowiec Kościelny	12	–	15
Turośl Kościelna	9	4	11

^a Zarejestrowane przez Policję.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

a Registered by the Police.

Source: data of the National Police Headquarters.

**Tablica 50. Komunikacja miejska^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**Table 50. Urban transport^a in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Długość linii autobusowych w km Length of bus lines in km	Autobusy eksploatowane Buses operated	
		w szt. in units	liczba miejsc number of seats
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	1181	300	36756
Białostocki Obszar Funkcjonalny^b Białostok Functional Area ^b	526	216	28182
M. Białystok	515	204	26590
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:			
Choroszcz	7	6	685
Wasilków	4	6	907

^a Dane dotyczą przedsiębiorstw i zakładów komunikacji miejskiej, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. ^b Dane dotyczą komunikacji miejskiej obsługującej wyłącznie miasta.

a Data concern urban transport enterprises and companies, employing more than 9 persons. b Data refer to urban transport serving the cities only.

9. Handel

9. Trade

**Tablica 51. Sklepy według wybranych form organizacyjnych^a w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

*Table 51. Shops by organizational form^a in 2016
As of 31 Dec*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Hipermarkety <i>Hypermarkets</i>	Supermarkety <i>Supermarkets</i>	Domy towarowe <i>Department stores</i>	Domy handlowe <i>Trade stores</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	10	204	3	7
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	6	87	1	1
M. Białystok	6	70	1	1
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>				
Choroszcz	-	2	-	-
Czarna Białostocka	-	2	-	-
Łapy	-	6	-	-
Supraśl	-	2	-	-
Wasilków	-	1	-	-
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>				
Juchnowiec Kościelny	-	3	-	-
Turośń Kościelna	-	1	-	-

^a Według lokalizacji sklepu.

^a According to the location of shop.

**Tablica 52. Targowiska (stałe i sezonowe) w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

*Table 52. Marketplaces (permanent and seasonal) in 2016
As of 31 Dec*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Targowiska stałe <i>Permanent marketplaces</i>	Targowiska sezonowe ^a (w ciągu roku) <i>Seasonal marketplaces^a (during the year)</i>	Roczne wpływy z opłaty targowej w tys. zł <i>Annual receipts from marketplace fees in thous. zł</i>
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	81	112	3318,4
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	13	58	427,2
M. Białystok	5	57	301,1
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>			
Choroszcz	1	1	15,7
Czarna Białostocka	1	-	31,2
Łapy	4	-	52,6
Zabłudów	1	-	5,9
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>			
Dobrzyniewo Duże	1	-	20,7

^a Liczba targowisk lub miejsc wyznaczonych na ulicach i placach uruchamianych okresowo.

^a Number of marketplaces or places located on streets and squares open periodically.

10. Finanse publiczne

10. Public finance

Tablica 53. Dochody gmin i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.

Table 53. Revenue of gminas and cities with powiat status by type in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym Of which							
		dochody własne own revenue							
		razem total	w tym of which						
			udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa share in income from taxes comprising state budget revenue				podatek od nieruchomości tax on real estate	podatek rolny agricultural tax	podatek od środków transportowych tax on means of transport
			razem total	w podatku dochodowym od in		osób fizycznych personal income tax			
osób prawnych corporate income tax									
w tys. zł in thous. zł									
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	5121270,6	2268022,6	849135,9	33695,6	815440,2	556906,4	57184,1	30721,6	
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	1984338,8	1049168,1	433392,6	18450,0	414942,6	207434,7	4205,7	11425,5	
M. Białystok	1566060,7	849708,3	346618,0	16145,3	330472,7	151577,4	146,9	8495,6	
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:									
Choroszcz	48225,3	25384,8	13049,4	563,0	12486,5	7384,7	572,8	357,5	
Czarna Białostocka	36923,0	13427,1	4916,1	81,0	4835,1	4002,5	95,0	70,2	
Łapy	74919,1	27883,5	11554,8	189,5	11365,3	8193,8	524,9	527,9	
Supraśl	52032,3	30531,0	14663,6	134,5	14529,0	7479,6	162,2	887,1	
Wasilków	52966,8	28571,2	13691,1	210,6	13480,5	7787,8	137,0	232,1	
Zabłudów	33651,8	16424,6	4999,6	63,2	4936,4	5332,7	1084,1	46,4	
Gminy wiejskie: Rural gminas:									
Dobrzyniewo Duże	33102,2	12408,3	4763,7	29,3	4734,4	2715,9	451,2	182,3	
Juchnowiec Kościelny	62511,6	33221,5	14112,1	981,2	13130,9	9691,7	576,1	451,9	
Turośń Kościelna	23946,0	11607,7	5024,1	52,5	4971,6	3268,5	455,3	174,6	

Tablica 53. Dochody gmin i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r. (dok.)

Table 53. Revenue of gminas and cities with powiat status by type in 2016 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	W tym Of which							
	dochody własne (dok.) own revenue (cont.)			dotacje celowe targeted grants			subwencja ogólna z budżetu państwa general subvention from the state budget	
	w tym of which			razem total	w tym z budżetu państwa of which from the state budget		razem total	w tym część oświatowa of which educational part
	podatek od czynności cywilno- prawnych tax on civil law transaction	opłata skarbową stamp duty	dochody z majątku revenue from property		na zadania z zakresu administra- cji rządowej for govern- ment admi- nistration tasks	na zadania własne for own tasks		
	w tys. zł in thous. zł							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	44365,9	9492,9	178972,3	1347385,3	1077122,1	242660,1	1418806,9	1078662,6
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	23735,3	4477,6	110888,1	395796,4	312106,0	74612,7	483758,6	441995,3
M. Białystok	16562,3	4075,2	103252,7	274789,5	214584,7	52418,1	388834,5	370461,6
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	764,1	37,5	813,6	14974,1	12537,6	2336,0	6806,7	5768,2
Czarna Białostocka	326,1	30,2	1158,1	11054,5	9408,5	1578,2	12397,4	6188,6
Łapy	622,2	66,9	2363,9	25007,4	17751,8	6923,4	20953,4	14102,8
Supraśl	1026,9	63,6	421,0	12892,9	10347,6	2104,1	8598,2	7190,4
Wasilków	943,7	58,7	1131,0	15229,8	12935,7	2255,1	9050,3	9004,8
Zabłudów	541,3	38,4	497,7	9610,0	7851,1	1675,0	7575,7	5657,9
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	390,1	28,8	485,6	9564,4	8064,4	1430,0	10734,3	6892,0
Juchnowiec Kościelny	2143,4	51,3	362,32	16143,6	13183,6	2835,5	13071,1	12001,8
Turośl Kościelna	415,1	27,1	402,2	6530,3	5441,1	1057,2	5737,0	4727,1

Tablica 54. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu według rodzajów w 2016 r.

Table 54. Expenditure of gminas and cities with powiat status by type in 2016

Wyszczególnienie Specification	Wydatki bieżące Current expenditure						Wydatki majątkowe Property expenditure	
	Ogółem Grand total	razem total	w tym of which					
			dotacje grants	świadczenia na rzecz osób fizycznych benefits for natural persons	wydatki bieżące jednostek budżetowych current expenditure of budgetary units			
					razem total	w tym wynagrodzenia of which wages and salaries	razem total	w tym in- westycyjne ^a of which investment expendi- ture ^a
w tys. zł in thous. zł								
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	4935949,7	4403878,3	332221,9	1148833,8	2872862,0	1538680,9	532071,3	525130,9
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białostok Functional Area	1913004,4	1707262,0	161989,8	349516,6	1170682,4	610699,5	205742,4	200361,9
M. Białystok	1522131,9	1366707,3	143074,3	238201,9	963222,3	500646,4	155424,6	150044,1
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:								
Choroszcz	43806,4	37672,2	1100,9	13136,3	23201,7	12209,8	6134,2	6134,2
Czarna Białostocka	36646,0	30308,9	1093,5	10667,3	18307,5	10555,2	6337,1	6337,1
Łapy	71107,4	65106,5	4527,8	22841,0	36564,4	21720,8	6000,9	6000,9
Supraśl	47512,6	36609,2	2146,7	12174,0	22031,3	11392,2	10903,4	10903,4
Wasilków	51394,6	48173,2	4738,9	14281,9	28936,5	15342,4	3221,4	3221,4
Zabłudów	36060,1	29631,7	1247,1	8394,8	19693,7	9255,7	6428,4	6428,4
Gminy wiejskie: Rural gminas:								
Dobrzyniewo Duże	30082,8	27564,1	696,7	8714,3	17948,8	8347,8	2518,7	2518,7
Juchnowiec Kościelny	53105,1	45703,5	1455,9	14988,4	29122,8	15076,4	7401,6	7401,6
Turośl Kościelna	21157,4	19785,4	1908,0	6117,0	11653,2	6152,8	1372,1	1372,1

^a łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych.
^a Including grants for financing investment tasks of local government budgetary establishments.

Tablica 55. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu według działów w 2016 r.
 Table 55. Expenditure of gminas and cities with powiat status by division in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym Of which				
		rolnictwo i łowiectwo agriculture and hunting	transport i łączność transport and communication	gospodarka mieszkaniowa dwelling economy	administracja publiczna public administration	oświata i wychowanie education
		w tys. zł in thous. zł				
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	4935949,7	78043,5	450791,8	150851,4	384520,5	1683838,9
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	1913004,4	5369,3	202938,5	86367,3	116047,7	688235,4
M. Białystok	1522131,9	5,7	164320,2	79647,6	83700,0	560683,6
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:						
Choroszcz	43806,4	362,0	5302,1	1541,3	4062,2	12782,9
Czarna Białostocka	36646,0	130,3	1700,1	841,1	5477,0	11121,5
Łapy	71107,2	306,9	3917,8	753,4	4040,8	24835,4
Supraśl	47512,6	474,0	7599,2	1633,7	3563,1	14545,2
Wasilków	51394,6	191,4	3097,8	962,3	3902,7	19664,8
Zabłudów	36060,1	841,8	4927,5	139,7	2945,9	9332,0
Gminy wiejskie: Rural gminas:						
Dobrzyniewo Duże	30082,8	685,8	3508,9	275,5	2164,5	9901,0
Juchnowiec Kościelny	53105,1	1392,6	7419,4	176,7	3867,7	18082,1
Turośń Kościelna	21157,4	978,8	1145,3	396,0	2323,9	7286,8

(dok.) (cont.)

Wyszczególnienie Specification	W tym Of which				
	ochrona zdrowia health care	pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej social assistance and other tasks concerning social policy	gospodarka komu- nalna i ochrona środowiska municipal economy and environmental protection	kultura i ochrona dziedzictwa naro- dowego culture and protection of national heritage	kultura fizyczna physical education
	w tys. zł in thous. zł				
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	32775,7	1352207,2	285896,1	133809,4	121259,8
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	15152,3	454240,9	111118,0	43895,0	56935,9
M. Białystok	12847,2	331439,3	84787,3	33064,1	53624,0
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:					
Choroszcz	186,8	14307,8	1717,8	1213,5	200,8
Czarna Białostocka	619,5	11681,2	2270,0	974,2	528,3
Łapy	312,8	27419,6	3786,6	2057,9	878,7
Supraśl	361,4	12798,9	3543,5	1243,1	325,8
Wasilków	211,3	16617,2	3194,6	1280,8	273,4
Zabłudów	218,5	9092,8	5957,7	1170,1	223,0
Gminy wiejskie: Rural gminas:					
Dobrzyniewo Duże	73,6	9044,2	1659,6	785,3	172,5
Juchnowiec Kościelny	242,5	15243,4	3243,8	1526,0	570,3
Turośń Kościelna	78,7	6596,5	957,3	580,0	139,2

Tablica 56. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2016 r.
Table 56. Revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2016

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dochody <i>Revenue</i>		Wydatki <i>Expenditure</i>		
	ogółem <i>total</i>	w tym własne <i>of which own revenue</i>	ogółem <i>total</i>	w tym <i>of which</i>	
				bieżące <i>current expenditure</i>	inwestycyjne ^a <i>investment expenditure^a</i>
w zł <i>in zł</i>					
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE <i>PODLASKIE VOIVODSHIP</i>	4312,33	1909,77	4156,28	3708,26	442,18
Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	4777,94	2526,21	4606,18	4110,78	482,44
M. Białystok	5285,21	2867,63	5136,96	4612,42	506,38
Gminy miejsko-wiejskie: <i>Urban-rural gminas:</i>					
Choroszcz	3258,91	1715,42	2960,29	2545,76	414,53
Czarna Białostocka	3186,04	1158,61	3162,14	2615,32	546,82
Łapy	3375,19	1256,18	3203,47	2933,12	270,35
Supraśl	3548,30	2082,04	3240,09	2496,54	743,55
Wasilków	3358,49	1811,63	3258,80	3054,54	204,26
Zabłudów	3658,20	1785,48	3920,00	3221,19	698,81
Gminy wiejskie: <i>Rural gminas:</i>					
Dobrzyniewo Duże	3694,45	1384,86	3357,45	3076,35	281,10
Juchnowiec Kościelny	3969,50	2109,57	3372,18	2902,18	470,00
Turośń Kościelna	3940,43	1910,10	3481,56	3255,78	225,78

^a łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych.
a Including grants for financing investment tasks of local government budgetary establishments.

11. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

11. Entities of the national economy in the REGON register

Tablica 57. Podmioty gospodarki narodowej^a w 2016 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 57. Entities of the national economy^a in 2016

As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem ^b Grand total ^b	Sektor publiczny Public sector	Sektor prywatny Private sector	Z ogółem Of grand total							osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą natural persons conducting economic activity
				osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej legal persons and organizational entities without legal personality							
				razem total	w tym of which						
					spółki handlowe comercial companies		spółki cywilne civil law partnerships	spółdzielnie cooperatives	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne foundations, associations and social organizations		
razem total	w tym z udziałem kapitału zagranicznego of which with foreign capital participation										
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	99956	3049	96309	23900	7114	901	5114	498	4061	76056	
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	45943	706	44849	11384	4616	576	2499	134	1637	34559	
M. Białystok	34844	526	33976	9358	3932	508	2063	91	1308	25486	
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:											
Choroszcz	1348	16	1322	262	109	10	52	5	44	1086	
Czarna Białostocka	833	22	809	171	40	5	22	3	27	662	
Łapy	1676	38	1631	290	60	3	54	9	55	1386	
Supraśl	1713	27	1674	343	137	16	83	2	45	1370	
Wasilków	1684	16	1664	271	91	13	88	5	40	1413	
Zabłudów	682	16	663	157	56	2	24	5	29	525	
Gminy wiejskie: Rural gminas:											
Dobrzyniewo Duże	856	17	839	132	38	7	26	3	19	724	
Juchnowiec Kościelny	1743	18	1720	315	129	11	74	10	47	1428	
Turośń Kościelna	564	10	551	85	24	1	13	1	23	479	

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. ^b W podziale według sektorów własności – bez podmiotów, dla których informacja o formie własności nie występuje w rejestrze REGON.

^a Excluding persons tending private farms in agriculture. ^b In the division by ownership sectors excluding entities that in the REGON register do not have information concerning the form of ownership.

**Tablica 58. Podmioty gospodarki narodowej^a według wybranych sekcji w 2016 r.
Stan w dniu 31 XII**

Table 58. Entities of the national economy^a by selected sections in 2016
As of 31 Dec

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym Of which									
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo agriculture, forestry and fishing	przemysł industry		budownictwo con- struction	handel; naprawa pojazdów sa- mocho- dowych ^Δ trade; repair of motor vehicles ^Δ	trans- port i gospo- darka magazy- nowa trans- porta- tion and storage	zakwate- rowanie i gastro- nomia ^Δ accom- moda- tion and catering ^Δ	informa- cja i komu- nikacja infor- mation and commu- nication	obsługa rynku nieru- chomo- ści ^Δ real estate activities	działal- ność profesjo- nalna, naukowa i technic- zna profes- sional, scientific and technical activities
			razem total	w tym prze- twórstwo przemys- towe of which manu- facturing							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	99956	2902	8843	8099	12806	24929	7131	2409	2522	3186	8561
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	45943	393	3710	3387	5267	11639	3340	958	1657	1703	4989
M. Białystok	34844	199	2464	2251	3590	8772	2509	727	1368	1449	4068
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:											
Choroszcz	1348	19	146	128	201	354	96	19	36	32	142
Czarna Białostocka	833	21	150	145	105	210	49	17	17	34	46
Łapy	1676	20	147	136	285	439	137	34	58	52	98
Supraśl	1713	24	180	171	232	433	122	60	50	36	163
Wasilków	1684	37	196	164	216	470	104	24	45	34	159
Zabłudów	682	17	103	93	129	136	41	18	17	12	45
Gminy wiejskie: Rural gminas:											
Dobrzyniewo Duże	856	13	85	79	191	205	78	22	15	7	60
Juchnowiec Kościelny	1743	27	173	160	223	494	152	33	45	35	161
Turoń Kościelna	564	16	66	60	95	126	52	4	6	12	47

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Tablica 59. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane^a według wybranych sekcji w 2016 r.
Table 59. Entities of the national economy newly registered^a by selected sections in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym Of which									
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo agriculture, forestry and fishing	przemysł industry		budownictwo con- struction	handel; naprawa pojazdów sa- mocho- dowych ^Δ trade; repair of motor vehicles ^Δ	trans- port i gospo- darka magazy- nowa trans- porta- tion and storage	zakwate- rowanie i gastro- nomia ^Δ accom- moda- tion and catering ^Δ	infor- macja i komu- nikacja infor- mation and commu- nication	obsługa ryнку nieru- chomo- ści ^Δ real estate activities	działal- ność profesjo- nalna, naukowa i technic- zna profes- sional, scientific and technical activities
			razem total	w tym prze- twórstwo przemys- towe of which manufac- turing							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	8093	137	636	530	1611	1690	535	217	402	193	734
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	3929	33	274	230	562	872	234	102	263	115	457
M. Białystok	2963	21	176	149	374	661	170	84	207	101	373
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:											
Choroszcz	138	–	15	10	29	34	6	3	8	4	12
Czarna Białostocka	79	1	21	21	14	15	5	–	4	–	3
Łapy	131	1	12	12	27	20	9	3	13	–	10
Supraśl	133	1	9	8	18	30	6	2	11	2	15
Wasilków	145	2	12	7	22	38	10	2	8	1	18
Zabłudów	74	4	6	5	18	13	5	3	3	1	4
Gminy wiejskie: Rural gminas:											
Dobrzyniewo Duże	65	–	4	2	20	15	7	1	–	1	5
Juchnowiec Kościelny	162	2	15	13	30	37	15	3	7	4	13
Turośń Kościelna	39	1	4	3	10	9	1	1	2	1	4

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Tablica 60. Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane^a według wybranych sekcji w 2016 r.
Table 60. Entities of the national economy removed^a by selected sections in 2016

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	W tym Of which									
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo agriculture, forestry and fishing	przemysł industry		budownictwo con- struction	handel; naprawa pojazdów sa- mocho- dowych ^Δ trade; repair of motor vehicles ^Δ	trans- port i gospo- darka magazy- nowa transporta- tion and storage	zakwate- rowanie i gastro- nomia ^Δ accom- moda- tion and catering ^Δ	informa- cja i komu- nikacja infor- mation and commu- nication	obsługa rynku nieru- chomo- ści ^Δ real estate activities	działal- ność profesjo- nalna, naukowa i technic- zna profes- sional, scientific and technical activities
			razem total	w tym prze- twórstwo przemys- towe of which manu- facturing							
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE PODLASKIE VOIVODSHIP	7137	128	553	510	1383	2072	520	224	148	76	523
Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	3262	12	224	202	512	1037	266	83	90	49	289
M. Białystok	2416	6	144	130	362	753	205	60	71	41	229
Gminy miejsko-wiejskie: Urban-rural gminas:											
Choroszcz	105	–	10	10	11	38	4	6	4	3	9
Czarna Białostocka	70	3	10	9	15	24	4	3	1	–	1
Łapy	133	–	13	11	24	40	7	4	5	1	11
Supraśl	125	–	15	12	18	42	6	2	1	2	13
Wasilków	141	1	9	9	27	49	17	2	4	1	10
Zabłudów	53	1	5	5	16	13	5	–	1	–	1
Gminy wiejskie: Rural gminas:											
Dobrzyniewo Duże	70	1	6	5	15	21	10	2	1	1	4
Juchnowiec Kościelny	110	–	6	5	17	41	8	4	2	–	8
Turoń Kościelna	39	–	6	6	7	16	–	–	–	–	3

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Uwagi ogólne

Dane w publikacji prezentuje się w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz.1885) z późniejszymi zmianami.

Dane statystyczne prezentowane są w układzie PKD według sekcji.

W ramach PKD 2007 wyodrębniono „**Przemysł**” jako dodatkowe grupowanie, które obejmuje sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Dane obejmują podmioty gospodarki narodowej zaliczane do sektora publicznego i prywatnego. W **sektorze publicznym** wykazywane są podmioty stanowiące własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego lub samorządowych osób prawnych oraz mieszaną z przewagą kapitału sektora publicznego. Do **sektora prywatnego** zaliczane są podmioty stanowiące własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), zagraniczną (osób zagranicznych) oraz mieszaną z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego lub brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą, tj. produkcyjną i usługową, na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

Dane o **stanie i kierunkach wykorzystania powierzchni** województwa, Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, m. Białystok i gmin opracowano na podstawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. 2001 Nr 38, poz. 454) z późniejszymi zmianami, sporządzonej przez Departament Mienia i Geodezji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego. Dane te prezentowane są według powierzchni geodezyjnej.

Ścieki przemysłowe to ścieki odprowadzane z terenów, na których prowadzi się działalność przemysłową, handlową albo składową, niebędące ściekami bytowymi lub wodami opadowymi.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe (z zamieszkałych budynków i osiedli mieszkaniowych oraz z terenów usługowych) lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nieobjęte są badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysięgrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone (czyli oczyszczalnie niepracujące na sieci kanalizacyjnej).

Informacje o **emisji i redukcji zanieczyszczeń powietrza** z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzenie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40) z późniejszymi zmianami.

Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji zanieczyszczeń pyłowych** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji zanieczyszczeń gazowych** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, dwutlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych.

Dane o emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przetadunku substancji sypkich lub lotnych, z hał produkcyjnych itp.).

Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniącą funkcją korytarzy ekologicznych.

Stanowiska dokumentacyjne to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, jak np.: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do którego pozbycia się jest obowiązany.

Informacje o odpadach opracowano w oparciu o ustawę z dnia 14 XII 2012 r. o odpadach (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1987, z późniejszymi zmianami), która weszła w życie 23 I 2013 r. oraz katalog odpadów wprowadzony w życie 9 XII 2014 r. rozporządzeniem Ministra Środowiska (Dz. U. poz. 1923).

Informacje o ilości i rodzajach odpadów dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Do **powierzchni gruntów leśnych**, w rozumieniu ustawy o lasach, zalicza się grunty:

- o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona) lub przejściowo jej pozbawione (powierzchnia niezalesiona). Są to grunty przeznaczone do produkcji lub stanowiące rezerwy przyrody, wchodzące w skład parków narodowych lub wpisane do rejestrów zabytków. Są one definiowane określeniem „**powierzchnia lasów**”,
- związane z gospodarką leśną, zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, itp.

Lesistość (wskaźnik lesistości) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni województwa/obszaru funkcjonalnego/m. Białostok/gminy.

Dane o ludności, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano przyjmując jako bazę wyjściową wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

Prognoza ludności gmin do 2030 r. została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia Prognozy ludności Polski na lata 2014–2050 oraz Prognozy dla powiatów i miast na prawach powiatu na lata 2014–2050. Rozbieżności między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami obserwowane w ciągu kolejnych lat wymagały dokonania korekty danych wejściowych i aktualizacji założeń na poziomie kraju. W związku z powyższym, wyniki prognozy dla gmin po zagregowaniu nie są w pełni spójne z opublikowanymi wynikami prognoz ludności dla jednostek wyższego poziomu. Prognoza ludności gmin do 2030 r. jako punkt wyjścia przyjmuje stan ludności w dniu 31 XII 2016 r. w obowiązującym wówczas podziale administracyjnym. Ze względu na dużą zmienność współczynników demograficznych w czasie w poszczególnych gminach, skrócono horyzont prognozy. Ostatnim rokiem prognozy ludności gmin jest rok 2030.

Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Prezentowane dane nie obejmują pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz w organizacjach społecznych, politycznych, związkach zawodowych i innych, a także duchownych.

Do pracujących zalicza się:

- a) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór lub stosunek służbowy);
- b) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin),
 - właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- c) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- d) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- e) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- f) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Dane o **liczbie bezrobotnych zarejestrowanych**, zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 VI 2004 r. (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 645, z późniejszymi zmianami), obejmują osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

- ukończyły 18 lat,
- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, nie pobierają świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,
- nie są właścicielami lub posiadaczami (samoistnymi lub zależnymi) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- nie podjęły pozarolniczej działalności od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności lub nie podlegają – na podstawie odrębnych przepisów – obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- nie są tymczasowo aresztowane lub nie odbywają kary pozbawienia wolności,
- nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- nie pobierają, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego,
- nie pobierają, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka,
- nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

Informacje o **urzędzeniach i usługach komunalnych** opracowano metodą rodzaju działalności, tj. według kryterium przeznaczenia urządzeń, niezależnie od przeważającego rodzaju działalności podmiotu gospodarczego. Dane o urządzeniach dotyczą urządzeń czynnych.

Długość sieci wodociągowej i gazowej obejmuje przewody uliczne bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów. Informacje o sieci gazowej uwzględniają dane o sieci przesyłowej oraz sieci rozdzielczej. W **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych, uwzględniono kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej, natomiast nie uwzględniono kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np. hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) oraz **przyłącza gazowe** prowadzące do budynków (łącznie z budynkami niemieszkalnymi) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych ustala się na podstawie zaliczkowego systemu opłat.

Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Dane o **nieczystościach ciekłych** dotyczą nieczystości pochodzących z gospodarstw domowych (budynków mieszkalnych), budynków użyteczności publicznej oraz budynków jednostek prowadzących działalność gospodarczą – w przypadku gdy nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną.

Indywidualna przydomowa oczyszczalnia ścieków jest to zespół urządzeń służący do neutralizacji ścieków wytwarzanych w jednym lub kilku gospodarstwach domowych.

Zbiornik bezodpływowy to instalacja i urządzenie przeznaczone do gromadzenia nieczystości ciekłych w miejscu ich powstawania.

Tereny zieleni to tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekrea-

cyjne, zdrowotne lub ostonowe, a w szczególności: parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze (wszystkie), a także zieleń towarzysząca ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym.

Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotelu pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i innych) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i innych).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych dla jednej rodziny, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię, jeśli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o **liczbie izb w mieszkaniach** uwzględniają także izby użytkowane stale i wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Informacje o **mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o **efektach budownictwa indywidualnego** dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne (prowadzące działalność gospodarczą i nieprowadzące działalności gospodarczej), kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora lub na sprzedaż i wynajem.

System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 IX 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1943, z późniejszymi zmianami) oraz ustawą z dnia 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1842, z późniejszymi zmianami).

Prezentowane dane obejmują:

- a) placówki wychowania przedszkolnego, tj. oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, przedszkola (łącznie ze specjalnymi) oraz od roku szkolnego 2008/09 – zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie, (w latach szkolnych 2011/12–2015/16 dzieci 5-letnie) mają obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego;
- b) szkoły dla dzieci i młodzieży oraz dla dorosłych:
 - od roku szkolnego 1999/2000 – 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa; w latach szkolnych 2009/10–2013/14 oraz w roku szkolnym 2016/17 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogły rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej; w roku szkolnym 2014/15 obowiązkiem szkolnym zostały objęte dzieci 6-letnie urodzone w pierwszej połowie 2008 r., a w roku szkolnym 2015/16 – dzieci 6-letnie urodzone w 2009 r. oraz dzieci 7-letnie urodzone w drugiej połowie 2008 r.; w roku szkolnym 2016/17 obowiązkiem szkolnym objęto dzieci 7-letnie,
 - od roku szkolnego 2002/03 – szkoły ponadgimnazjalne, przy czym od roku szkolnego 2012/13 zapoczątkowany został proces likwidacji niektórych z nich;
- c) szkoły policealne;
- d) szkoły wyższe.

Szkoły dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) obejmują:

- a) szkoły podstawowe, w tym:
 - szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych),
 - szkoły filialne (bez szkół specjalnych),
 - szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych (bez szkół specjalnych), realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej;
- b) gimnazja, w tym szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych);
- c) 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy;
- d) 2–3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe;
- e) 3-letnie licea ogólnokształcące, w tym szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych);
- f) 4-letnie technika;
- g) ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe (bez szkół specjalnych), które prezentuje się z wyłączeniem szkół realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne;
- h) funkcjonujące w latach szkolnych:
 - 2002/03–2013/14 – 3-letnie licea profilowane,
 - 2004/05–2013/14 – 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

Dane o **ochronie zdrowia** – jeśli nie zaznaczono inaczej – podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, z wyłączeniem ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Ustawa z dnia 15 IV 2011 r. o działalności leczniczej (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1638), która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej – określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych.

Prezentowane w dziale dane dotyczą placówek wykonujących działalność leczniczą w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie łącznie z ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi).

Na mocy wymienionej ustawy, działalność lecznicza może być też wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) – lekarzy, lekarzy dentyków oraz pielęgniarek lub położnych (do 2011 r. regulowane odrębnymi ustawami).

Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentyków w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podano łącznie z badaniami profilaktycznymi i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich.

Dane o praktykach lekarskich obejmują te podmioty, które realizują świadczenia zdrowotne **wyłącznie w ramach środków publicznych**.

Działalność **aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych** unormowana jest ustawą z dnia 6 IX 2001 r. Prawo farmaceutyczne (jednolity tekst Dz. U. 2008 Nr 45, poz. 271, z późniejszymi zmianami).

Dane o **aptekach ogólnodostępnych** nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Punkty apteczne są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony. Powinny być one usytuowane na terenach wiejskich.

Zgodnie z ustawą z dnia 4 II 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 157), opieka może być organizowana w formie żłobka, klubu dziecięcego, sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Przed wejściem w życie wyżej wymienionej ustawy, żłobki działały na podstawie ustawy z dnia 30 VIII 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej.

Dane o domach i zakładach pomocy społecznej dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc świadczona na podstawie ustawy o pomocy społecznej przez lokalny (gminny, miejski, miejsko-wiejski) ośrodek pomocy społecznej w ramach zadań zleconych i własnych gminy, dla gospodarstw domowych i osób zamieszkałych na obszarze działania gminy. W miastach na prawach powiatu miejski ośrodek pomocy społecznej oprócz zadań gminy realizuje także zadania powiatu. W tych przypadkach ujmuje się dane tylko z zakresu zadań gminy. Środowiskowa pomoc społeczna jest zasadniczą (obok form stacjonarnych) częścią systemu pomocy społecznej jako instytucji polityki społecznej państwa.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej inaczej korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej to wszyscy członkowie gospodarstw domowych oraz osoby bezdomne, które w roku badania otrzymały przynajmniej raz jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 930, z późniejszymi zmianami).

Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy,
- świadczenie rodzicielskie.

Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

W muzeach jako **muzealia** wykazano rzeczy ruchome i nieruchomości wpisane do inwentarza muzealiów.

Informacje o **teatrach i instytucjach muzycznych** dotyczą profesjonalnych jednostek artystycznych i rozrywkowych prowadzących regularną działalność sceniczną.

Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo).

Termin **turystyka**, zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r., oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca.

Wszystkie kategorie podróżnych, które mieszczą się w zakresie pojęcia „turystyka” są określane mianem odwiedzających. W grupie tej wyróżnia się:

- turystów, tj. osoby, które spędziły co najmniej jedną noc poza miejscem stałego zamieszkania,
- odwiedzających jednodniowych, tj. osoby, które nie nocują w miejscu odwiedzanym.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych; obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty łącznie z pokojami gościnnymi i kwaterami agroturystycznymi.

W informacjach o **obiekтах i miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

Począwszy od 2002 r. informacje o **organizacjach kultury fizycznej i klubach sportowych** opracowywane są na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata.

Drogi gminne to drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg (poza krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi) służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Dane dotyczące **ścieżek rowerowych** obejmują ścieżki rowerowe służące głównie do celów komunikacyjnych, a nie turystycznych, tzw. szlaki rowerowe (np. położone w lesie), czyli uwzględniają: samodzielne drogi dla rowerów (położone w pasie drogi); drogi wydzielone z jezdni; drogi wydzielone z chodnika; drogi zawarte w ciągach pieszo-rowerowych. Uwzględniają one łączną długość ścieżek rowerowych będących w obszarze właściwości gminy, starostwa i urzędu marszałkowskiego.

Dane o **wypadkach drogowych** obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku** drogowego uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku** drogowego uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

Targowiska są to wydodrębnione tereny i budowle (place, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobnodetalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazary).

Za **targowiska sezonowe** uznano te place i ulice, gdzie uruchamiane są na okres do 6 miesięcy punkty handlowe, w związku ze wzmożonym ruchem nabywców (np. nadmorski ruch urlopowy) i działalność ta jest ponawiana w kolejnych sezonach.

Ogólne zasady finansów publicznych, gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego, sprawozdawczości budżetowej oraz klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych regulują m.in. następujące akty prawne:

- od 2010 r. – ustawa z dnia 27 VIII 2009 r. o finansach publicznych (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1870, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 446, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 814, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 486, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 198, z późniejszymi zmianami),
- rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości budżetowej z dnia 16 I 2014 r. (Dz. U. 2016 poz. 1015, z późniejszymi zmianami).

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się na podstawie klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych, obowiązującej na mocy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 III 2010 r. (jednolity tekst Dz. U. 2014 poz. 1053, z późniejszymi zmianami).

Na **dochody gmin i miast na prawach powiatu** składają się:

- a) dochody własne, tj.:
 - dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - wpływy z podatków ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, tj. podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, wpływy z karty podatkowej, podatek od spadków i darowizn, podatek leśny, podatek od czynności cywilnoprawnych,
 - wpływy z opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, np. skarbowej, eksploatacyjnej, targowej,
 - dochody z majątku jednostek samorządu terytorialnego, np. dochody z wynajmu i dzierżawy,
 - środki na dofinansowanie własnych zadań ze źródeł pozabudżetowych;
- b) dotacje celowe:
 - z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,

- otrzymane z funduszy celowych,
 - na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
 - z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań;
- c) dotacje lub płatności przekazane w ramach budżetu środków europejskich (paragrafy 200 i 620) na finansowanie i współfinansowanie projektów i programów realizowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi;
- d) dotacje lub płatności przekazane w ramach budżetu środków europejskich (paragrafy 205 i 625) na finansowanie i współfinansowanie projektów i programów realizowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego występujące w charakterze beneficjenta tylko w zakresie programów realizowanych w ramach Perspektywy Finansowej 2014–2020;
- e) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej, regionalnej i uzupełnienia subwencji ogólnej.

Na **wydatki gmin i miast na prawach powiatu** składają się m.in.:

- a) wydatki bieżące:
- dotacje, w tym dotacje dla jednostek organizacyjnoprawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego, tj. zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych, środków specjalnych i funduszy celowych,
 - świadczenia na rzecz osób fizycznych,
 - wydatki bieżące jednostek budżetowych, w tym: wynagrodzenia, pochodne do wynagrodzeń,
 - wydatki bieżące na obsługę długu publicznego, w tym z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji,
 - pozostałe wydatki bieżące, w tym zakup materiałów i usług;
- b) wydatki majątkowe, w tym inwestycyjne.

Dane o podmiotach gospodarki narodowej pochodzą z **krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON**, funkcjonującego na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1068, z późniejszymi zmianami) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 XI 2015 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń (Dz. U. poz. 2009, z późniejszymi zmianami). Jest on aktualizowany na podstawie wniosków tych podmiotów oraz danych przekazywanych w formie elektronicznej z CEIDG, SIO, KRS i CRP KEP. Istnieje ustawowy obowiązek wpisu do rejestru z chwilą powstania lub podjęcia działalności oraz zgłaszania zmian cech objętych wpisem, jak również skreślenia z rejestru w przypadku zaprzestania działalności.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

Do **przeliczeń na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.

Niektóre informacje za ostatni rok zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.

Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

Szersze informacje oraz szczegółowe wyjaśnienia metodologiczne publikowane są w zeszytach metodologicznych oraz opracowaniach branżowych GUS.

General notes

Data in the publication are presented in accordance with the **Polish Classification of Activities – PKD 2007**, compiled on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 which was introduced on 1 Jan 2008 by the Regulation of the Council of Ministers dated 24 Dec 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885) with later amendments.

Statistical data are presented in accordance with NACE as arranged by sections.

As an additional grouping, the item "**Industry**" was introduced, including NACE Rev. 2 sections: "Mining and quarrying", "Manufacturing", "Electricity, gas, steam and air conditioning supply" and "Water supply, sewerage, waste management and remediation activities".

Data cover entities of the national economy included in the public and private sector. **Public sector** includes entities of state ownership (the State Treasury and state legal persons), local government ownership or local government legal persons and mixed ownership with a predominance of capital of public sector. **Private sector** includes entities of private domestic ownership (of natural persons and other private entities), foreign ownership (of foreign persons) as well as mixed ownership with a predominance of capital (property) of private sector entities or lack of predominance of capital (property) of the entity.

Term **entities of the national economy** is understood as legal persons, organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity.

Term **economic entities** is understood as entities conducting economic activity, i.e. production and service activity on their own-account in order to earn a profit.

Data regarding **status and directions of land use** of Podlaskie Voivodship, Białystok Functional Area, Białystok and gminas were compiled on the basis of the land and property register (Journal of Laws 2001 No. 38, item 454) with later amendments, prepared by the Department of Property and Geodesy of Podlaskie Voivodship Marshal's Office. Data are presented by geodetic area.

Industrial wastewater is understood as wastewater discharged from areas of industrial, commercial or storage activity, not regarded as domestic wastewater or precipitation water.

Municipal wastewater is domestic wastewater (from inhabited buildings and housing estates as well as service areas) or a mixture of domestic and industrial wastewater or precipitation water or meltwater.

Municipal wastewater treatment plants cover all water treatment plants within a sewage network. The statistical survey do not include household wastewater treatment facilities or plants which treat only transported wastewater (i.e. wastewater treatment plants which operate outside the sewage system).

Information regarding **emission and reduction of air pollutants** from plants of significant nuisance to air quality concerns organizational entities established by the Minister of Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the defined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 13 Jan 1986, regarding payments for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws No. 7, item 40) with later amendments.

The established group of surveyed entities maintained annually which i.a. assures comparability of data, may only be increased in specific cases, e.g. by newly established or expanded entities with a high threshold of pollutant emission.

Data regarding **emission of particulate pollutants** concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and graphite, soot as well as other types of particulate pollutants.

Data regarding **emission of gaseous pollutants** concern: sulphur dioxide, carbon monoxide, carbon dioxide, nitrogen oxides, hydrocarbons as well as other types of gaseous pollutants.

Data regarding emission of particulates and gaseous pollutants include organized emission (from technological and heating facilities) and non-organized one (from waste dumps and landfills, in the course of reloading of volatile or loose substances, from production halls etc.).

Emission volumes from various sources and of different pollutant types has been estimated through measurements or on the basis of calculations of the raw material and fuel balance based on pollutant emission indicators for the characteristic technological processes.

National park includes protected areas distinguished for particular natural, scientific, social, cultural and educational values, not smaller than 1000 ha, where all nature elements and specific landscape features are protected.

Nature reserve includes areas in natural or slightly changed state, ecosystems, refuges and natural habitats. It also protects habitats of plants, animals and fungi as well as formations and elements of inanimate nature, having essential environmental, scientific, cultural values or landscape features.

Landscape park is an area protected because of its natural, historical and cultural values as well as for landscape features. The aim of landscape park creation is preservation and dissemination of these values in conditions of sustainable development.

Protected landscape area includes areas protected because of distinguished landscape characterized by various ecosystem types, valuable because of their functions satisfying the needs of tourism and recreation or functions of ecological corridors.

Documentation sites are not distinguished on the surface or possible to be distinguished, important in scientific and educational terms, places of occurrence of geological formations, concentrations of fossils or mineral formations, caves or rock shelters along with silt-covered grounds and fragments of active and closed surface and underground excavations.

Ecological areas are worth protecting fragments of ecosystems of significant importance for biodiversity, such as: natural water reservoirs, field and forest ponds, groups of trees and shrubs, swamps, peat bogs, dunes, patches of non-used vegetation, old river beds, natural habitats, habitats of rare or protected species of plants, animals or fungi, their refuges and places of reproduction or places of seasonal residence.

Landscape-nature complexes are fragments of natural and cultural landscape that are worth protection due to their scenic or aesthetic features.

Monuments of nature are single objects of animate and inanimate nature or their clusters of special environmental, scientific, cultural, historical or landscape value and of distinctive individual features, trees of impressive size, native and alien shrubs, springs, waterfalls, karst springs, rocks, ravines, erratic blocks and caves.

Waste means any substance or object, which the holder thereof discards or intends or is required to discard.

Information regarding waste was compiled according to both the Act on Waste, dated 14 Dec 2012 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1987, with later amendments), that came into force on 23 Jan 2013 and the catalogue of waste introduced on 9 Dec 2014 by the regulation of the Minister of Environment (Journal of Laws item 1923).

Information regarding the **quantity and type of waste** concerns plants which generated over 1 thous. t of waste in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more (excluding municipal waste).

The area of forest land – within the meaning of the Forest Act – includes:

- land with a homogenous area of at least 0.10 ha, covered with forest vegetation (wooded area), or temporarily devoid of forest vegetation (non-wooded area). These areas are designated for silviculture production or they comprise nature reserves and national parks, or they are registered as nature monuments. The category is defined as "**forests area**",

- land connected with silviculture, used for the purposes of forest management, such as: buildings and structures, spatial division lines in forests, forest roads, forest nurseries, wood stockpiling areas, etc.

Forest cover (forest cover indicator) was calculated as the percentage ratio of the forest area to the total area of the voivodship/functional area/the city of Białystok/gmina.

Data about population and indicators per capita (per 1000 population etc.) were compiled on the basis of the results of the Population and Housing Census 2011.

Population projection for gminas until 2030 was calculated on the basis of long-term assumptions by Population Projection 2014–2050 as well as Projection for powiats and cities with powiat status 2014–2050. Discrepancies between real and forecasted values observed over the next years required adjustments of input data and country-specific update of assumptions. Due to the above, the results of the projection for gminas after aggregation are not fully consistent with the published results of population projections for higher-level units. The population projections for gminas up to 2030 as a starting point assumes the state of the population as of 31 Dec 2016 in the obligatory administrative division. Due to the high variability of demographic factors over time in individual gminas, the horizon of the projection has been shortened. The last year of the population projection for gminas is 2030.

Data regarding **employed persons** concern persons performing work providing them with earnings or income. Presented data do not include persons employed in budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety as well as in social and political organizations, trade unions and others, and clergy.

Employed persons include:

- a) persons employed on the basis of an employment contract (labour contract, call, appointment or election);
- b) employers and own-account workers, i.e.:
 - owners, co-owners, and leaseholders of private farms in agriculture (including contributing family workers),
 - owners and co-owners (including contributing family workers; excluding partners in companies who do not work in them) of entities conducting economic activity excluding private farms in agriculture,
 - other self-employed workers, e.g. persons doing freelance work;
- c) outworkers;
- d) agents (including contributing family workers and persons employed by agents);
- e) members of agricultural production cooperatives (agricultural producers' cooperatives and cooperatives established on their basis as well as agricultural farmers' cooperatives);
- f) clergy fulfilling priestly obligations.

Data regarding **registered unemployed persons**, in accordance with the Law on Promotion of Employment and Labour Market Institutions dated 20 Apr 2004, in force since 1 Jun 2004 (uniform text Journal of Laws 2016 item 645, with later amendments) include persons who are not employed and not performing any other kind of paid work, able and ready to take full-time paid employment obligatory for a given job or service (or in case of disabled persons – able and ready to take work comprising not less than a half of working time), are not attending a school with the exception of schools for adults (or taking an extramural exam with the scope of this school programme) or tertiary schools in part-time programme and registered in the powiat labour office corresponding to the person's permanent or temporary place of residence, and seeking employment or other kind of paid work if they, among others:

- are aged 18 or more,
- did not acquire the right to retirement pay or pension resulting from an inability to work, pension due to training, social pension, are not receiving a preretirement benefit or allowance, a rehabilitation benefit, a sick or maternity benefit,

- are not owners or holders (sole or dependent) of agricultural real estate with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha; are not subject to retirement and pension insurance from full-time work due to being a spouse or a member of an agricultural household with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha,
- did not undertake non-agricultural activity from the date stated in register application to the date of termination of activity registration or are not subject, on the basis of separate regulations, to compulsory social security or a retirement provision, excluding social insurance of farmers,
- are not temporarily under arrest or not serving a prison sentence,
- do not receive monthly income of the amount exceeding half of minimal remuneration for work, excluding income generated from money gathered on bank accounts,
- do not receive, on the basis of the regulation concerning social welfare, a permanent social benefit,
- do not receive, on the basis of the regulation concerning family allowances, a nursing allowance or an allowance supplementary to a family benefit due to single parenthood,
- do not receive a training allowance after termination of employment.

Information regarding **municipal installations and services** was compiled using the kind of activity method, i.e. according to the criterion of installation designation, regardless of the predominant kind of activity of the economic entity. Data regarding installations concern operative installations.

Length of the water-line and gas-line system includes street conduits excluding connections leading to residential buildings and other constructions. Information on the gas supply system includes data on the transmission network and the distribution network. In the **length of the sewage system**, apart from street conduits, collectors, i.e. conduits receiving sewerage from the street network, are included. Sewers designed exclusively for draining run-off are not included.

Water supply and sewage connections leading to residential buildings (including collective accommodation facilities, e.g. employee boarding houses, student dormitories and boarding schools, social welfare homes) and **gas supply connections** leading to buildings (including non-residential buildings) are understood as branches linking individual buildings with the distribution network or, in the case of the sewage system – with the main drainage system.

Data regarding the **consumption of gas** concern all the households.

The consumption of gas from the gas-line system is established on the basis of an estimated system of payments.

Data regarding **municipal waste** concern the waste produced in households and also at other waste producers (excluding dangerous waste), which in respect of their character or composition is similar to the waste produced in households.

Data regarding **liquid waste** concern waste which comes from households (dwellings), public buildings and buildings of units running a business – in case they are not discharged by sewage system.

Independent wastewater treatment facility is a complex of devices intended for treatment of sewage produced in one or more households.

Septic tank is an installation and device intended for an accumulation of liquid wastewater where it is generated.

Green areas mean areas including technical infrastructure and adjacent auxiliary buildings, covered with plants, within village areas with dense buildings or towns, which fulfil aesthetic, recreational, therapeutic or shelter functions in particular: parks, lawns, promenades, boulevards, botanic gardens, zoological gardens, children's playgrounds and heritage gardens as well as cemeteries (all of them) and plants in the streets, squares, heritage fortifications, buildings, storage areas, airports as well as railway and industrial zones.

Information regarding **dwelling stocks and completed dwellings** concerns dwellings as well as rooms and the usable floor space in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include

collective accommodation facilities (employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).

Dwelling is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodelled for residential purposes for a single family, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a staircase, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.

Room is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m², with direct day lighting, i.e. with a window or door containing a glass element in an external wall of the building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.

Data concerning **the number of rooms in dwellings** include also rooms used regularly and exclusively to conduct economic activity if these rooms are located within a construction of dwelling and do not have additional separate access from street, courtyard or from common space in the building.

Usable floor space of dwelling is the total usable floor space of rooms, kitchens, foyers, bathrooms, and all other spaces comprising the dwelling.

Information regarding **dwellings completed** concerns dwellings in newly built and expanded buildings (the expanded portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential space.

Information regarding the **results of private construction** concerns dwellings completed by natural persons (conducting or not conducting economic activity), churches and religious associations, designed for the own use of investor or for sale and rent.

The **educational system** in Poland functions according to the Education System Act, dated 7 Sep 1991 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1943, with later amendments) and the Act dated 27 Jul 2005 – Higher Education Law (uniform text Journal of Laws 2016 item 1842, with later amendments).

The presented data include:

- a) pre-primary education establishments i.e. pre-primary sections of primary schools and nursery schools (including special nursery schools) and since the 2008/09 school year pre-primary education groups and pre-primary points; an obligatory 1 year pre-primary education has been introduced in pre-primary education establishments for children at the age of 6 since the 2004/05 school year (in the school years 2011/12–2015/16 it concerned children at the age of 5);
- b) schools for children, youth and adults:
 - since the 1999/2000 school year – 6-year primary schools and 3-year lower secondary schools, where education is obligatory; in the school years 2009/10–2013/14 and in the 2016/17 school year children at the age of 6, at the request of parents, were allowed to start education in the first class of primary school; in the 2014/15 school year the first class of primary school has been obligatory for children at the age of 6 born in the first half of 2008 and in the 2015/16 school year – for children at the age of 6 born in 2009 and children at the age of 7 born in the second half of 2008; in the 2016/17 school year children at the age of 7 were subjected to obligatory education,
 - since the 2002/03 school year – upper secondary schools, but from the 2012/13 school year process of liquidation of some of them has begun;
- c) post-secondary schools;
- d) higher education institutions.

Schools for children and youth (including special schools) include:

- a) primary schools, including:
 - sports schools and athletic schools (excluding special schools),
 - branch schools (excluding special schools),
 - art schools not leading to professional certification (excluding special schools) simultaneously conducting a primary school programme;

- b) lower secondary schools, including sports schools and athletic schools (excluding special schools);
- c) 3-year special job-training schools;
- d) 2–3-year basic vocational schools;
- e) 3-year general secondary schools, including sports schools and athletic schools (excluding special schools);
- f) 4-year technical secondary schools;
- g) general art schools leading to professional certification (excluding special schools), excluding schools providing art education only;
- h) functioning in the school years:
 - 2002/03–2013/14 – 3-year specialized secondary schools,
 - 2004/05–2013/14 – 2-year supplementary general schools and 3-year supplementary technical schools for graduates of basic vocational schools.

The data concerning **health care** – unless otherwise stated – are given including health care units subordinated to the Ministry of National Defence, the Ministry of Interior and Administration, excluding health care in prisons.

The Law on Health Care Activities, dated 15 Apr 2011 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1638), replacing the Law on Health Care Facilities – specifies, among others, the rules of performing health care activities and of the functioning of health care units.

Data presented in the section concern data on units performing medical activities in the area of out-patient health care (out-patients departments including health centres, clinics, ambulatory departments and infirmaries, diagnostic facilities and medical diagnostic laboratories).

Under that law, medical activity can be carried out also by professional practices (individual or group) – doctors, dentists and nurses or midwives (until 2011 governed by separate laws).

Consultations provided by doctors and dentists are presented together with preventive examinations and with the opinions of military medical commissions.

Data concerning medical practices include exclusively those entities that render health care services **within the framework of public funds**.

The activity of **generally available pharmacies and pharmaceutical outlets** is normalized by Pharmaceutical Law, dated 6 Sep 2001 (uniform text Journal of Laws 2008 No. 45, item 271, with later amendments).

Generally available pharmacies do not include pharmacies, which operate in the structure and for needs of hospitals.

Pharmaceutical outlets are sales outlets for selling prepared medicines, the range of which is precisely defined. They should be located in rural areas.

According to the Law on Childcare for children younger than 3 years, dated 4 Feb 2011 (uniform text Journal of Laws 2016 item 157), care can be organized in nurseries, children’s clubs, provided by day career and nanny. Before the entry into force of this law nurseries were established on the basis of the Law on Health Care Facilities, dated 30 Aug 1991.

Data concerning social welfare homes and facilities are related to the institutions for which the founding bodies are: local government entities, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons.

Social assistance at domicile is assistance provided on the basis of the Law on Social Assistance by a local (gmina, urban, urban-rural) social assistance centre within duties delegated as well as its own duties, for households and people residing in the area of gmina’s activity. In cities with powiat status the municipal social assistance centre, apart from the tasks of gmina, realize also tasks of powiat. In these cases, data only on gmina’s tasks are included. Social assistance at domicile is an essential (apart from stationary forms) part of the social welfare system as the institution of the social policy of the State.

Beneficiaries of social assistance at domicile – persons benefiting from social assistance – all members of households as well as homeless people, who in the survey year received at least once any benefit provided by social welfare centres in the place of residence in accordance with the Law on Social Assistance dated 12 Mar 2004 (uniform text Journal of Laws 2016 item 930, with later amendments).

Family benefits include:

- family allowance and family allowance supplements;
- single payment birth grant;
- attendance benefits: care allowance, care benefit and special attendance allowance;
- parental benefit.

Books and brochures as well as newspapers and magazines constitute the **collection** of public libraries.

Borrower is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and checked out at least one item.

Movable subjects and real estate registered in an exhibit inventory are presented as **exhibits** in museums.

Information regarding **theatres and music institutions** concerns professional, artistic and entertainment entities conducting regular performances.

Information regarding **cinemas** concerns the activity of public cinemas, i.e. established for the purpose of public film screenings, regardless of the film carrier used (light-sensitive or magnetic tape).

Tourism, in accordance with the Regulation (EU) No. 692/2011 of the European Parliament and of the Council in force since 2012, means the activity of visitors taking a trip to a main destination outside their usual environment, for less than a year, for any main purpose, including business, leisure or other personal purpose, other than to be employed by a resident entity in the place visited.

All categories of travellers which fall within the term "tourism" are defined as visitors. This group comprises:

- tourists, i.e., persons who spent at least one night away from their place of permanent residence,
- one-day visitors, i.e., persons who do not spend the night at the place visited.

Tourist accommodation facilities concern tourist accommodation establishments possessing 10 and more sleeping places; it includes hotels and other facilities together with guest rooms as well as agritourism places.

In data regarding **facilities and number of beds for tourists**, facilities and places in temporarily inactive facilities due to expansion, renovation etc. are not included.

Since 2002 information on **physical education organizations and sports clubs** has been compiled on the basis of periodic surveys conducted every two years.

Gmina roads – roads with local significance, which supplement the network of roads (excluding domestic, voivodship and powiat roads) serving local needs, excluding internal roads

Data concerning **bicycle paths** include bicycle paths mainly used for communication purposes and not for tourist purposes, the so-called bicycle trails (e.g. located in the forest), namely these data include: self-roads for bicycles (located on the waysides); paths separated from the roadway; roads separated from the sidewalk; roads included in passageways for pedestrians and cyclists. The total length of bicycle paths which are within competence of gminas, powiats and the marshal's office is taken into account.

Data regarding **road accidents** cover events connected with the movement of vehicles on public roads as a result of which death or injury occurred.

A **road accident fatality** is understood as a person who died (as a result of injuries incurred) at the scene of the accident or within the course of 30 days.

A **road accident injury** is understood as a person who incurred injuries and received medical attention.

Marketplaces are specific areas and structures (squares, streets, covered markets) with permanent or seasonal small-retail sales outlets or with facilities designated for conducting trade on specific days of the week or daily (bazaars).

Seasonal marketplaces are those squares and streets where due to the increased demand from buyers (e.g. holiday seaside demand) trade outlets conduct activity for a period up to 6 months and this activity is repeated in successive seasons.

The general principles of public finance, management of local government units, budgetary reporting and classification of budget revenue and expenditure are regulated by the following legal acts:

- from 2010 – the Law on Public Finance, dated 27 Aug 2009 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1870, with later amendments),
- the Law on Gmina Local Government, dated 8 Mar 1990 (uniform text Journal of Laws 2016 item 446, with later amendments),
- the Law on Powiat Local Government, dated 5 Jun 1998 (uniform text Journal of Laws 2016 item 814, with later amendments),
- the Law on Voivodship Local Government, dated 5 Jun 1998 (uniform text Journal of Laws 2016 item 486, with later amendments),
- the Law on Revenue of Local Government Units, dated 13 Nov 2003 (uniform text Journal of Laws 2016 item 198, with later amendments),
- the regulation of the Minister of Finance on budgetary reporting, dated 16 Jan 2014 (Journal of Laws 2016 item 1015, with later amendments).

Revenue and expenditure of local government units are grouped on the basis of the classification of budget revenue and expenditure, obligatory on the basis of the regulation of the Minister of Finance, dated 2 Mar 2010 (uniform text Journal of Laws 2014 item 1053, with later amendments).

Revenue of gminas and cities with powiat status comprises:

- a) own revenue, i.e.:
 - revenue from the shares in receipts from corporate and personal income taxes,
 - receipts from taxes established and collected on the basis of separate acts, i.e. the tax on real estate, the agricultural tax, the tax on means of transport, receipts from lump sum taxation, taxes on inheritance and gifts, the forest tax, tax on civil law transactions,
 - receipts from fees established and collected on the basis of separate acts, e.g. the Financial Statute, the Service Law and the Marketplace Law,
 - revenue from property of local government units, e.g. income from renting and leasing,
 - funds for additional financing own tasks from non-budgetary sources;
- b) targeted grants:
 - from the state budget of which for government administration tasks, own tasks, tasks realized on the basis of agreements with government administration bodies,
 - grants received from appropriated funds,
 - other grants for tasks realized on the basis of agreements of local government units;
 - for financial assistance between local government units for additional financing of own tasks;
- c) grants or payments transferred under the budget of European funds (paragraph 200 and 620) for financing and co-financing of projects and programmes realized with the participation of European and other foreign non-refundable funds;
- d) grants or payments transferred under the budget of European funds (paragraph 205 and 625) for financing and co-financing of projects and programmes realized with the participation of European and other foreign non-refundable funds, implemented by local government units being the beneficiaries only within the programmes realized under the Financial Perspective 2014–2020;
- e) general subvention from the state budget, consisting of the following parts: equalisation, educational, compensatory, balancing, regional and its supplement.

Expenditure of gminas and cities with powiat status includes among others:

- a) current expenditure:
 - grants, of which grants for the organizational-legal entities operating in the budgets of local government units, i.e. budgetary establishments, auxiliary units, special funds and appropriated funds,
 - benefits for natural persons,
 - current expenditure of budgetary units, including: wages and salaries, derivatives of wages and salaries,
 - current expenditure for public debt servicing, including those for providing guarantees,
 - other current expenditure, of which purchase of materials and services;
- b) property expenditure, including investment expenditure.

Data on the entities of the national economy come from **the National Official Business Register REGON**, functioning on the basis of the Law on Official Statistics dated 29 Jun 1995 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1068, with later amendments) and the Regulation of the Council of Ministers dated 30 Nov 2015 on the mode and methodology of running and updating the state register of economic entities, application, questionnaire and certificate specimens (Journal of Laws item 2009, with later amendments). Its actualisation is based on applications of such entities as well as on data transmitted in electronic form from CEIDG, SIO, KRS and CRP KEP. It is obligatory to enter data into the register at the moment of coming into existence or undertaking activity and reporting changes of features provided with the entry as well as deleting data from the register in the case of liquidation.

Relative numbers (indices, percentages) are calculated, as a rule, on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in tables.

In data **calculations per capita (1000 population etc.)** as of the end of the year, the number of population as of 31 Dec was used, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year – as of 30 Jun, unless otherwise noted.

Some information for the last year is presented on the basis of preliminary data and it may change in subsequent publications of the Statistical Office.

Due to the rounding of data, in some cases component totals can slightly differ from the amount given in the item “total”.

Statistical information originating from sources other than Statistical Office is indicated in the *appropriate notes*.

Broader information and detailed methodological description are published in methodological volumes and branch statistical publications of the Statistics Poland.

Aneks
Appendix

Wskaźniki monitorowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Indicators for monitoring the level of socio-economic development of Białystok Functional Area

Wyszczególnienie <i>Specification</i>		Województwo podlaskie <i>Podlaskie Voivodship</i>	Białostocki Obszar Funkcjonalny <i>Białystok Functional Area</i>	M. Białystok
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza na 1 km ² w t: <i>Emission of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality per 1 km² in t:</i>				
pyłowych <i>particulates</i>	2014	0,05	0,08	1,11
	2015	0,05	0,09	1,29
	2016	0,04	0,09	1,27
gazowych (bez dwutlenku węgla) <i>gaseous (excluding carbon dioxide)</i>	2014	0,50	1,82	27,98
	2015	0,48	1,75	26,90
	2016	0,45	1,38	20,35
Powierzchnia objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni ogólnej (stan w dniu 31 XII) <i>Area covered by existing local spatial development plans in % of total area (as of 31 Dec)</i>	2014	16,7	21,7	45,0
	2015	16,7	22,0	46,8
	2016	16,7	22,1	48,7
Ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu ludności (stan w dniu 31 XII) <i>Population at working age in % of total population (as of 31 Dec)</i>	2014	63,4	64,4	64,4
	2015	63,1	63,8	63,7
	2016	62,7	63,2	63,0
Przyrost naturalny na 1000 ludności <i>Natural increase per 1000 population</i>	2014	-0,69	1,30	1,64
	2015	-1,24	1,21	1,82
	2016	-0,76	1,89	2,53
Bezrobotni zarejestrowani na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII) <i>Registered unemployed persons per 100 persons at working age (as of 31 Dec)</i>	2014	8,0	7,9	7,8
	2015	7,3	7,1	7,0
	2016	6,5	6,1	6,1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ^a w relacji do średniej krajowej (Polska=100) <i>Average monthly gross wages and salaries^a in relation to the national average (Poland=100)</i>	2014	88,2	.	92,6
	2015	87,9	.	92,6
	2016	87,8	.	92,5
Osoby o wydatkach poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa ^b w % ogółu osób w gospodarstwach domowych <i>Persons with expenses below “legal” poverty threshold^b in % of total number of persons in households</i>	2014	18,0	.	.
	2015	13,4	.	.
	2016	14,7	.	.
Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym (w przedszkolach, zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych) w % ogółu dzieci w wieku 3–4 lat (stan na początku roku szkolnego) <i>Children with obligatory pre-school education (in nursery schools, pre-primary education groups and pre-primary points) in % of total children aged 3–4 (as of the beginning of the school year)</i>	2014	63,2	81,1	91,1
	2015	68,6	87,6	97,4
	2016	66,3	85,5	97,1
Studenci kierunków technicznych i przyrodniczych w % ogółu studentów ^c (bez cudzoziemców; stan w dniu 30 XI) <i>Students of technical and natural sciences in % of total students^c (excluding foreigners; as of 30 Nov)</i>	2014	27,6	28,9	28,9
	2015	29,6	31,4	31,4
	2016	29,7	31,7	31,7
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w % ogółu ludności <i>Persons benefiting from social assistance at domicile in % of total population</i>	2014	9,6	6,8	5,9
	2015	9,0	6,3	5,4
	2016	8,2	5,7	4,9
Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło nakłady na tego typu działalność w tys. zł <i>Expenditure on innovation activity per 1 industrial enterprise, which incurred expenditures on this type of activity in thous. zł</i>	2014	2675	.	.
	2015	3564	.	.
	2016	3963	.	.

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. ^b „Ustawowa” granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 930, z późniejszymi zmianami) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej. ^c Według siedziby jednostki macierzystej.

^a Data concern entities employing more than 9 persons. ^b “Legal” poverty threshold is the amount which, according to the Law on Social Assistance (uniform text Journal of Laws 2016 item 930, with later amendments), provides eligibility for a monetary benefit from social assistance system. ^c By the parent entity’s registered office.

Wskaźniki monitorowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (dok.)

Indicators for monitoring the level of socio-economic development of Białystok Functional Area (cont.)

Wyszczególnienie Specification		Województwo podlaskie Podlaskie Voivodship	Białostocki Obszar Funkcjonalny Białystok Functional Area	M. Białystok
Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na 1 przedsiębiorstwo z sektora usług, które poniosło nakłady na tego typu działalność w tys. zł <i>Expenditure on innovation activity per 1 enterprise in the service sector, which incurred expenditures on this type of activity in thous. zł</i>	2014	520	.	.
	2015	381	.	.
	2016	657	.	.
Produkcja sprzedana przemysłu ^a na 1 mieszkańca w zł <i>Sold production of industry^a per 1 capita in zł</i>	2014	17174	.	9628
	2015	17004	.	9389
	2016	17787	.	10724
Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł <i>Revenue of the budgets of gminas and cities with powiat status per capita in zł</i>	2014	4037	5012	5871
	2015	3789	4112	4615
	2016	4312	4778	5285
Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w zł <i>Expenditure of the budgets of gminas and cities with powiat status per capita in zł</i>	2014	3862	4446	5090
	2015	3780	4239	4802
	2016	4156	4606	5137
Wskaźnik zadłużenia gmin i miast na prawach powiatu ^d na 1 mieszkańca w zł <i>Debt ratio in gminas and cities with powiat status^d per capita in zł</i>	2014	1312	1890	2302
	2015	1238	1766	2174
	2016	1133	1578	1957
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach ^{ae} (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w zł <i>Investment outlays in enterprises^{ae} (current prices) per capita in zł</i>	2014	2354	.	3401
	2015	2684	.	3516
	2016	2118	.	2363
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach ^{ae} (ceny bieżące) w % PKB (w cenach bieżących) <i>Investment outlays in enterprises^{ae} (current prices) in % of GDP (in current prices)</i>	2014	7,3	.	.
	2015	8,1	.	.
	2016	6,2 ^f	.	.
Podmioty gospodarki narodowej ^g w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII) <i>Entities of the national economy^g in the REGON register per 10 thous. population (as of 31 Dec)</i>	2014	825	1073	1142
	2015	835	1092	1162
	2016	842	1104	1175
Podmioty ^h z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII) <i>Entities^h with foreign capital participation per 10 thous. population (as of 31 Dec)</i>	2014	1,5	.	3,1
	2015	1,6	.	3,1
	2016	1,8	.	3,4

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. d Wartość zobowiązań według tytułów dłużnych ze sprawozdania Rb₂ Ministerstwa Finansów. e Według lokalizacji inwestycji. f Dane wstępne. g Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. h Bez podmiotów prowadzących działalność bankową, maklerską, ubezpieczeniową oraz towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, Narodowych Funduszy Inwestycyjnych, szkół wyższych, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, a także samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej i instytucji kultury posiadających osobowość prawną.

a Data concern entities employing more than 9 persons. d The value of liabilities by debt titles from the report of RB₂ of Ministry of Finance. e By location of investment. f Preliminary data. g Excluding persons tending private farms in agriculture. h Excluding credit institutions, brokerage and insurers, investment and pension societies, National Investment Funds, higher education schools, individual households in the agricultural sector, independent public healthcare centres or the cultural institutions being legal entities.